

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

AB YEŞİL MUTABAKATI

Temel Unsurları ve Yol Haritası

AB YEŞİL MUTABAKATI

Temel Unsurları ve Yol Haritası

AB Katılım Sürecinde STK'ların Etki Kapasitelerinin Artırılması Projesi
T.C. Dışışleri Bakanlığı AB Başkanlığı tarafından AB mali desteğiyle uygulanan
Sivil Toplum Destek Programı II. dönemi kapsamında yürütölmektedir.

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteğiyle hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla İktisadi Kalkınma Vakfı'nın sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İstanbul, Ekim 2021

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

Esentepe Mahallesi Harman Sokak TOBB Plaza No: 10 Kat: 7-8

34394 Levent İstanbul/Türkiye

Tel: +90 212 270 93 00 Faks: +90 212 270 30 22

E-posta: ikv@ikv.org.tr

Avenue de l'Yser 5-6, 1040 Brüksel/Belçika

Tel: +32 2 646 40 40 Faks: +32 2 646 95 38

E-posta: ikvnet@skynet.be

www.ikv.org.tr

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI ve hazırlayanın ismi belirtilerek alıntı yapılabilir.

ISBN: 978-605-7756-14-5

Yayına Hazırlık ve Baskı

DNYAEKO ajansd

Genel Yönetmen: Grhan Demirbař

Grsel Yönetmen: Erdal Bayraktar

Editör: Hüseyin Vatansever

Grafik Tasarım: řahin Bingl

Pazarlama Müdürü: Sait Ravanođlu

(0212) 285 10 12 - (0212) 285 10 14

Dahili 1136

Kurumsal Satış Uzmanı: Özlem Adař

ozlem.adas@dunyaeko.com

İletifim

Tel: 0 (212) 285 10 12/14 Dahili: 1150

e-mail: ajansd@dunyaeko.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
İKLİM NÖTR BİR AVRUPA'YA DOĞRU: AB'NİN İKLİM EYLEMLERİ	9
AB 2020 İklim ve Enerji Hedefleri.....	9
2030 ve 2050 İklim ve Enerji Hedefleri.....	10
Paris Anlaşması Taahhütleri.....	10
İklim Nötr Avrupa'nın Kalbindeki İklim Yasası.....	11
55'E UYGUN PAKETİ	13
Rekabetçi Bir Dönüşüm: Endüstriyel ve Sektörel Değişimlerin Getirdiği Yeni Fırsatlar.....	14
Endüstriyel Dönüşüm Gölgesinde Sınır Ötesi Karbon Fiyatlandırması.....	14
Daha Temiz Hareketlilik ve Ulaştırma Yakıtları Standartları.....	15
Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliğinde Atılımlar.....	16
İyileştirilmiş ve Sayısı Artmış Karbon Yutaklarına Doğru.....	16
Kimseyi Arkada Bırakmayan Bir Dönüşüm.....	17
AB TİCARET POLİTİKASI VE KARBON SINIR VERGİSİ	18
Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Ticaret Politikası.....	18
Karbon Sınır Vergisi.....	20
AB Ticaret Politikasının Gözden Geçirilme Süreci.....	21
AVRUPA YEŞİL MUTABAKATI VE TEMİZ ENERJİ	23
Temiz Enerji Dönüşümü İçin Yenilenebilir Enerji.....	24
Değişmeyen Öncelik: Enerji Verimliliği.....	28
İklim Nötr Ekonomi İçin Geleceğin Enerji Sistemi: Hidrojen.....	29
AB Enerji Sistemi Entegrasyon Stratejisi.....	31
AB'NİN YENİ SANAYİ STRATEJİSİ VE DÖNGÜSEL EKONOMİ EYLEM PLANI	32
AB'nin Yeni Sanayi Stratejisi ve Avrupa Yeşil Mutabakatı.....	33
AB'nin Yeni Sanayi Stratejisi Kapsamındaki Eylem Adımları.....	33
Yeni bir KOBİ Stratejisi.....	34
İşletmelere ve Tüketicilere Hizmet Veren bir Tek Pazar.....	35
AB'nin Yeni Sanayi Stratejisi ve Döngüsel Ekonomi.....	32
SÜRDÜRÜLEBİLİR ULAŞIM VE KENTLER	37
AB'nin Yeşil Mutabakat Çerçevesinde Sürdürülebilir Ulaşım Hedefleri Nelerdir?.....	37
AB'nin Sürdürülebilir Kent Hedefleri Nelerdir?.....	38

TARIM SEKTÖRÜ: DOĞA-İNSAN İLİŞKİSİ GÜNCELLENİYOR	40
AB Ortak Tarım Politikası'ndaki Dönüşüm Fikirleri.....	41
OTP Reformlarına Yeşil Rötuşlar: Tarladan Sofraya ve Biyoçeşitlilik Stratejileri.....	43
Yeşil Büyüme Stratejisi'nin Tarımsal Perspektifi: Beklentiler ve Olası Engeller.....	45
YEŞİL MUTABAKAT VE AB'DE SAĞLIK	48
AB'NİN KÜRESEL İKLİM LİDERLİĞİ VE YEŞİL MUTABAKAT'IN DIŞ POLİTİKA BOYUTU	53
Dış Politika ve Güvenlik Bağlamında İklim Değişikliği ve AB.....	53
Uluslararası Yeşil Koalisyonlar.....	55
Biden Döneminde Transatlantik Gündemde Yeşil İvmeye Doğru.....	56
YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN ÜYE VE ADAY ÜLKELER İÇİN FİNANSMANI	58
Avrupa Yeşil Mutabakat Yatırım Planı.....	58
Adil Geçiş Mekanizması.....	60
Aday Ülkeler için Yeşil Dönüşümün Finansmanı.....	61

ÖNSÖZ

Aralık 2019 tarihinde açıklanan Avrupa Yeşil Mutabakatı AB'nin Paris İklim Anlaşması hedeflerine ulaşma stratejisi olmasının yanında, topyekun bir ekonomik ve sosyal dönüşümü de müjdeliyor. Yeşil Mutabakat, sanayiden tarıma, inşaattan ulaştırmaya kadar tüm sektörlerde iklim ayak izinin azaltılması, sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda hareket edilmesi, dögüsel ekonomi ile kaynak kullanımının ekonomik büyümeden ayrıştırılması, çevre ve doğaya verilen zararların giderilmesi, biyoçeşitliliğin korunması ve geri kazanılması, yenilenebilir enerji ve karbon tutma ve stoklama teknolojilerine yatırım yapılması gibi birçok farklı unsurdan oluşuyor. Amaç Paris İklim Anlaşmasında öngörülen, küresel sıcaklık artışını 2 derecenin altına çekmek ve mümkünse 1,5 derece ile sınırlı tutmak ve 2050 yılında iklim nötr olma hedefine ulaşmak. Bunun yanında, sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde gelecek nesillerin temiz bir çevrede yaşama hakkına halel getirmeden insanlığın doğa ve çevreyle olan ilişkisini düzenlemek ve yeni bir ekonomik büyüme modeli yaratmak hedefleniyor.

AB bu yeni serüvene adım atarken, tüm dünyayı etkileyecek yeni bir dönüşümün de öncüsü olmak istiyor. ABD ve Çin ile birlikte dünyanın önde gelen ticaret aktörü olarak AB, ticari, ekonomik ve siyasi ilişkileri yoluyla dönüşümü genele yaymayı hedefliyor. Hem dögüsel ekonomi modeli ile yeşil dönüşümün desteklenmesi, hem de sınırda karbon düzenleme mekanizması ile AB'nin ithalatında karbon yoğun ürünlerin maliyetinin artırılması yoluyla bir baskı oluşturulması ile AB ile yakın ilişki içinde olan ülkelerin değişim sürecini özendiriyor ve tetikliyor. İklim biliminin dikkatimizi çektiği aşırı iklim olayları, küresel sıcaklık artışı, kuraklık, sel basınları, buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmesi gibi olaylarla daha sık ve yoğun bir şekilde karşılaştıkça yeşil dönüşümün insanlığın tek şansı olduğunu anlıyoruz. Sorumlu, iklim dostu ve sürdürülebilir üretim ve tüketim, enerji verimliliği, yenilenebilir enerjilere geçişin hızlandırılması, yeniden kullanım ve geri dönüşüm bu sürecin yapı taşlarını oluşturacak. Artık yeni yatırımlar yapılırken, bunların sürdürülebilirlik ve karbonsuzlaşma hedefleri ile ne kadar örtüştüğüne dikkat etmemiz ve kararlarımızı buna göre almamız gerekecek.

Elinizdeki bu yayın, son günlerde gündemden düşmeyen Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı ayrıntılı bir şekilde ele alıyor. Bu alandaki yazılı kaynak ve araştırma eksikliğini dolduracağını ümit ediyoruz. T.C. Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı tarafından AB finansal desteğiyle uygulanan Sivil Toplum Destek Programı II altında yürütülen Infl(EU)nce Projesi kapsamında finanse edilen bu yayının hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ediyor ve keyifli okumalar diliyoruz.

İKLİM NÖTR BİR AVRUPA'YA DOĞRU: AB'NİN İKLİM EYLEMLERİ

AB'de iklim politikalarının gelişimi, dünya ile paralel olarak, 1990'lı yıllarda Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (*International Panel on Climate Change - IPCC*) ilk raporunun yayımlanması üzerine başladı. Bu rapor,¹ iklim değişikliğinin küresel sonuçlara neden olabilecek bir zorluk olduğunun ve uluslararası iş birliğini gerektirdiğinin altını çizerek iklim değişikliğine ilişkin uluslararası bir anlaşma oluşturmak için resmi müzakerelerin başlamasına ön ayak oldu. Bu doğrultuda liderler, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (*United Nations Framework Convention on Climate Change - UNFCCC*) altında 1990 yılına kıyasla 2000 yılına kadar sera gazı emisyonlarını dengeleme kararı aldı. Daha sonra, 1992 yılında Rio de Janerio Dünya Zirvesi'nde kabul edilen Gündem 21 Programı'nın ardından Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Topluluğun üyeleri BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni imzaladı. Ancak iklim değişikliğine yönelik en önemli adım, 1997 yılında küresel sera gazı emisyonlarının azaltılmasına ilişkin spesifik hedefler ve son tarihleri ortaya koyan Kyoto Protokolü'nün kabul edilmesiyle atıldı.

Kyoto Protokolü çerçevesinde AB, 2008 ile 2012 yılları arasındaki ilk taahhüt döneminde sera gazı emisyonlarını 1990 yılına oranla %8 azaltma taahhüdünde bulundu. Bu hedef, her Üye Devlet'e bireysel emisyon hedefleri öngören, hukuki bağlayıcılığı olan bir yük paylaşımı anlaşması çerçevesinde Üye Devletler arasında paylaşıldı. 31 Mayıs 2002 tarihinde AB ve Üye Devletler Kyoto Protokolü'nü onayladı. 2004 yılında AB'ye katılması beklenen on ülke de Kyoto Protokolü'nü onaylayarak kendileri için %6 ila %8 arasında hedefler belirledi.²

AB, ilk Kyoto Protokolü dönemi çerçevesinde verdiği taahhütleri fazlasıyla başararak 1990 yılından 2012 yılına sera gazı emisyonlarını %18 azalttı.³ 2012 ile 2020 yılları arasını kapsayan ikinci dönem taahhüdü kapsamında da emisyonlarını 1990 yılına oranla 2020 yılında %20 azaltma vaadinde bulundu.⁴

AB 2020 İklim ve Enerji Hedefleri

AB, Kyoto Protokolü hedeflerinin yanı sıra, kendi 2020 ve 2030 iklim ve enerji hedefleri de ortaya koydu. 2020 yılı iklim ve enerji hedefleri şu şekilde sıralandı⁵:

- Sera gazı emisyonlarını 1990 yılına oranla %20 azaltma,
- AB enerjisinin %20'sini yenilenebilir enerjiden sağlama,
- Enerji verimliliğini %20 artırma.

¹ IPCC, History of the IPCC – The Reports, <https://www.ipcc.ch/about/history/#:~:text=The%20Reports&text=In%201990%2C%20the%20First%20IPCC,consequences%20and%20requiring%20international%20cooperation.&text=The%20first%20of%20these%20Special,governments%20under%20the%20Paris%20Agreement.>

² Avrupa Komisyonu(2004), Kyoto Protocol, Brüksel, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_04_43

³ Avrupa Komisyonu(2013), EU over-achieved first Kyoto emissions target, on track to meet 2020 objective, https://ec.europa.eu/clima/news/articles/news_2013100901_en

⁴ Avrupa Komisyonu(2013), EU over-achieved first Kyoto emissions target, on track to meet 2020 objective, https://ec.europa.eu/clima/news/articles/news_2013100901_en

⁵ Avrupa Komisyonu, 2020 climate & energy package, https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2020_en#tab-0-0

AB-27'de sera gazı emisyonları 1990 ile 2019 yılları arasında %24 azaldığından, AB 2020 iklim hedefini fazlasıyla başarmış oldu.⁶ Bu başarının yanı sıra, aynı dönemde AB ekonomisi %60'ın üzerinde büyüme başarısını elde etti.

Diğer yandan, geçici veriler yenilenebilir enerjinin AB-27'de tüketilen toplam enerji içerisindeki oranının 2019 yılında %19,4'e yükseldiğini gösteriyor.⁷ Böylece AB'nin 2020 yılı yenilenebilir enerji hedefini de gerçekleştirebileceği düşünülüyor.

Ancak, AB'de enerji tüketimi dengelenmiş olmasına rağmen, 2020 yılına kadar enerji verimliliğinin %20 artırılması hedefinin gerçekleşmesi için gerekli adımların atılmamış olduğu öngörülmüyor.⁸

2030 ve 2050 İklim ve Enerji Hedefleri

AB, 2030 yılı iklim ve enerji hedefleri doğrultusunda şu hedefleri ortaya koydu⁹:

- Sera gazı emisyonlarını 1990 yılına oranla %40 azaltma,
- AB enerjisinin %32'sini yenilenebilir enerjiden sağlama,
- Enerji verimliliğini %32,5 artırma.

AB bu hedefler doğrultusunda, AB Emisyon Ticaret Sistemi'ni revize etmesinin yanı sıra Çaba Paylaşımı ve Arazi Kullanımı, Arazi Kullanımı Değişikliği ve Ormanlık konularına ilişkin tüzükler kabul etti. Aynı zamanda yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve Enerji Birliği'nin Yönetimi ile iklim eylemlerine ilişkin mevzuatların da 2030 İklim ve Enerji Hedefleri'ne katkıda bulunması amaçlandı.¹⁰

Diğer yandan, Avrupa Komisyonu, 2011 yılında 2050 yılına kadar rekabetçi ve düşük karbonlu Avrupa için bir yol haritasını kamuoyuyla paylaştı.¹¹ Bu yol haritası, AB'nin 2050 yılına kadar sera gazı emisyonlarını %80 ila %95 arasında azaltabilmesi için alınabilecek eylemleri içeriyordu. Yol haritası, hedefe yönelik kilometre taşlarının, politik zorlukların, farklı sektörlerdeki yatırım ihtiyaçlarının ve fırsatlarının ana hatlarını çiziyordu.

Paris Anlaşması Taahhütleri

2015 yılında 21'inci Taraflar Konferansı'nda (*Conference of the Parties - COP21*) kabul edilen ve yaklaşık 196 ülke tarafından imzalanan Paris Anlaşması, küresel ısınmayı sanayi öncesi döneme kıyasla 2°C; ve hatta 1,5°C ile sınırlandırmak için çabaları artırmayı amaçlayan bir uluslararası iklim anlaşması. Bu uzun vadeli hedefi gerçekleştirmek için ülkeler, sera gazı emisyonlarını olabildiğince erken düşme eğilimine sokmayı ve böylece yüzyılın

⁶ EEA(2020), Total greenhouse gas emission trends and projections in Europe, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/greenhouse-gas-emission-trends-7/assessment>

⁷ EEA(2020), Trends and projections in Europe 2020, EEA Report No 13/2020, <https://www.eea.europa.eu/publications/trends-and-projections-in-europe-2020>

⁸ A.G.E.

⁹ Avrupa Komisyonu, 2030 climate & energy framework, https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en#tab-0-0

¹⁰ Avrupa Komisyonu, Progress made in cutting emissions, https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/progress_en

¹¹ Avrupa Komisyonu(2011), /* COM/2011/0112 final */ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS A Roadmap for moving to a competitive low carbon economy in 2050, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0112&from=EN>

ortasına kadar dünyayı iklim nötr hâle getirmeyi başarmayı amaçlıyor. İklim değişikliği ile mücadelede liderlik konumunu gözeten AB ve Üye Devletleri, Paris Anlaşması'nı 5 Ekim 2016'da kabul etti. AB, 2030 İklim ve Enerji Çerçevesi kapsamında kabul edilen "sera gazı emisyonlarının en az %40 azaltılmasına" ilişkin hedefini Paris Anlaşması çerçevesinde Ulusal Katkı Beyanı (*Nationally Determined Contributions - NDC*) olarak UNFCCC'ye sundu. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için gerekli tüm mevzuat da 2018 yılının sonuna kadar kabul edildi.

İklim Nötr Avrupa'nın Kalbindeki İklim Yasası

Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'in Avrupalıları bir araya getiren ortak fikirler ve önceliklerden yola çıkarak beş yıllık görev süresi boyunca gözeceği politika kılavuz ilkelerinden en önemlisi olan Avrupa Yeşil Mutabakatı; Avrupa'nın 2050 yılına kadar ilk iklim nötr kıta olmasını amaçlarken, Komisyonun bu hedefe nasıl ulaşacağına ilişkin bir vizyon ortaya koyuyor.

Avrupa Yeşil Mutabakatı, AB'nin 2011 yılında planladığı 2050 yılı düşük karbonlu bir Avrupa vizyonundan iklim nötr bir Avrupa vizyonuna geçiş yaptığını gösteriyor. Bu hedef, Paris Anlaşması'nın "yüzyılın ikinci yarısında insan kökenli emisyonların kaynaklarına göre dengelenmesi ve sera gazı emisyonlarının yutulmasıyla atmosferden uzaklaştırılması"¹² hedefiyle de uyum sağlıyor. Mutabakat yalnızca 2050 hedefini ele almakla kalmıyor; 2030 yılı için de daha iddialı taahhütler koyulması gerekliliğinin altını çiziyor. Zira 11 Aralık 2019'da Avrupa Konseyi tarafından yayımlanan Avrupa Yeşil Mutabakatı Strateji Belgesi,¹³ AB'nin 2030 sera gazı azaltım hedefini, yayımlanacak bir etki değerlendirme planı doğrultusunda, en az %50'ye hatta %55'e yükseltmeyi amaçladığını ortaya koydu. Nihayet, Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, 16 Eylül 2020'de gerçekleştirilen Birliğin Durumu konuşmasında, yapılan etki değerlendirme raporundan yola çıkarak Avrupa ekonomisinin ve sanayiinin %55 hedefini kaldırabileceğini söyledi ve Avrupa Komisyonunun 2030 iklim hedefinin %40'tan %55'e yükseltilmesini teklif edeceğini duyurdu.¹⁴ 11-12 Aralık 2020'de gerçekleştirilen Liderler Zirvesi'nde, sera gazı emisyonlarının 2030 yılında 1990 yılına kıyasla %55 azaltılması hedefi tüm üye ülkeler tarafından kabul edildi.¹⁵ Bu, daha iddialı bir hedef olarak nitelendirilse de 8 Kasım 2020'de AP milletvekillerinin kabul ettiği %60 sera gazı azaltımı hedefine¹⁶ kıyasla sönük bir hedef oldu. Ayrıca hedefe ormanlar ve toprak gibi karbonu ayrıştıran ve emisyon azaltımını kolaylaştıran karbon yutaklarının da dâhil edilmesi eleştirilerin odağına oturdu.¹⁷ Özellikle çevre kuruluşları, bu karbon yutaklarının hedefe dâhil edilmesiyle daha az emisyon azaltımı yapmanın mümkün olabileceğini; böylece hedefe daha az çabayla daha çabuk ulaşılabilceğini düşünüyor.

¹² UNFCCC(2015), Paris Agreement, https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

¹³ Avrupa Komisyonu (2019), COM/2019/640 final COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS The European Green Deal, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

¹⁴ Avrupa Komisyonu(2020), State of the Union Address by President von der Leyen at the European Parliament Plenary, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_20_1655

¹⁵ AB Konseyi(2020), European Council, 10-11 December 2020, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2020/12/10-11/>

¹⁶ AP(2020), EU climate law: MEPs want to increase 2030 emissions reduction target to 60%, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20201002IPR88431/eu-climate-law-meps-want-to-increase-2030-emissions-reduction-target-to-60>

¹⁷ Taylor K.(2020), Euractiv, Reactions: Deal on EU's 2030 climate target is a big step, but won't close the gap to 2050, <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/55-reduction-is-a-big-step-but-wont-close-the-gap-to-2050/>

Yeni 2030 iklim hedefinin kabul edilmesinin ardından AB, Paris Anlaşması yükümlülükleri doğrultusunda NDC'sini güncelleyerek 2030 iklim ve enerji hedeflerinin doğrultusunda kabul ettiği %55 hedefini UNFCCC'ye de sundu.¹⁸

Diğer yandan AB, etkili ve adil bir dönüşüm için koşulların net bir şekilde ortaya koyulması, yatırımcılar için öngörülebilirliğin sağlanması ve dönüşümün geri döndürülemez kılınması için 4 Mart 2020'de İklim Yasası'na ilişkin ilk önerisini kamuoyuyla paylaştı.¹⁹ Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın kilit unsurlarından biri olan İklim Yasası, iklim nötrlük hedefinin AB'nin mevzuatına işlenerek hukuken bağlayıcı hâle gelmesini amaçlıyor. Bu yasa ayrıca tüm AB politikalarının iklim nötrlük hedefine katkıda bulunmasını ve tüm sektörlerin bu yolda kendi üzerine düşeni yerine getirmesini de sağlayacak. Düzenli raporlamalar ve birtakım araçlarla, tüm üye ülkelerde yaşanan gelişmeler ölçülecek ve kimsenin arkada kalmaması sağlanacak. AB Konseyi, 11-12 Aralık'taki Liderler Zirvesi'nin ardından 17 Aralık 2020'de İklim Yasası'na yönelik olarak genel bir yaklaşım üzerinde anlaşmaya vardı.²⁰ Güncellenmiş 2030 yılı iklim hedeflerinin de İklim Yasası'na dâhil edilmesi bekleniyor.

¹⁸ AB Konseyi(2020), Paris Agreement: Council transmits NDC submission on behalf of EU and member states, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/18/paris-agreement-council-transmits-ndc-submission-on-behalf-of-eu-and-member-states/>

¹⁹ Avrupa Komisyonu(2020), COM(2020) 80 final, Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulation (EU) 2018/1999 (European Climate Law), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0080&from=EN>

²⁰ AB Konseyi(2020), Council agrees on full general approach on European climate law proposal, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/17/council-agrees-on-full-general-approach-on-european-climate-law-proposal/#:~:text=The%20Council%20reached%20agreement%20on,on%2010%2D11%20December%202020.>

55'E UYGUN PAKETİ

Ursula von der Leyen'in Komisyon Başkanı olma yolunda, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın merkezinde bulunduğu, politik rehber ilkelerini ortaya koymasının ardından Leyen Komisyonu, 14 Temmuz 2021 tarihinde Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın en kapsamlı ve dört gözle beklenen 55'e Uygun Paketi (*Fit for 55 Package*) kamuoyuyla paylaşıldı. 2050 yılına kadar Avrupa'nın iklim nötr bir kıta hâline gelmesini amaçlayan von der Leyen Komisyonu, mevcut 2030 iklim hedefinin küresel sıcaklık artışını 2100 yılına kadar 1,5°C ile sınırlandırmak için yeterli olmadığı gerekçesiyle 2030 yılı iklim hedefini de, daha iddialı olacak şekilde, %40'tan %55'e yükseltme kararı almıştı. 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarının 1990 yılına kıyasla %55 oranda azaltılabilmesi hedefini gerçekleştirmek adına yayımlanan 55'e Uygun Paketi, inovasyonun ve temiz enerjinin ön plana çıkarıldığı, döngüsel ekonominin teşvik edildiği ve fosil yakıtlara bağlılığın azalacağı şekilde sanayi stratejilerinin ve ticaret biçimlerinin dönüşümünün gerçekleştirilmesi gerekliliğini dikkate alarak gerekli politika tedbirleri ortaya koymayı amaçlıyor. Tüm bu tedbirleri de adil, düşük maliyetli ve rekabet edebilir sonuçlara sahip olacak bir şekilde tasarlıyor.

Genel olarak bakıldığında 55'e Uygun Paketi, 2030 iklim ve enerji yasasını, %55 sera gazı emisyonu azaltımı hedefini yansıtacak bir şekilde güncelleştirmeyi amaçlıyor. 13 yasa teklifinden oluşan pakette, daha önceden kabul edilmiş sekiz yasa revize edilmiş bir hâlde sunulurken, beş yeni yasa ilk defa tanıtılıyor. Bu kapsamda temel olarak, emisyon ticaretinin kapsamının başka sektörleri de içine alacak şekilde genişletilmesi ve mevcut Emisyon Ticaret Sistemi'nin kurallarının sıkılaştırılması; daha fazla yenilenebilir enerji kullanımı; enerji verimliliğinin artırılması; düşük emisyonlu taşımacılığın ve buna ilişkin altyapının ve yakıtların önceliklendirilmesi; vergilendirme politikalarının Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri ile uyumlu hâle getirilmesi; karbon sızıntısının önlenmesi ve doğal karbon yutaklarının korunması ve çoğalması için araçların ortaya koyulması amaçlanıyor. Paket kapsamındaki yasa teklifleri birbirleri ile bağlantılı iken, bu yasa teklifleri kapsamında fiyatlandırma, hedefler, standartlar ve destek tedbirleri benimseniyor.

Fiyatlandırma	Hedefler	Kurallar
<ul style="list-style-type: none"> Havacılık sektörünü de kapsayacak şekilde daha güçlü bir AB ETS Emisyon ticaretinin denizcilik, kara taşımacılığı ve binalara genişletilmesi Güncellenmiş Enerji Vergilendirme Yönergesi Yeni Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması 	<ul style="list-style-type: none"> Güncellenmiş Çaba Paylaşma Düzenlemesi Güncellenmiş Arazi Kullanımı, Arazi Kullanım Değişikliği ve Ormancılık Düzenlemesi Güncellenmiş Yenilenebilir Enerji Direktifi Güncellenmiş Enerji Verimliliği Direktifi 	<ul style="list-style-type: none"> Otomotivler ve kamyonetler için daha katı CO₂ emisyon standartları Alternatif Yakıtlar için yeni altyapı <i>FuelEU Maritime</i> – daha temiz denizcilik yakıtları <i>ReFuelEU Aviation</i> – daha sürdürülebilir havacılık yakıtları
Destekleyici Tedbirler		
<ul style="list-style-type: none"> Başta yeni Sosyal İklim Fonu ve iyileştirilmiş Modernizasyon ve İnovasyon Fonları (<i>Modernisation and Innovation Funds</i>) aracılığıyla, inovasyonu teşvik etmek, dayanışma sağlamak ve savunmasız toplumlar için olumsuz etkileri azaltmak amaçları doğrultusunda gelirlerin ve hukuki düzenlemelerin kullanılması. 		

Rekabetçi Bir Dönüşüm: Endüstriyel ve Sektörel Değişimlerin Getirdiği Yeni Fırsatlar

AB'nin 2030 iklim hedeflerine ulaşma yolunda ekonomisi genelinde sistemik dönüşümlerin gerçekleştirilmesi gerekiyor. 55'e Uygun Paketi'ne ilişkin teklifler de sanayiden ulaşım, binalardan enerjiye birçok alanda çeşitli eylemler öngörüyor. Paket kapsamındaki teklifler, insan davranışları, teknolojik inovasyon, kalkınma ve yeni altyapı gibi birçok alanda değişikliklerin ivme kazanmasını hedefliyor. Paketin en önemli unsurlarından biri, AB Emisyon Ticaret Sistemi'nin (*EU Emissions Trading System* - AB ETS) önemli başarılarına dayanıyor. Öyle ki, daha önce 2018'de güncellenmiş olan AB ETS mevzuatı AB ETS emisyonlarında 2030'a kadar 2005 yılına kıyasla %43 oranında azaltım öngörmüşken, AB ETS geçen 16 yılda hâlihazırda enerji üretimi ve enerji yoğun sanayilerde emisyonların %42,8 oranında azalmasına yardımcı olarak hedefinin ötesine çoktan geçti. AB ETS mevzuatı değişmeden aynı şekilde uygulandığı takdirde de AB ETS emisyonlarının 2030 yılında 2005 yılına kadar %51 azalması öngörülüyor. Ancak 2030 hedeflerine ulaşma yolunda bu oran yeterli olmadığı için AB ETS'nin güçlendirilmesi ve yeni sektörleri kapsayacak şekilde kapsamının genişletilmesi adına Komisyon, AB ETS'nin revize edilmiş hâlini kamuoyuyla paylaştı. Revize edilmiş AB ETS teklifinde, emisyon üst sınırının olabildiğince düşürülmesi ve yıllık tahsisat azaltım oranının artırılmasının yanı sıra, denizcilik sektörünün de AB ETS kapsamının içine alınması ve ayrıca havacılık sektöründe de ücretsiz emisyon tahsisatlarının da aşamalı olarak azaltılması öngörülüyor. Yıllık tahsisat azaltım oranının 2026 itibarıyla %2,5'e yükseltilmesi beklenirken, ücretsiz emisyon tahsisatlarının da daha katı şartlara bağlanacağı belirtiliyor. Bununla birlikte, kara taşımacılığı ve binalar için de farklı fakat tamamlayıcı bir emisyon ticareti sisteminin kurulması ve bu sistemin 2026 yılı itibarıyla hayata geçirilmesi teklif ediliyor. Bu sistemin işlevselliğinden emin olunduğu takdirde, birkaç yıl içinde mevcut AB ETS ile birleştirilmesinin de mümkün olduğu belirtiliyor. Pakette, emisyon ticaretinden kaynaklanan gelirlerin hepsinin iklim ve enerji ile alakalı projeler için kullanılması gerekliliğinin de altı çiziliyor.

Endüstriyel Dönüşüm Gölgesinde Sınır Ötesi Karbon Fiyatlandırması

55'e Uygun Paketi, yeni temiz teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanılmasına yönelik mekanizmaların kurulmasıyla, AB sanayisini karbonsuzlaştırma yolunda adımlar atmaya planlıyor. Hâlihazırda işletmelerin ve KOBİ'lerin temiz enerjiye yatırımlarını destekleyen İnovasyon Fonu'nun, sanayiyi karbonsuzlaştırma yolunda inovatif projeler ve altyapılar için finansmanları artırması bekleniyor.

Üçüncü ülkelerin AB ile benzer şekilde iddialı iklim hedefleri ortaya koymadığı takdirde yaşanması olası olan "karbon sızıntısı" riskiyle başa çıkmak amacıyla da AB ile defa bir "Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizması" (*Carbon Border Adjustment Mechanism* - CBAM) teklifinde bulunuyor. Karbon sızıntısı riski, belirli sanayi sektörü ve alt sektörlerinde bulunan işletmelerin operasyonlarını daha az iddialı iklim hedeflerine sahip olan diğer ülkelere taşıması veya ithal edilen ürünlerin piyasadaki daha az sera gazı emisyonu içeriğine sahip ürünlerin yerini alması ile ortaya çıkmakta.

2026 yılında tam anlamıyla yürürlüğe girmesi beklenen Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizması'nın uygulanacağı sektörlerin başlangıçta çimento, gübre, demir ve çelik, alüminyum ve elektrik üretimi olması bekleniyor. Bu mekanizmaya göre, AB'de konumlanan ithalatçılar, ithal ettikleri ürünler için AB karbon fiyatlandırma kurallarına bağlı üretim yapıyorlarsa ödemeleri gereken karbon fiyatına uygun düşen karbon sertifikaları almak zorunda kalacak. Ancak, Birlik dışında konumlanan bir üreticinin üçüncü ülkede üretilen mallar için hâlihazırda bir karbon fiyatlandırılmasına tabi olduğunu kanıtladığı takdirde, AB'de konumlanan ithalatçıların buna denk

düşen maliyeti tamamen düşebileceği de belirtiliyor. Karbon sertifikalarının fiyatlandırmasının da haftalık olarak hesaplanan ortalama açık arttırma fiyatlarını yansıtacağı ortaya koyuluyor.

Diğer yandan Komisyon, ithal ve Birlik içinde üretilen ürünler için eşit oranda karbon fiyatlandırması yaparak karbon sızıntısı riskini ortadan kaldırmayı amaçlıyor. Bunun için de Sınırdan Karbon Düzenlemesi Mekanizması kapsamındaki sektörler için AB ETS kapsamında verilen ücretsiz tahsisatların aşamalı olarak kaldırılmasına ve Birlik içinde üretilen ürünlerin lehine bir muamele gösterilmemesine özellikle dikkat edileceği belirtiliyor. Bu mekanizmanın DTÖ kuralları ve diğer uluslararası yükümlülüklerle uyumlu olarak tasarlandığı da yasa teklifinde özellikle vurgulanıyor. Düzenlemenin, üçüncü ülkelerden ithal edilen ürünlerin Birliğin gümrük bölgesine girdiği takdirde - üretim sırasında AB ETS'ye tabi olduğu durumlar haricinde- üçüncü ülkelere ve bölgelere uygulanacağı belirtiliyor. Ancak Norveç, İzlanda, Lihtenştayn ve İsviçre gibi AB ile ETS içinde olan ülkelerin bu düzenlemeden muaf olduğu görülüyor. Diğer yandan Komisyon, bu yeni mekanizmadan etkilenmesi beklenen üçüncü ülkelerle diyalog ve iş birliği fırsatlarını keşfetmek için yakından çalışmayı amaçlıyor. Bu ülkelerin kendi karbon fiyatlandırma mekanizmalarını dikkate almak amacıyla anlaşma akdetme imkânlarını keşfetmeyi de hedefliyor. Bununla birlikte, Birliğin daha az gelişmiş ülkelere düzenlemeden doğan sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için gerekli teknik yardımı sağlaması da bekleniyor.

Daha Temiz Hareketlilik ve Ulaştırma Yakıtları Standartları

Ulaştırma sektörünün, AB'nin toplam sera gazı emisyonlarının neredeyse çeyreğini oluşturması ve AB'de sera gazı emisyonlarının artmaya devam ettiği tek sektör olması, AB'nin "sıfır emisyon" hedefine ulaşmak için bu sektörde de temiz ve sürdürülebilir bir dönüşüm gerçekleştirmesi gerektiğini göstermekte. Bu durumda, 55'e Uygun Paketi, teknoloji-nötr (yeni teknoloji gerektirmeme) yaklaşımı doğrultusunda daha temiz araçlar ve yakıtları teşvik etmek amacıyla dört kanun teklifi ortaya koydu.

Kara taşımacılığı, AB sera gazı emisyonlarının yaklaşık %20'sini oluştururken, bu oran artmaya devam ediyor. Bu nedenle, yeni otomobiller ve kamyonetler için CO₂ emisyonu standartlarının revize edilerek bu araçların sebep olduğu sera gazı emisyonlarının daha da azaltılmasının sağlanması amaçlanıyor. Buna göre Komisyon, yeni otomotivlerin ortalama emisyonlarının 2021 yılına kıyasla 2030 yılında %55, 2035 yılında ise %100 azaltılmasını şart koşarak sıfır emisyonlu bir hareketlilik modeline dönüşümü desteklemeyi amaçlıyor. 2035 itibarıyla yeni sicilli otomotivlerin sıfır emisyonlu olması öngörülüyor.

Diğer yandan, Alternatif Yakıtlar Altyapı Tüzüğü ile AB çapında daha temiz araçların yeniden şarjı ve yakıt ikmali için birlikte çalışabilir ve kullanıma kolay altyapıların artırılması amaçlanıyor. Burada başlıca amacın sıfır emisyonlu araçların satışlarıyla doğru orantılı olarak şarj etme kapasitesinin artırılması olduğu görülüyor. Bu durumda en önemli otopanlarda her 60 kilometreye elektrik şarj ünitesi her 150 kilometreye de hidrojen yakıt ikmali ünitesi kurulması amaçlanıyor.

Paket kapsamında Komisyon ayrıca, havacılık ve denizcilik sektörlerindeki AB ETS kurallarını tamamlayıcı nitelikte olarak, *ReFuelEU Aviation* ve *FuelEU Maritime* düzenlemeleriyle havacılık ve denizcilik sektörlerinde sürdürülebilir yakıtların kullanımını teşvik etmeyi amaçlıyor. Bu durumda Alternatif Yakıtlar Altyapısı Tüzüğü ile tüm hava taşıtlarının ve gemilerin başlıca havaalanları ve limanlarda temiz enerjiye erişimlerinin sağlanması zorunlu kılınıyor. 2030 yılına kadar sürdürülebilir havacılık yakıtlarının payının tüm havacılık yakıtlarının en az %5'ine, 2050 yılına kadar ise %63'üne tekabül etmesi gerekiyor. Bu durumda, *ReFuelEU Aviation* girişimi doğrultusunda yakıt tedarikçilerinin, AB havaalanlarında alınan jet yakıtlarında başta e-yakıtlar olarak bilinen düşük

karbonlu sentetik yakıtlar olmak üzere sürdürülebilir havacılık yakıtlarının payını artırması gerekiyor. Aynı şekilde, *FuelEU Maritime* girişimi doğrultusunda, AB limanlarındaki gemilerin kullandığı enerjinin sera gazı emisyonu içeriğine azami bir sınır ortaya koyularak sürdürülebilir denizcilik yakıtlarının ve sıfır emisyon teknolojilerinin daha fazla kullanılması teşvik edilecek.

Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliğinde Atılımlar

AB'nin sera gazı emisyonlarının %75'i enerji kullanımından kaynaklandığı için AB'nin iklim hedeflerine ulaşma yolunda alacağı eylemlerin merkezinde enerji sisteminde yenilenebilir enerji ve enerji verimliliğine teşvik yer alıyor.

2030 enerji hedeflerine ulaşmak için güncellenen Yenilenebilir Enerji Yönergesi, yenilenebilir enerjinin, enerji karması içindeki oranını %32'den %40'a yükseltmeyi amaçlıyor. Diğer yandan, Enerji Verimliliği Yönergesi, AB nezdinde enerji verimliliği hedefi seviyesini yükseltmeyi ve bu hedefleri bağlayıcı hâle getirmeyi hedefliyor. Bunun, 2030 yılına kadar enerji tüketiminin referans senaryoya oranla %9 azalmasıyla sonuçlanacağı öngörülüyor. Bununla birlikte, yılın sonlarına doğru yayımlanması öngörülen Binaların Enerji Performansı Yönergesi'nin de binaların renovasyonunun hızını artırarak enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji ile binalarda sera gazı azaltımı hedeflerine katkıda bulunacağı düşünülüyor. Bu kapsamda, renovasyon dalgasını ilerletmek, istihdam yaratmak ve enerji kullanımını ve vergi mükelleflerine yansıyan maliyetleri azaltmak amacıyla kamu sektörünün her sene binalarının %3'ünü renove etmesi zorunlu hâle getiriliyor.

Diğer yandan, enerji ürünlerine ilişkin vergilendirme sistemi, doğru teşvikler ile İç Pazarı korumak ve yeşil dönüşümü desteklemek konusunda büyük önem arz ediyor. Bu duruma istinaden Komisyon, Enerji Vergilendirme Yönergesi'ni revize ederek ısınma ve ulaştırma yakıtlarına ilişkin asgari vergi oranlarını AB'nin iklim ve çevre hedefleri ile uyumlaştırmayı ve bu durumdan doğan sosyal etkileri de azaltmayı taahhüt ediyor. Bu durumda, başlıca olarak temiz teknolojilerin desteklenmesi ve fosil yakıtların kullanımını teşvik eden muafiyetlerin ve düşük vergi oranlarının kaldırılması amaçlanıyor. Bu kapsamda ortaya koyulan yeni kurallar, enerji vergilendirmesine ilişkin rekabetçilikten doğan zararlı etkilerin azaltılmasını ve Üye Devletlerin yeşil vergiler ile gelir sağlamalarını garantilemeyi amaçlıyor.

İyileştirilmiş ve Sayısı Artmış Karbon Yutaklarına Doğru

Bilindiği üzere AB kurumları İklim Yasası'nı kabul ettiğinde Arazi Kullanımı, Arazi Kullanım Değişikliği ve Ormanlık (AKAKDO) sektörünün 2030 hedefinin yerine getirilmesinde sahip olduğu önemi vurgulamıştı. 2030 yılı %55 hedefi İklim Yasası'na geçirilirken ormanlar ve toprak gibi karbonu ayrıştıran ve emisyon azaltımını kolaylaştıran karbon yutaklarının da dâhil edilmesi eleştirilerin odağına oturmuş, özellikle çevre kuruluşları bu karbon yutaklarının hedefe dâhil edilmesiyle daha az emisyon azaltımı yapmanın mümkün olabileceğini; böylece hedefe daha az çabayla daha çabuk ulaşılabileceğini açıklamıştı. Bu eleştirilerin karşısında Komisyon, 55'e Uygun Paketi kapsamında AKAKDO sektörünü iyileştirmeye yönelik bazı adımlar atma kararı aldı. Komisyon, güncellenmiş mevzuatında AKAKDO sektöründe daha katı tedbirler öngörürken, bunun yanı sıra, tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan CO₂ haricindeki sera gazı emisyonlarını; arazi kullanımı, arazi kullanım değişikliği ve ormancılık sektörü ile birleştirerek arazi sektörünün hukuken düzenlenmesi konusunda iyileştirmeler yapıyor. Komisyonun sunduğu yasa revizyonu teklifine göre, 2030 yılına kadar AKAKDO sektöründe 310 milyon ton CO₂ eş değerinde net sera gazı emisyonu giderme; Üye Devletlerin arazi sektörüne ilişkin bütüncül hafifletme planlarını sunması ve dijital teknolojilerle gereklilikleri denetlemesi; hedeflerin ilgili biyoçeşitlilik ve biyoenerji politika girişimleriyle uyumlaştırılması; arazi sektöründe 2035 yılında iklim nötrlüğün elde edilmesi hedefleri ortaya koyuluyor.

Bununla birlikte, Komisyon, 2025 yılına kadar 2035 yılı ulusal katkıları için bir teklif hazırlama taahhüdünde bulunuyor. Bu ulusal katkılar, AB'nin karbon yutaklarının artırması ve iyileştirilmesi açısından büyük önem taşıyor.

Diğer yandan, paketten birkaç gün sonra, 16 Temmuz 2021'de yayımlanan yeni 2030 AB Orman Stratejisi de benzer bir şekilde AB'nin karbon yutaklarının iyileştirilmesi ve sayısının artırılması hedefine hizmet ediyor. AB Orman Stratejisi, ormancıları ve ormana dayalı biyoekonomiyi desteklerken, hasat almayı ve biyokütle kullanımını sürdürülebilir kılmayı ve biyoçeşitliliği muhafaza etmeyi de amaçlıyor. Son olarak, AB çapında 2030 yılına kadar 3 milyon ağaç dikilmesine ilişkin bir plan ortaya koyuyor.

Kimseyi Arkada Bırakmayan Bir Dönüşüm

İddialı iklim eylemleri almanın önemi tartışılmazken, bu iddialı eylemlerin savunmasız toplumlar ve topluluklar için olumsuz etkiler yaratabileceğini de unutmamak gerekiyor. Fransa'daki Sarı Yelekler örneğinden de görülebileceği gibi, savunmasız grupların yaşam koşulları göz önüne alınmadan alınan radikal tedbirler ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri derinleştirebiliyor ve bu gruplar arasında huzursuzluk yaratabiliyor. 55'e Uygun Paketi, her ne kadar uzun vadede bu savunmasız grupları iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden koruyacak şekilde tasarlanmış olsa da, özellikle de enerji vergilendirmesi ve kapsamı genişleyen ETS gibi düzenlemeler nedeniyle kısa vadede kırılabilirlikleri artırma potansiyelini bulunduruyor. Üye Devletler, kırsal ve kentsel alanlar, toplulukların farklı kesimleri ve hatta nesiller arasındaki farklılıkları göz önünde bulunduran "dayanışma" kavramı, bu noktada da devreye giriyor. Komisyon, Adil Dönüşüm Mekanizması'nın yanı sıra bu paketten etkilenmesi muhtemel gruplar için bir sosyal fon da ortaya koyuyor. Bu çerçevede kurulan "Sosyal İklim Fonu", kara taşımacılığı ve binaların da AB ETS kapsamına alınmasıyla hâlihazırda enerji ve ulaştırma yoksulluğu yaşayan veya bu riski taşıyan Avrupa vatandaşlarını desteklemek amacıyla Üye Devletlere finansman sağlamayı amaçlıyor. Başta ETS'nin kapsamının genişletilmesi sonucunda kazanılan gelirlerin %25'i de bu fonun kaynağı olacak. Bu kapsamda, 2025-2032 döneminde 72,2 milyar avro sağlanması öngörülmüyor.

Diğer yandan Komisyon, binalar, ulaştırma, tarım, atık ve küçük sanayi sektörlerinden kaynaklanan emisyonlarla başa çıkmak için atacakları ulusal adımlarda Üye Devletleri desteklemek amacıyla Çaba Paylaşma Tüzüğü'nü (*Effort Sharing Regulation* -ESR) de revize ediyor. Her Üye Devletin başlama noktasının ve kapasitesinin farklı olduğunu kabul eden bu teklifte, ülkelerin kişi başına GSYH'leri ile doğrultulu olarak ulusal hedefler ortaya koyması gerektiği ve ulusal koşullar, uygun maliyetler ve ülkelerin emisyon azaltımı potansiyelleri göz önünde bulundularak bazı ayarlamaların yapılabileceği belirtiliyor. Bu teklif, Çaba Paylaşma Tüzüğü'nün kapsadığı sektörlerdeki emisyonların AB çapında 2030 yılında 2005 yılına kıyasla %40 oranında azaltılmasına vesile olacağını öngörüyor.

AB TİCARET POLİTİKASI VE KARBON SINIR VERGİSİ

Ticaret tüm dünyada olduğu gibi AB’de de hayatın önemli dinamikleri arasında yer alıyor. Her gün sayısız mal ve hizmet ticaretinin gerçekleştiği AB’de tüketicilerin *iPhone* ve *Samsung* gibi markalara ait cep telefonlarını, *Hyundai* ve *Toyota* gibi firmaların otomobillerini kullanabilmesi bu sayısız işlem sayesinde mümkün oluyor. Paylaşılan verilere göre Birliğin GSYH’sinin %35’ine tekabül eden dış ticaret, AB’deki doğrudan yabancı yatırımların ise %40’ını oluşturuyor. Özellikle koronavirüs öncesi dönemde ticarete dışarıya açıklığı son derece yüksek olan AB’de ihracat sayesinde yaratılan istihdam 35 milyon iken, yabancı yatırımlar ise 16 milyon iş imkânı sağlıyordu.

Dünyanın en büyük ticaret bloğu olan AB, yaklaşık 80 ülkenin en önemli ihracat pazarı olarak konumlanıyor. Küresel mal ve hizmet ticaretinde üst sıralarda yer alan Birliğin 75’in üzerinde ikili ticaret anlaşması bulunuyor.²¹ Dünya ticaretinin önemli aktörlerinden olan AB, özellikle gelişmekte olan ülkeler üzerinde ticaret politikası vasıtasıyla birtakım etkilere yol açabiliyor. AB’ye yapılan ticaret ile bu ülkelerde sosyoekonomik yönden iyileşmeler sağlanabiliyor, istihdam ve refah artışı gibi olumlu gelişmeler yaşanabiliyor. Öte yandan AB kadar katı standartları olmayan ticaret ortaklarında Birliğe mal ihraç etmek için girilen yoğun üretim; doğal kaynakların israfına, hava kirliliğine, sera gazı emisyonlarının artmasına, çevresel bozulmalara ve insan sağlığının kötüleşmesine de sebep olabiliyor.

Ticaretin sağladığı ekonomik faydaların yanında sebebiyet verdiği olumsuzlukların en aza indirilmesi noktasında Avrupa Komisyonu, Birliğin değerlerinin de ihraç edilerek yaygınlaştırılmasına büyük önem veriyor. İnsan hakları, çevrenin korunması, iklim değişikliği ile mücadele, cinsiyet eşitliği, sürdürülebilir kalkınma ve sosyal haklar gibi AB değerlerine ticaret politikası kapsamında son yıllarda önem gösteriliyor. Bu durum aslında 2015 yılında Juncker Komisyonu tarafından hayata geçirilen “Herkes için ticaret: Daha sorumlu bir ticaret ve yatırım politikasına doğru” başlıklı strateji ile de hız kazandı.²² Stratejide yer alan “değerlere bağlı bir ticaret ve yatırım politikası” başlıklı bölümde şeffaflık, sürdürülebilir kalkınma, insan hakları, iyi yönetim, işçi hakları, çevrenin korunması ve çocuk işçiliği gibi birçok konunun hayata geçirilecek veya revize edilecek STA’ların parçası haline getirileceği kaydedilmişti.

Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Ticaret Politikası

Değerleri ticaret politikasının bir parçası haline getirmek isteyen Avrupa Komisyonunun yeni Başkanı olarak 1 Aralık 2019 tarihinde göreve başlayan Ursula von der Leyen, 16 Temmuz 2019’da bu göreve seçilmesi halinde gözetileceği öncelikleri içeren siyasi kılavuz ilkelerini AP’de sunmuştu.²³ Sunulan altı ilkeden birincisi olan Avrupa Yeşil Mutabakatı, Avrupa’nın 2050 yılında dünyanın ilk iklim nötr kıtası olmasını hedefliyordu. Von der Leyen Komisyon Başkanlığının 10’uncu günü olan 11 Aralık 2019 tarihinde ise Avrupa Yeşil Mutabakatı’nı kamuoyu ile paylaştı.²⁴ Enerjiden sürdürülebilir tarıma, altyapıdan döngüsel ekonomiye kadar birçok alana değinilen Avrupa

²¹ Avrupa Komisyonu, Negotiations and agreements, <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/negotiations-and-agreements/> Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021

²² Avrupa Komisyonu, (2015), Trade for all: Towards a more responsible trade and investment policy, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021

²³ Von der Leyen, U. (2019), A Union that strives for more My agenda for Europe, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf Erişim Tarihi: 13 Ocak 2021

²⁴ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF Erişim Tarihi: 13 Ocak 2021

Yeşil Mutabakatı kapsamında ticaret politikası da ele alınıyor ve AB'nin ekolojik dönüşümünün mevcut ticaret politikası ile hayata geçirilebileceği kaydediliyor.

Von der Leyen Komisyonu'nun söz konusu iddiasını AB'de son dönemde hayata geçirilen STA'larda ticaret ortaklarına getirilen Paris Anlaşması'nı onaylama ve uygulama yükümlülüğünden de görmek mümkün. Paris Anlaşması'nın yanı sıra BM'nin Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (*Convention on Biological Diversity*) ile uluslararası iş gücü standartları gibi evrensel taahhütlerin de kabul edilmesine ve uygulanmasına ilişkin yükümlülükler, ticaret anlaşmalarının "Ticaret ve Sürdürülebilir Kalkınma (*Trade and Sustainable Development - TSD*)" bölümünde yer alıyor. TSD bölümüne ilk defa Birliğin ilk yeni nesil ticaret anlaşması olan AB-Güney Kore STA'sında yer verilmişti. İlerleyen yıllarda akdedilen STA'ların bu bölümünde yer alan taahhütlerin uygulanmasının takibi amacıyla Şubat 2018'de 15 maddeden oluşan bir Eylem Planı yayımlandı.²⁵ Bunun iklim eylemine ilişkin kısmında taraflar ilgili anlaşmaların onaylanmasının yanında temiz teknoloji yatırımlarının hayata geçirilmesini; yenilenebilir enerji ile enerji tasarruflu malların ve hizmetlerin yaygınlaştırılmasını; iklim dostu mal, hizmet ve teknolojilere ilişkin uluslararası standartların uygulanmasını ve küresel iklim rejiminin ticarete ilişkin konularında iş birliği yapılmasını taahhüt etti.

Bunların ardından 2019-2024 dönemi için Birliğin yeni büyüme stratejisi olarak yayımlanan Avrupa Yeşil Mutabakatı'nda ilerleyen dönemlerde hayata geçirilecek ticaret anlaşmalarında Paris Anlaşması'nın onaylanmasına ve uygulanmasına ilişkin koşulun yer almaya devam edeceği vurgulandı. Benzer şekilde Yeşil Mutabakat, ticaret anlaşmaları vasıtasıyla ithal edilen ürünlerin ve yer alınan değer zincirlerinin ormansızlaşmaya ve ormanların bozulmasına yol açmamasını öngörüyor.²⁶ Hatırlanacağı üzere Paris Anlaşması ve ormansızlaşmaya ilişkin çekinceler, Haziran 2019'da AB'nin Mercosur ile uzlaşmaya vardığı ticaret anlaşmasının ardından Brezilya özeline gündeme gelmiş ve anlaşmanın onay süreci sekteye uğramıştı.²⁷ Oysaki 2014 yılından beri AB tarafından akdedilen ticaret anlaşmalarında yer alan TSD bölümü uyarınca Birliğin son yıllarda yapılan kapsamlı ticaret anlaşmaları ve başlatılan ticaret müzakereleri Paris Anlaşması'na ilişkin özel referanslar içeriyor. Ancak Paris Anlaşması'na uyumun açıkça taahhüt edildiği ilk ticaret anlaşması, Japonya ile 1 Şubat 2019 tarihinde yürürlüğe giren Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EOA) olmuştu.²⁸

Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın yayımlanmasının ardından ticaret anlaşmalarına ilişkin atılan bir diğer adım ise Ticaret İcra Şefi'nin (*Chief Trade Enforcement Officer – CTEO*) atanması oldu. Birliğin ticaret anlaşmalarında yer alan TSD taahhütlerinin uygulanmasını takip etmekle yükümlü olan CTEO görevine 24 Temmuz 2020 tarihinde ilk atanan isim Fransız Denis Redonnet oldu.²⁹ Sürdürülebilir kalkınma taahhütleri kapsamında iklim eylemini,

²⁵ Avrupa Komisyonu, (2018), Feedback and way forward on improving the implementation and enforcement of Trade and Sustainable Development chapters in EU Free Trade Agreements, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/february/tradoc_156618.pdf Erişim Tarihi: 13 Ocak 2021

²⁶ Kettunen et al. (2020) An EU Green Deal for trade policy and the environment: Aligning trade with climate and sustainable development objectives. IEEP Brussels / London.

²⁷ Avrupa Komisyonu, In focus – EU-Mercosur, <https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-mercosur-association-agreement/> Erişim Tarihi: 15 Ocak 2021

²⁸ Avrupa Komisyonu, An introduction to the EU-Japan Economic Partnership Agreement - Sustainable development, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/july/tradoc_155721.pdf Erişim Tarihi: 13 Ocak 2021

²⁹ ReedSmith, (2020), European Commission appoints its first Chief Trade Enforcement Officer, <https://www.reedsmith.com/en/perspectives/2020/08/european-commission-appoints-its-first-chief-trade-enforcement-officer#:~:text=European%20Commission%20appoints%20its%20first%20Chief%20Trade%20Enforcement%20Officer,-Home%20Perspectives%20European&text=On%2024%20July%202020%2C%20the,enforcement%20of%20EU%20trade%20agreements.> Erişim Tarihi: 15 Ocak 2021

Paris Anlaşması'nın uygulanmasını ve iş gücüne ilişkin haklardan taviz verilmediğini denetleyecek olan CTEO görevine getirilen Denis Redonnet, daha önce Komisyonun Ticaret Genel Müdürlüğü'nde (*DG Trade*) yer alan "DTÖ, Hukuki İşler ve Mal Ticareti" bölümünün başındaydı. Von der Leyen Komisyonu'nun ilk sıradaki önceliği olan Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında hayata geçirilen Ticaret İcra Şefi görevi, önümüzdeki dönemde kendisini bekleyen önemli sorumluluklar sebebiyle adından sıkça söz ettirecek gibi duruyor.

Karbon Sınır Vergisi

Von der Leyen Komisyonu tarafından 11 Aralık 2019 tarihinde sunulan Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında yer alan bir diğer önemli girişim de Karbon Sınır Vergisi oldu. Bazı sektörlerde yoğun olarak yaşanan karbon kaçacağını azaltmak amacıyla Komisyon tarafından önümüzdeki dönemde hayata geçirilmesi beklenen Karbon Sınır Vergisi, ithal edilen ürünlerin fiyatına karbon içeriklerinin daha net bir şekilde yansıtılmasını amaçlıyor. DTÖ kuralları ve AB'nin diğer uluslararası yükümlülükleri ile uyumlu şekilde tasarlanacak olan Karbon Sınır Vergisi, AB'nin Emisyon Ticaret Sistemi'ndeki (ETS) karbon kaçığı riskine alternatif bir çözüm üretmeyi hedefliyor. Bu kapsamda Avrupa Komisyonu, Karbon Sınır Düzenlemesi Mekanizması adlı girişim için 23 Temmuz 2020 tarihinde kamuoyu istişare süreci başlattı.

Peki, nedir bu şikâyetçi olunan karbon kaçakları? AB gibi iklim hedefleri yüksek olan ve bu sebeple CO₂ salınımına kısıtlamalar getiren ülkelerden ve bölgelerden bu alanda çok sıkı kuralları bulunmayan coğrafyalara üretimin kaydırılması yoluyla iklim değişikliği ile mücadeleden doğan maliyetlerden kaçınmak istenebiliyor. Ancak bu durumda küresel ölçekte atmosfere salınan sera gazı emisyonlarında bir azalma olmuyor, sadece karbon kaçığı gerçekleşen ülkelerdeki üretim ve istihdam düşüyor. Yani firmalar kendi çıkarları için hem emisyon salınımına devam etmek suretiyle çevresel boyutta hem de daha önce yer aldıkları ülkelerde artık üretime devam etmeyerek sosyal boyutta tahribata yol açıyor. Her ne kadar AB'de karbon kaçığının minimal düzeyde gerçekleştiği belirtilse de bunun gelecekte artmayacağını garanti edilemeyeceği dile getiriliyor.

AB'de enerji yoğun sektörlerdeki karbon fiyatlandırması ETS isimli bir piyasa aracılığıyla yapılıyor. 2005 yılında hayata geçirilen ETS, Birliğin iklim değişikliği ile mücadelesinde ve sera gazı emisyonlarını azaltma çabasında dönüm noktası oldu. Dünyadanın ilk karbon piyasası olan AB'nin ETS'si, hâlâ küresel ölçekte en büyük karbon piyasası olma özelliği taşıyor. Öyle ki 27 AB ülkesine ek olarak İzlanda, Norveç ve Lihtenştayn'ın da yer aldığı ETS'de geçiş döneminin sonu olan 31 Aralık 2020 tarihine kadar Birleşik Krallık da bulunuyordu. Bu ülkelerin atmosfere saldığı sera gazlarının yaklaşık %45'ini kapsayan ETS, ülkeler arasında yapılan uçuşlardan ve 11 binin üzerinde enerji santrali ile sanayi tesisinden kaynaklanan emisyonları sınırlandırıyor.³⁰ Aralarında CO₂'nin de bulunduğu çeşitli sera gazlarının atmosfere salınımı nehirlerin ve okyanusların donmasını engelleyerek sera gazı etkisi yaratıyor ve bu süreçte aslan payını CO₂ üstleniyor. Bu sebeple AB'nin ETS piyasasında CO₂ başta olmak üzere sera etkisi yaratan gazların atmosfere salınabileceği en fazla miktar (*cap*) belirleniyor, bunun üstüne çıkılmak istendiğinde ise emisyon tahsisatı satın alınıyor (*trade*). "Cap and trade" olarak bilinen bu sistemde, sera gazları fiyatlandırılarak çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi hedefleniyor.

³⁰ Avrupa Komisyonu, EU Emissions Trading System (EU ETS), https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en Erişim Tarihi: 15 Ocak 2021

Karbon kaçağı riskinin yüksek olduğu sektörlerde uygulanması öngörülen Karbon Sınır Vergisi de ETS'ye benzer şekilde sera gazı emisyonlarının azaltılmasını hedefleyecek. ETS kapsamında hâlihazırda yüksek karbon salınımına neden olan sektörler ton başına 25 avro civarında ücret ödüyor.³¹ ETS'ye dâhil olmayan ülkelerdeki üreticilerin bu ücreti ödemek durumunda olmaması, rekabet üstünlüğüne yol açıyor ve karbon kaçaklarına sebebiyet veriyor. Özellikle elektrik, çelik ve çimento gibi sektörlerde AB'nin karbon kaçağı problemiyle karşılaştığı sık sık ifade ediliyor.

Karbon Sınır Vergisi'nin uygulanması noktasında birkaç seçenek gündeme geldi. Bunlar arasında ithalata konu olan karbon salınımı yüksek bazı ürünlere gümrük vergisi getirilmesi, yabancı üreticilerin karbon salınımı yapabilmek için ETS piyasasından tahsilat satın alması ve yüksek karbon salınımına sebep olan ürünlere tüketim seviyesinde vergi uygulanması gibi seçenekler yer aldı. 2021 yılı ortalarında sunulması beklenen Karbon Sınır Vergisi ile Komisyonun tahminlerine göre 5 ila 14 milyar avro gelir yaratılacak.³²

Özellikle vergi uygulanması durumunda bunun DTÖ kuralları ile uyumlu olması büyük önem taşıyor. Çin, AB tarafından önümüzdeki dönemde uygulamaya koyulacak Karbon Sınır Vergisi'nin ticareti kısıtlayacağını düşünüyor. Üretiminde yüksek karbon salınımı gerçekleşen çeliğin vergi kapsamına dâhil edilmesi durumunda küresel üretimin yarısını gerçekleştiren Çin ile AB'nin ilişkilerinin gerilebileceği yönünde uyarılar yapılıyor. TÜSİAD tarafından 2020 yılında yayımlanan "Ekonomik Göstergeler Merceğinden Yeni İklim Rejimi" başlıklı rapora göre ise sınırda karbon düzenlemesi kapsamında bir ton CO₂ için 30 avro vergi uygulanırsa Türkiye'den AB'ye ihraç edilen ürünler arasında bu durumdan en çok etkilenecek olan sektör 170 milyon avro ile çimento sektörü olacak.³³ Çimentonun ardından makine, tekstil, otomotiv, demir-çelik ve ulaştırma gibi sektörlerin gelmesi bekleniyor.

Özetle, çevre dostu kaynaklar kullanması sebebiyle yüksek maliyetli üretim yapmak durumunda kalan Avrupalı işletmeleri Karbon Sınır Vergisi'nin daha uyguna üretim yapan yabancı muhatapları karşısında koruması amaçlanıyor. Ocak 2020'de Davos'ta düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu'nda konuşan Komisyon Başkanı Ursula von der Leyen'in de değindiği üzere "sınırlar içerisinde sera gazı emisyonunu düşürmenin, yurt dışından ithal etmeye devam edildiği müddetçe bir anlamı yok. Bu sadece iklimi ilgilendiren bir konu değil, aynı zamanda adil olmakla da ilgili." Kısacası, Karbon Sınır Vergisi ile yabancı işletmelere AB'deki üreticilerin karbon salınımına ilişkin üstlendiği maliyetlere bir benzerinin uygulanması yoluyla AB'den üçüncü ülkelere kayan üretimin önüne geçilmesi, ticaret ortağı ülkelerin benzer iklim standartlarını benimsemesi ve Avrupalı üreticilerin korunması amaçlanıyor diyebiliriz.

AB Ticaret Politikasının Gözden Geçirilme Süreci

2019 yılının son günlerinde Çin'de başlayan ve kısa sürede tüm dünyaya yayılan koronavirüsten AB de çok etkilendi. Mart 2020'de DSÖ'den bunun bir pandemi olduğu ve merkezinin Avrupa'ya sıçradığı yönünde uyarılar geldiği günlerde başta ilaç ile tıbbi cihaz olmak üzere birçok üründe AB, küresel tedarik zincirlerinin durma noktasına gelmesi sebebiyle zorlu bir dönemden geçiyordu. Sağlık sorunlarının yanında ekonomi için de çok

³¹ China Dialogue, (2020), The EU can expect heavy pushback on its carbon border tax, <https://chinadialogue.net/en/business/eu-can-expect-heavy-pushback-carbon-border-tax/> Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021

³² Euractiv, (2020), EU's carbon border tax proposal still has many grey areas, <https://www.euractiv.com/section/energy/news/eus-carbon-border-tax-proposal-still-has-many-grey-areas/> Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021

³³ TÜSİAD, (2020), Ekonomik Göstergeler Merceğinden Yeni İklim Rejimi Raporu, <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10633-ekonomik-gostergeler-merceginden-yeni-i-klim-rejimi-raporu> Erişim Tarihi: 13 Ocak 2021

iç açıcı tahminler yapılmıyor ve özellikle İtalya ile İspanya gibi salgından en fazla etkilenen ülkeler başta olmak üzere Birlik genelinde ekonomik büyümenin negatife döneceği yönünde beklentiler dillendiriliyordu.

Bu zorlu dönemde AB, bir daha benzer bir krizin yaşanması halinde hazırlıksız yakalanmaması ve hayati ürünlere erişiminde kesintiler olmaması gerektiğini, bunun için de ticaret politikasının daha dayanıklı ve öngörülebilir hale getirilmesinin elzem olduğunu anladı. Öte yandan AB'nin ticaret politikasını daha dayanıklı ve öngörülebilir hale getirmek istemesinin arkasında yatan tek sebep koronavirüs değildi. Nitekim Birliğin uzun süredir muzdarip olduğu yapısal problemler günümüzün sınamalarıyla birleşince AB'nin şimdikinden daha güçlü bir ticaret politikasına sahip olması gerektiği açığa çıkıyordu. Koronavirüsün "bardağı taşıran son damla" olduğu bu sürecin arka planında Çin'in artan gücü, Donald Trump ile hız kazanan korumacılık, DTÖ'nün işlevini yitirmesi gibi sorunların yanı sıra iklim değişikliği mücadele ve dijital dönüşüm gibi etmenler de yer alıyordu. Bu doğrultuda von der Leyen Komisyonu, ticaret politikasını yenilemek amacıyla 16 Haziran 2020 tarihinde ilgili paydaşların ve kamuoyunun konuya ilişkin görüşlerini almak suretiyle süreci başlattı.

15 Eylül 2020 tarihine kadar devam eden süreç kapsamında dokuz sayfalık bir danışma notu yayımlandı³⁴ İçerisinde ticaret politikası ile doğrudan ya da dolaylı şekilde bağlantılı olduğu düşünülen alanlarda bilgilerin yer aldığı notta, paydaşlara 13 tane soru yöneltildi. Verilecek cevaplar doğrultusunda ticaret politikası ve yatırımlara ilişkin bir bildirin hazırlanması ve bu alanlarda gerekli revizelerin hayata geçirilmesi amaçlandı. Danışma notunda koronavirüs sonrasında AB ekonomisi, DTÖ'nün reformu, KOBİ'ler başta olmak üzere AB'deki işletmeler için küresel ticaret fırsatları, iklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma, dijital dönüşüm, önemli ticaret ortaklarıyla ilişkiler ve AB işletmeleri ile vatandaşları için fırsat eşitliğinin sağlanması gibi konulara yer verildi. Ekonomisini daha dayanıklı hale getirmek için Birliğin "Açık Stratejik Otonomi" (*Open Strategic Autonomy*) modelini benimseyeceği, bu kapsamda bir yandan vatandaşlarının çıkarlarını korurken diğer yandan önemli ortaklarla çalışmaya devam edeceği vurgulandı.

Ticaret politikasının gözden geçirilmesi kapsamında yürütülen kamuoyu istişare sürecinin önemli sacayaklarından biri de yeşil dönüşümün desteklenmesi ve ticaretin daha sürdürülebilir ve sorumlu kılınması hususuydu³⁵ AB kendini iklim eyleminde ve sürdürülebilirlik girişimlerinde küresel bir lider olarak görüyor. Komisyonun o dönem Ticaretten Sorumlu Üyesi olarak görev yapan Phil Hogan'ın kamuoyu istişare sürecini başlatmak amacıyla 16 Haziran'da gerçekleştirdiği konuşmada da değindiği üzere, AB'nin iklim ve sürdürülebilirlik ajandasının en önemli aktörü olan Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın ve Çiftlikten Çatala Stratejisi gibi yenilikçi adımların hayata geçirilmesinde ticaret politikasına büyük görevler düşüyor.³⁶ Bu kapsamda Paris Anlaşması'nı ticaret anlaşmalarının ayrılmaz bir parçası haline getirme, sürdürülebilirliğe ilişkin taahhütleri yakından denetleme, ithal edilen ürünlerin karbon içeriklerini fiyatlandırma ve ticaret politikasını gözden geçirme gibi adımlar atan Avrupa Komisyonu, çevre ve iklimle ilişkin hedeflerini ticaret ile bütünleştirmenin yollarını arıyor.

³⁴ Avrupa Komisyonu, (2020), A renewed trade policy for a stronger Europe – Consultation Note, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/june/tradoc_158779.pdf Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021

³⁵ A.g.e.

³⁶ Avrupa Komisyonu, (2020), Speech by Commissioner Phil Hogan at Launch of Public Consultation for EU Trade Policy Review - Hosted by EUI Florence, https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/hogan/announcements/speech-commissioner-phil-hogan-launch-public-consultation-eu-trade-policy-review-hosted-eui-florence_en Erişim Tarihi: 13 Ocak 2021

AVRUPA YEŞİL MUTABAKATI VE TEMİZ ENERJİ

2019 yılının sonunda Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan Yeşil Mutabakat kapsamında 2050 yılında iklim-nötr olma hedefiyle hareket eden AB için sera gazı salınımlarının yaklaşık %75'inin sebebi olan enerji sektörünün dönüşümü büyük önem taşıyor.³⁷ Avrupa Yeşil Mutabakatı'nda AB ekonomisini daha sürdürülebilir bir gelecek için dönüştürme önceliğinin gerçekleştirilebilmesi amacıyla AB'nin 2030 ve 2050 iklim hedeflerini daha iddialı hale getirmeyi benimseyen Komisyonun planı çerçevesinde enerji sisteminin karbondan arındırılmasının hızlandırılması kısaca "temiz enerji" dönüşümünün sağlanması üç temel ilke etrafında şekilleniyor³⁸:

- ▶ Enerji verimliliğine öncelik verilmesi ve büyük oranda yenilenebilir enerjiye dayalı üretim,
- ▶ Güvenli ve erişilebilir AB enerji arzı,
- ▶ Tamamen entegre, birbiriyle bağlantılı ve dijitalleşmiş AB enerji pazarı.

2030 iklim hedeflerine erişmek için enerji alanındaki mevcut düzenlemelerini 2021 yılında gözden geçireceğini açıklayan Komisyonun enerji alanında atılacak adımlar listesi kısaca şu şekilde sıralanıyor:

- ▶ Enerji sistemlerinin birbirleriyle bağlantılandırılmasının ve özellikle yenilenebilir enerji kaynaklarının şebekelere entegrasyonunun sağlanması,
- ▶ Yenilikçi teknolojilerin ve modern altyapının desteklenmesi,
- ▶ Enerji verimliliğinin ve ürünlerin eko-tasarımın artırılması,
- ▶ Doğal gaz sektörünün karbondan arındırılması ve sektörler arasında akıllı entegrasyonun desteklenmesi,
- ▶ Tüketicilerin güçlendirilmesi ve Üye Devletlerin enerji yoksulluğu ile mücadele etmesi,
- ▶ Temiz enerji kaynaklarının daha iyi paylaşımı için sınır ötesi ve bölgesel işbirliğinin artırılması,
- ▶ Küresel düzeyde AB'nin enerji standartlarının ve teknolojilerinin desteklenmesi,
- ▶ Avrupa'nın açık deniz rüzgâr enerji potansiyelinden tamamen faydalanılması.

Avrupa Yeşil Mutabakatı incelendiğinde enerjinin AB ekonomisinin sürdürülebilir bir geleceğe dönüştürülmesi kapsamında 2030 ve 2050 iklim hedeflerinin artırılması ve enerji ve kaynak verimliliğiyle yapı ve renovasyon alt başlıkları altında ele alındığı görülüyor. Buna göre 2030 ve 2050 iklim hedeflerini daha iddialı hale getiren AB tarafından enerji verimliliğine öncelik verildiği, büyük oranda yenilenebilir kaynaklara dayanan enerji üretimine geçilirken zaman içerisinde kömürden vazgeçilmesinin ve doğal gazın karbondan arındırılmasının planlandığı görülüyor. Bir yandan AB enerji pazarının tamamen entegre edilmesi ve dijitalleşmesi sağlanırken aynı zamanda tüketiciler ve şirketler için enerji arzının daha güvenli ve erişilebilir olması amaçlanıyor.³⁹

AB'nin bu iddialı iklim ve enerji hedeflerine ulaşabilmesi için Enerji Birliğinin Yönetişimi ve İklim Eylemi Tüzüğü uyarınca Üye Devletlerin kendi planlarını düzenli olarak gözden geçirerek buradaki hedeflerine sadık kalmaları gerekiyor. Bilindiği üzere Tüzük uyarınca üye ülkeler ortak AB hedeflerine ulaşabilmek için kendi ulusal hedeflerini belirliyor ve Komisyon tarafından üye ülkelerin planları gözden geçiriliyor. Nitekim yeniden belirlenen

³⁷ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF, Erişim Tarihi: Ocak 2021

³⁸ A.G.E

³⁹ A.G.E

2030 ve 2050 iklim hedefleri doğrultusunda Komisyon 2021 yılı içerisinde Haziran ayına kadar mevcut enerji düzenlemelerini gözden geçirecek, buna göre de üye ülkeler ulusal planlarını 2023 yılında revize edecekler.⁴⁰

AB enerji politikasında giderek daha fazla öne çıkan enerji yoksulluğu yani AB vatandaşlarının yaşam standardının bir parçası olan temel enerji hizmetlerine erişiminin sağlanması da sürdürülebilir bir geleceğin oluşturulması açısından önem taşıyor. 2019 yılında kabul edilen Tüm Avrupalılar İçin Temiz Enerji paketi kapsamında Birliğin önceliklerinden biri haline gelen enerji yoksulluğu ile mücadele 2018 verilerine göre evlerini yeterince sıcak tutamayan 34 milyon AB vatandaşını doğrudan etkiliyor.⁴¹ On yıllardır pek çok AB vatandaşının kira ve temel ev giderlerini karşılama sorunu yaşadığı biliniyor. Bu kapsamda 2020 yılında Enerji Yoksulluğuna İlişkin Tavsiye Kararı'nı⁴² açıklayan Avrupa Komisyonu Yeşil Mutabakat kapsamında hane halklarına yaşadıkları binaların enerji faturalarını düşürecek ve çevrenin korunmasına destek olacak şekilde renove etmelerine yardımcı olacak etkili mali destekler sağlanmasını destekliyor.⁴³

Temiz Enerji Dönüşümü İçin Yenilenebilir Enerji

Avrupa Yeşil Mutabakatı "temiz enerji" dönüşümünün tüketiciye faydalı ve kapsayıcı olmasında yenilenebilir enerjiye belirleyici bir rol biçiyor. 24 Aralık 2018 sayılı yenilenebilir kaynaklardan üretilen enerjinin desteklenmesine ilişkin Yönerge ile 2030 yılında toplam enerji tüketiminin %32'sinin yenilenebilir kaynaklardan karşılanması hedefini koyan AB için yenilenebilir enerji, Enerji Birliği'nin de temelini oluşturuyor. 25 Şubat 2015 tarihinde Enerji Birliği oluşturma yönünde stratejik bir adım atan Avrupa Komisyonu yenilenebilir enerji konusunda küresel lider olma hedefini de ortaya koydu. Nitekim yenilenebilir enerji arz güvenliği açısından ithal fosil yakıtlara olan bağımlılığın azaltılmasında son derece önemli. Öyle ki yenilenebilir enerji temel enerji kaynağı haline geldiğinde 2050 yılında Birliğin petrol ve doğal gaz gibi ithal fosil yakıtlara olan bağımlılığının %20'ye düşmesi bekleniyor.⁴⁴ Mevcut durumda 2018 verilerine göre AB-27'nin ithal enerji bağımlılığının %58, bu oranın en yüksek olduğu üye ülkelerin Malta, GKRY ve Lüksemburg gibi küçük ülkeler oldukları, en düşük olduğu üye ülkelerin ise Danimarka, Estonya ve İsveç gibi kuzey ülkeleri olduğu görülüyor. Türkiye'nin ithal enerji bağımlılığının %74 civarında olması ülkemizde yenilenebilir enerjiye önümüzdeki dönemde daha da fazla yatırım yapılmasına zemin oluşturuyor.

⁴⁰ A.G.E.

⁴¹ https://ec.europa.eu/energy/topics/markets-and-consumers/energy-consumer-rights/energy-poverty_en, Erişim Tarihi: Ocak 2021

⁴² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020H1563&qid=1606124119302>, Erişim Tarihi: Ocak 2021

⁴³ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF, Erişim Tarihi: Ocak 2021

⁴⁴ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/report-progress-renewable-energy-april2019_en.pdf, Erişim Tarihi: Ocak 2021

Tablo 1: İthal enerji bağımlılığı (%)⁴⁵

	2008	2013	2017	2018
AB-27	58,37	53,90	57,50	58,17
Belçika	80,97	76,79	74,39	82,31
Bulgaristan	52,15	38,32	39,36	35,38
Çekya	27,74	27,40	37,16	36,75
Danimarka	-20,99	12,31	12,32	23,68
Almanya	60,77	62,41	63,96	63,58
Estonya	27,53	13,99	3,92	0,75
İrlanda	89,78	91,61	67,03	67,44
Yunanistan	72,92	61,75	71,82	70,67
İspanya	81,60	70,06	73,72	73,30
Fransa	50,75	48,01	48,64	46,58
Hırvatistan	54,75	47,43	53,14	52,70
İtalya	82,81	76,74	76,98	76,34
GKRY	97,54	96,07	95,93	92,49
Letonya	58,83	55,88	44,05	44,31
Litvanya	56,02	75,56	71,97	74,25
Lüksemburg	97,44	97,13	95,55	95,08
Macaristan	62,59	50,12	62,54	58,02
Malta	99,95	104,14	103,05	97,83
Hollanda	33,56	23,74	51,86	59,68
Avusturya	68,74	61,19	63,94	64,25
Polonya	30,86	26,27	38,30	44,80
Portekiz	83,62	73,34	77,93	75,62
Romanya	27,65	18,32	23,30	24,29
Slovenya	55,22	47,77	51,02	51,30
Slovakya	65,84	60,83	64,85	63,68
Finlandiya	54,41	49,74	43,98	44,88
İsveç	38,24	32,79	26,65	29,20
Türkiye	72,38	75,39	77,19	73,79

Kaynak: Eurostat

⁴⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_07_50/default/table?lang=en, Erişim Tarihi: Ocak 2021

Öte yandan AB enerji iç pazarına bakıldığında yenilenebilir enerjinin giderek daha fazla rol oynamaya başladığı, toplam enerji tüketiminde yenilenebilir enerjinin payının 2019 yılında %19'u aştığı ve toplam elektrik üretiminin neredeyse 1/3'ünün yenilenebilir kaynaklardan elde edildiği görülüyor. Bir başka dikkat çeken husus AB'nin %20 olan 2020 yılı hedefini yakalamayı, Hırvatistan, Estonya, Fransa ve Danimarka gibi ülkelerin ise kendi ulusal hedeflerinin üzerine çıkmayı başarmaları oldu. Son on yıl içerisinde yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretiminin artmasının temelinde ise AB içerisinde rüzgâr ve güneş enerjileri ile biyoyakıtın daha fazla kullanılması yatıyor. 2019 yılında AB-27'nin toplam elektrik tüketiminin %34'ü yenilenebilir kaynaklardan sağlanırken, bu yenilenebilir kaynakların %35'ini rüzgâr, yine %35'ini hidro, %18'ini güneş oluşturdu. Özellikle 2008'de %1 olan güneş enerjisinin en hızlı büyüyen kaynak olduğu görülüyor.⁴⁶

Tablo 2: Ulaştırımda kullanılan yenilenebilir enerjinin payı (%)⁴⁷

	2008	2013	2018	2019
AB-27	12,56	16,70	18,90	19,73
Belçika	3,59	7,65	9,48	9,92
Bulgaristan	10,35	18,90	20,59	21,56
Çekya	8,68	13,93	15,14	16,24
Danimarka	18,54	27,17	35,41	37,20
Almanya	10,07	13,76	16,67	17,35
Estonya	18,67	25,32	29,99	31,89
İrlanda	3,99	7,58	10,89	11,98
Yunanistan	8,13	15,33	18,05	19,68
İspanya	10,75	15,35	17,45	18,35
Fransa	11,19	13,91	16,44	17,21
Hırvatistan	21,99	28,04	28,05	28,47
İtalya	11,49	16,74	17,77	18,16
GKRY	5,13	8,46	13,90	13,80
Letonya	29,81	37,04	40,03	40,98
Litvanya	17,83	22,69	24,70	25,46
Lüksemburg	2,81	3,50	8,98	7,05
Macaristan	8,56	16,21	12,54	12,61
Malta	0,20	3,76	7,97	8,49
Hollanda	3,60	4,70	7,34	8,77
Avusturya	28,79	32,67	33,81	33,63

⁴⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Renewable_energy_statistics#Share_of_renewable_energy_more_than_doubled_between_2004_and_2019, Erişim Tarihi: Ocak 2021

⁴⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/0/0e/Share_of_energy_from_renewable_sources_in_transport%2C_2004-2019_%28%25_of_gross_final_energy_consumption%29-v2.PNG, Erişim Tarihi: Ocak 2021

Polonya	7,71	11,46	11,48	12,16
Portekiz	22,93	25,70	30,21	30,62
Romanya	20,20	23,89	23,88	24,29
Slovenya	18,60	22,86	20,91	21,66
Slovakya	7,72	10,13	11,90	16,89
Finlandiya	31,24	36,73	41,16	43,08
İsveç	44,29	50,79	54,65	56,39

Kaynak: Eurostat

AB'nin ünlü 2020 hedeflerinden biri olan ulaşırmada yenilenebilir kaynakların kullanımının %10'a çıkarılması konusunda da oldukça ilerleme kat edildiği, 2019 yılında %8,9 oranına erişildiği görülüyor. Bu oranın 2004 yılında %1,6 olduğu düşünülduğünde son 15 yılda oldukça yol alındığı söylenebilir. Üye ülkelerdeki tabloya bakıldığında ise ulaşırmada yenilenebilir kaynaklı yakıt kullanımı %30,3 ile İsveç, %21,3 ile Finlandiya, %12,5 ile Hollanda'da en yüksek, %4 ile Yunanistan ve Litvanya'da en düşük düzeyde seyrediyor.⁴⁸

Tablo 3: Ulaşırmda yenilenebilir yakıtın payı (%)⁴⁹

	2008	2013	2018	2019	2020 Hedefi
AB-27	4,1	6,1	8,3	8,9	10
Belçika	0,4	5,1	6,7	6,8	10
Bulgaristan	0,9	5,9	8,1	7,9	10
Çekya	2,8	6,4	6,6	7,8	10
Danimarka	0,5	6,5	6,9	7,2	10
Almanya	6,3	7,3	7,9	7,7	10
Estonya	0,2	0,4	3,3	5,1	10
İrlanda	1,3	4,9	7,2	8,9	10
Yunanistan	1,1	1,0	4,1	4,0	10
İspanya	2,2	1,0	6,9	7,6	10
Fransa	6,2	7,6	9,0	9,2	10
Hırvatistan	1,1	2,7	2,6	5,9	10
İtalya	2,6	5,4	7,7	9,0	10
GKRY	1,9	1,1	2,7	3,3	10
Letonya	1,7	4,0	4,7	5,1	10
Litvanya	4,3	4,8	4,3	4,0	10

⁴⁸ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Renewable_energy_statistics#Share_of_renewable_energy_more_than_doubled_between_2004_and_2019,, Erişim Tarihi: Ocak 2021

⁴⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/t2020_31/default/table?lang=en, Erişim Tarihi: Ocak 2021

Lüksemburg	2,2	4,1	6,6	7,7	10
Macaristan	5,2	6,3	7,7	8,0	10
Malta	0,0	3,5	8,0	8,7	10
Hollanda	3,0	5,3	9,6	12,5	10
Avusturya	9,6	9,7	9,9	9,8	10
Polonya	4,1	6,7	5,7	6,1	10
Portekiz	2,5	0,9	9,0	9,1	10
Romanya	1,3	5,4	6,3	7,8	10
Slovenya	1,8	3,8	5,5	8,0	10
Slovakya	4,3	6,2	7,0	8,3	10
Finlandiya	2,9	10,7	17,7	21,3	10
İsveç	8,7	15,3	26,8	30,3	10

Kaynak: Eurostat

Değişmeyen Öncelik: Enerji Verimliliği

Avrupa Yeşil Mutabakatı iklim-nötr bir ekonomi dönüşümü için belirlediği önceliklerden biri olan enerji verimliliği aslında Birliğin enerji politikasının önemli ayaklarından birini oluşturuyor. 2020 yılı için %20 oranında enerji verimliliği sağlama hedefine 2018 Aralık ayında 2030 yılında %32,5 oranında enerji verimliliği sağlama hedefi eklendi, böylece nihai enerji tüketimini 956 Mtoe azaltılması mümkün olacak.

Tablo 4: Birincil enerji tüketimi (Avrupa 2020-2030 Mtoe)⁵⁰

	2005	2010	2015	2018
AB-27	1497,6	1458,4	1353,7	1375,7
Belçika	51,6	54,1	46,1	46,8
Bulgaristan	19,2	17,4	18,0	18,3
Çekya	42,5	42,7	39,8	40,4
Danimarka	19,4	20,0	16,9	17,8
Almanya	321,6	315,2	295,9	291,7
Estonya	5,1	5,6	5,3	6,2
İrlanda	14,9	14,7	13,9	14,5
Yunanistan	30,3	27,2	23,4	22,6
İspanya	136,0	122,9	118,0	124,6
Fransa	260,9	254,4	244,4	238,9
Hırvatistan	9,1	8,9	8,0	8,2

⁵⁰ https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/87b16988-f740-11ea-991b-01aa75ed71a1/language-en?WT.mc_id=Searchresult&WT.ria_c=37085&WT.ria_f=3608&WT.ria_ev=search, Erişim Tarihi: Ocak 2021

İtalya	180,8	167,3	149,1	142,7
GKRY	2,5	2,7	2,3	2,5
Letonya	4,5	4,6	4,3	4,7
Litvanya	8,0	6,2	5,8	6,3
Lüksemburg	4,8	4,6	4,1	4,5
Macaristan	26,3	24,6	23,3	24,5
Malta	0,9	0,9	0,8	0,8
Hollanda	70,1	71,7	63,8	64,7
Avusturya	32,7	32,9	31,6	31,8
Polonya	88,0	96,6	90,1	101,1
Portekiz	24,9	22,6	21,6	22,7
Romanya	36,1	32,9	30,7	32,6
Slovenya	7,0	7,0	6,3	6,7
Slovakya	17,4	16,7	15,2	15,8
Finlandiya	33,6	35,5	31,2	32,7
İsveç	49,3	48,6	43,9	47,0

Kaynak: Eurostat

Yeşil Mutabakat kapsamında enerji verimliliğinin öne çıktığı bir diğer alanın binaların renovasyonu olduğu dikkat çekiyor. Bilindiği gibi günümüzde enerjinin %40'ı binalarda tüketiliyor, toplam binaların %75'i enerji verimli değil ve 2050 yılına kadar bu binaların %85-90'ı kullanılıyor olacak. AB üye ülkelerinde yıllık olarak renove edilen bina stoku %0,4 ile %1,2 arasında değişiyor, ancak Birliğin enerji verimliliği ve iklim hedeflerine ulaşabilmek için bu rakamların en az iki katına çıkması gerekiyor.⁵¹

Avrupa Komisyonu tarafından 14 Ekim 2020 tarihinde önümüzdeki on yıl içerisinde enerji renovasyon oranlarını iki katına çıkarmayı hedefleyen "Avrupa İçin Bir Renovasyon Dalgası" isimli yeni strateji açıklandı. Strateji kapsamında yapılacak renovasyonların insanların yaşam koşullarını iyileştirirken, AB'nin sera gazı emisyonları hedeflerine ulaşmasına ve 160.000 yeni istihdam yaratılmasına katkı sağlaması bekleniyor.⁵²

İklim Nötr Ekonomi İçin Geleceğin Enerji Sistemi: Hidrojen

AB'de ve dünyada giderek daha fazla önem kazanan hidrojen, hammadde, yakıt, enerji taşıyıcısı olarak sanayi, ulaştırma ve inşaat sektörleri gibi pek çok alanda farklı kullanım imkânı sağlaması ve karbondioksit içermemesi nedeniyle Yeşil Mutabakat'ın öngördüğü "temiz enerji" dönüşümü açısından büyük önem taşıyor. Bugün halen büyük oranda doğal gaz ya da kömür gibi fosil yakıtlardan elde edilen hidrojenin iklim nötr ekonomiye geçişte istenilen katkıyı yapabilmesi için üretiminin de karbondan arındırılması gerekiyor.⁵³

⁵¹ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF, Erişim Tarihi: Ocak 2021

⁵² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1603122220757&uri=CELEX:52020DC0662>, Erişim Tarihi: Ocak 2021

⁵³ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/hydrogen_strategy.pdf, Erişim Tarihi: Ocak 2021

8 Temmuz 2020 tarihinde "İklim-Nötr Avrupa İçin Hidrojen Stratejisi"ni açıklayan Avrupa Komisyonu, söz konusu belgede hidrojenin Avrupa Yeşil Mutabakatı için önemini vurgularken yenilenebilir elektrik üretiminin 2050 yılında AB'deki enerji tüketiminin büyük ölçüde karbondan arındırılmasını sağlayacağını, ancak geride kalan kısım için hidrojenin etkili olacağını savunuyor. Nitekim 2018'de AB enerji sepetinde payı %2 olan hidrojenin 2050 yılında toplam enerji kaynaklarının % 13-14'ünü oluşturması bekleniyor. Orta ve uzun vadede hidrojenin çelik, kimya gibi karbon yoğun sektörlerde fosil yakıtların yerini almasıyla sera gazı salınımlarının düşmesinin yanında bu sektörlerin küresel rekabet gücünü de artıracığı düşünülüyor.⁵⁴

Hidrojenin elektrikleştirmeye uygun olmayan sektörler için güç sağlayabileceği ve farklı yenilenebilir enerji akışlarını dengeleyecek depolama imkânı yaratabileceği biliniyor. Ancak bunlar için AB düzeyinde kamu ve özel sektörün koordineli hareket etmesi gerekiyor. AB öncelikle rüzgâr ve güneş enerjisi gibi kaynaklardan yenilenebilir hidrojen üretilmesini amaçlıyor. Ancak kısa ve orta vadede düşük karbonlu hidrojen üretimi sera gazı emisyonları hızla düşürmek ve bu piyasanın gelişmesini sağlamak için öne çıkıyor.

AB'nin açıkladığı Hidrojen Stratejisi'nde 2050 yılına kadar üç aşamada hidrojen kullanımının artırılması ve teknolojilerin yaygınlaştırılması planlanıyor.⁵⁵

Tablo 4: AB Hidrojen Stratejisi Aşamaları:

2020-2024	En az 6 GW yenilenebilir hidrojen elektrolizörünün kurulması ve bir milyon ton yenilenebilir hidrojen üretimi
2025-2030	Hidrojenin entegre enerji sisteminin bir parçası haline gelmesi, asgari 40 GW yenilenebilir hidrojen elektrolizörü kurulması ve on milyon ton yenilenebilir hidrojen üretimi
2030-2050	Yenilenebilir hidrojen teknolojilerinin olgunlaşması ve karbondan arındırılması güç sektörlerde kullanımı.

Komisyon tarafından ortaya koyulan yol haritasındaki hedeflere ulaşılması için özellikle 2024-2030 döneminde kamu destekleri, AYB kaynakları ve farklı AB fonlarını da içeren güçlü bir mali kaynak desteği ile bu alandaki yatırımlara hız vermek gerekiyor. Nitekim bugünden 2030 yılına kadar elektrolizörlere 24 ila 42 milyar avro yatırım yapılması bekleniyor. Keza aynı dönemde rüzgâr ve güneş enerjisi üretim kapasitesinin elektrolizörlere bağlanması için 220-340 milyar avro gerekiyor.

Stratejinin hayata geçirilmesini sağlamak için Komisyon tarafından sanayi ve sivil toplum temsilcileri, ulusal ve bölgesel politikacılar ve AYB'nin katılımıyla Avrupa Temiz Hidrojen İttifakı oluşturuldu. Temel olarak bu ittifak yatırım koridoru oluşturulmasına ve AB içerisinde temiz hidrojen talebinin artmasına katkı sağlayacak.⁵⁶

⁵⁴ A.G.E.

⁵⁵ A.G.E.

⁵⁶ https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/european-clean-hydrogen-alliance_en, Erişim Tarihi: Ocak 2021

AB Enerji Sistemi Entegrasyon Stratejisi

AB tarafından “temiz enerji” dönüşümünün olmazsa olmaz parçalarından biri olarak görülen daha verimli ve entegre bir enerji sistemi oluşturulması için 8 Temmuz 2020 tarihinde açıklanan “AB Enerji Sistemi Entegrasyon Stratejisi” temelde modern altyapının inşasına, sanayinin daha rekabetçi ve sürdürülebilir hale gelmesine, istihdam yaratmaya ve vatandaşların temiz enerjiye erişim sağlamasına katkıda bulunmak üzere hazırlandı.

Temel olarak mevcut enerji sisteminin lineer ve enerji kaybına neden olacak şekilde işlediğini belirten Avrupa Komisyonu Yeşil Mutabakat hedefleri kapsamında gelecekte kullanıcılar ve üreticiler arasında asgari düzeyde kayıpların olduğu ve kaynakların daha verimli kullanıldığı bir enerji akışı amaçlıyor.⁵⁷

Entegre AB Enerji Sisteminin üç temel özelliği şu şekilde sıralanıyor:

- ▶ Daha verimli ve döngüsel sistem (kayıp enerjinin yeniden kullanımına imkân veren)
- ▶ Daha temiz enerji üretimi (sanayi, binaların ısıtılması ve ulaştırma gibi son kullanıcı sektörlerin daha fazla elektrikleştirilmesi)
- ▶ Daha temiz yakıt sistemi

Bu kapsamda Komisyon tarafından getirilen temel öneriler:

- ▶ Daha döngüsel bir ekonomi oluşturulması. Mevcut sistemdeki enerji kayıplarının azaltılması öne çıkıyor. Bunun için de enerji verimliliği, sanayi bölgelerindeki ve veri merkezlerindeki kayıp ısının yeniden kullanımı, TEN-E Tüzüğü'nün gözden geçirilmesi, sürdürülebilir biyoyakıt için tarımsal atıkların kullanımı sıralanıyor.
- ▶ Yenilenebilir kaynaklardan üretilen elektriğin kullanımının hızlandırılması. Bu kapsamda yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretiminin artırılması, özellikle binalarda, ulaşımda ve sanayiden yenilenebilir elektriğin kullanımının artırılması ve elektrikli araçlar için şarj istasyonlarının yaygınlaştırılması gerekiyor.
- ▶ Karbondan arındırılması güç sektörler için hidrojen dâhil yenilenebilir ve düşük karbonlu yakıtların desteklenmesi. Bu kapsamda da sürdürülebilir biyokütle ve biyoyakıtların potansiyelinin açığa çıkarılması, derin karbondan arındırma için örneğin çimento üretimi gibi alanlarda karbon yakalama ve depolamanın sağlanması, şeffaflığın sağlanabilmesi için yakıtların açık ve net sınıflandırılması, yenilikçi projelerin desteklenmesi gerekiyor.
- ▶ Enerji piyasalarının ve alt yapının daha karmaşık ve entegre bir sisteme hazırlanması. Tüm enerji iletilerine eşit muamele yapılması, tüketicilerin kullandıkları ürün ve seçenekleri konusunda daha iyi bilgilendirilmeleri, evler için akıllı ölçme aletleri gibi dijital hizmetlerin desteklenmesi, enerji sisteminde yeni sinerji yaratabilmek için Ar-Ge'nin desteklenmesi bu çerçevede yapılması gerekenler olarak öne çıkıyor.

⁵⁷ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1294, Erişim Tarihi: Ocak 2021

AB'NİN YENİ SANAYİ STRATEJİSİ VE DÖNGÜSEL EKONOMİ EYLEM PLANI

AB'de sanayi, AB'nin ekonomik büyümesini ve refahını desteklemede önemli bir rol oynamaktadır. AB sanayisi, AB'de yaratılan toplam katma değerinin %20'sini oluşturmasının yanı sıra birçok sektörde 35 milyon kişiye istihdam yaratması ve AB'nin toplam mal ihracatının %80'ini teşkil etmesi itibarıyla küresel lider konumundadır.

Son yıllarda dünyada bilişim, ileri teknolojiler gibi öncü sektörlerde yaşanan son derece hızlı gelişmeler AB sanayisinin küresel rekabet gücünü sürdürmesi ve aynı zamanda, daha yeşil, daha döngüsel ve daha dijital olmaya yönlendirmektedir. Bu üç itici gücün AB sanayini ve sektörlerini dönüştürmesi, küçük ve orta ölçekli işletmeleri (KOBİ) desteklemesi ve Avrupa'nın sürdürülebilirliğini ve rekabet gücünü korumasını sağlaması planlanmaktadır. Bu kapsamda AB sanayisinin AB'nin iklim nötr ve dijital liderliğe geçişine öncülük etmesi AB sanayisinin değişimi, yeniliği ve büyümeyi hızlandırması ve kolaylaştırması amaçlanmaktadır.

AB Konseyi bu hedefler doğrultusunda Mart 2019'da, Avrupa Komisyonuna daha derin ve daha güçlü bir Tek Pazar için entegre bir yaklaşımla birlikte kapsamlı ve uzun vadeli bir vizyon sunmaya çağırmıştır. Aralık 2017'de işletmeler ve sanayi sektörleri, sendikalar, inovasyon ve araştırma kurumları, finans sektörü ve akademi temsilcilerinden oluşturulan üst düzey bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Grubun çalışmaları sonucunda "2030'a kadar AB Sanayinin Vizyonu" başlıklı bir rapor hazırlanmıştır⁵⁸. Söz konusu rapor ile AB'nin 2030'a kadar küresel lider olarak toplumsal değerleri, çevreyi ve ekonomiyi gözetken bir vizyon için tavsiyelerde bulunulmuştur. AB'nin rekabet gücünü en yeni ve çığır açan teknolojileri geliştirme, çevreyi koruma ve biyolojik çeşitliliğe saygı, insan ve akıllı Avrupa ve küresel işbirliklerine yatırım yaparak sağlaması gerektiğine işaret edilmiştir. Bu çalışmaları takiben Avrupa Komisyonu, Yeni Sanayi Stratejisi'ni⁵⁹ 10 Mart 2020 tarihinde yayımlamıştır.

Avrupa için çağın gereksinimlerine göre yeni bir sanayi stratejisi oluşturma gereksiniminin çerçevesi, Avrupa Komisyonu Başkanı von der Leyen'in Yönlendirici Politika İlkeleri, Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi tarafından belirlenen 2019-2024 Stratejik Gündemi'nin önceliklerine, Avrupa Yeşil Anlaşması ve Komisyonun Avrupa'nın Dijital Geleceğini Şekillendirme Stratejisi'ne de yansımıştır.

Avrupa Komisyonu AB sanayisinin yeşil dönüşüm ve dijital dönüşümünü gerçekleştirerek rekabet gücünü ve stratejik özerkliğini artırmayı amaçlayan yeni Sanayi Stratejisi'ni ortaya koymuştur.

AB'nin Yeni Sanayi Stratejisi AB için iki önemli dönüm noktası olan sanayinin yeşil dönüşümü ve dijital dönüşümünü gerçekleştirerek rekabet gücünü ve stratejik özerkliğini artırma hedefi ile yola çıkmaktadır. AB sanayi politikasına Avrupa değerleri ve sosyal piyasa geleneklerine dayanan yeni bir yaklaşım getiren Yeni Sanayi Stratejisi, büyük şirketler, KOBİ'ler, yenilikçi girişimler, araştırma merkezleri, hizmet sağlayıcılar, tedarikçiler ve sosyal ortaklar dâhil olmak üzere Avrupa sanayisinin tüm oyuncularını desteklemek amacıyla bir dizi eylem ortaya koymaktadır. KOBİ'ler için özel bir strateji, bürokrasiyi azaltmayı ve Avrupa faaliyet gösteren çok sayıda KOBİ'nin Tek Pazar'da ve dışında iş yapmasına, finansmana erişimine ve dijital ve yeşil geçişlere öncülük etmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Yeni strateji aynı zamanda tüm işletmelerin AB'de ve dışında büyümesine

⁵⁸ A Vision for the European Industry Until 2030, Final Report of the Industry 2030 High Level Group of Industry Roundtable, European Commission, 2019.

⁵⁹ Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions A New Industrial Strategy for Europe, European Commission, COM (2020)102 final, 10.3.2020.

ve rekabet etmesine olanak tanıyan Avrupa'nın en güçlü varlığı olan iyi işleyen Tek Pazar'ın önündeki engelleri aşmak için somut adımlar atılmasını içermektedir.

Yeni Sanayi Stratejisi, AB'nin sanayide liderliğini sürdürmesi amacıyla üç temel önceliğin yerine getirilmesini desteklemektedir. Bu öncelikler şu şekilde belirlenmiştir: AB sanayisinin küresel rekabet gücünü korumasının sağlanması, 2050 yılına kadar Avrupa'nın iklim nötr hale getirilmesi ve Avrupa'nın dijital geleceğinin şekillendirilmesi.

AB'nin Yeni Sanayi Stratejisi ve Avrupa Yeşil Mutabakatı

AB'nin Yeni Sanayi Stratejisi, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın hedeflerine sıkı sıkıya bağlıdır. Ortak hedef AB'nin rekabet gücünü artırması ve 2050 yılına kadar ilk iklim-nötr kıta olmasına yardımcı olmasının desteklenmesidir.

Strateji, sanayinin yeşil geçişini desteklemek üzere özel önlemler içermekte ve sürdürülebilir bir çevre üzerine inşa edilen ve çığır açan teknolojilerin geliştirilmesine yönelik yeni bir strateji ortaya koymaktadır. Sürdürülebilirliği ve kaynak verimliliğini teşvik etmek için yeni bir Döngüsel Ekonomi Eylem Planı da Sanayi Stratejisi'ni takiben ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda yeşil geçişi destekleyen iş alanlarındaki paydaşlarla çalışma, Temiz Hidrojen İttifakı'nın başlatılması gibi kapsamlı eylemler planlanmıştır. Sanayi Stratejisi, tüketicileri döngüsel ekonomide aktif bir rol oynamaya sevk etmekte ve hiç kimsenin geride kalmamasını ve aynı zamanda herkes için adil bir geçiş olmasını sağlamayı da ilke edinmektedir.

AB'nin Yeni Sanayi Stratejisi Kapsamındaki Eylem Adımları

Strateji, Avrupa'nın sanayi alanındaki dönüşümünün temel itici güçlerini ortaya koymakta ve kapsamlı bir dizi eylem önermektedir:

- Teknolojik egemenliği sürdürmek, küresel düzeyde oyun alanını teşvik etmek, fikri mülkiyet hırsızlığıyla daha iyi mücadele etmek ve yasal çerçeveyi yeşil ve dijital geçişlere uyarlamak için bir Fikri Mülkiyet Eylem Planı.
- Rekabet ortamının düzenlenmesi, AB rekabet kurallarına ilişkin devam gözden geçirme kapsamında birleşmelerin değerlendirilmesi ve devlet yardımları ilkelerinin uygunluk kontrolü dâhil olmak üzere, kuralların dijital, döngüsel ve yeşil hale gelerek hızla değişen ekonominin gereksinimlerine uygun olmasının sağlanması.
- AB içinde ve dışında adil rekabet koşullarının sağlanması amacıyla Komisyonun, ticaret savunma mekanizmalarından en iyi şekilde yararlanılması. Bu kapsamda Tek Pazar'da yabancılara sağlanan sübvansiyonların ve AB kamu alımlarına ve AB finansmanına yabancıların erişiminin yol açtığı rekabeti bozucu etkileri önlenmesi amacıyla bir Beyaz Kitap kabul edilmesi. Yabancı sübvansiyonlarla ilgili konunun, 2021'de yasal bir düzenleme teklifi ile ele alınması öngörülmüştür. Bu, Dünya Ticaret Örgütü'nde (DTÖ) sanayide sübvansiyonlara ilişkin küresel kuralları güçlendirmek için devam eden çalışmalar ve üçüncü ülkeler ile AB'de kamu alımlarına karşılıklı erişim eksikliğine yönelik eylemler ile beraber sürdürülmesi.
- Enerji yoğun sanayilerin modernize edilmesi ve karbondan arındırılması için kapsamlı önlemler alınması, sürdürülebilir ve akıllı hareketliliğe ilişkin sanayilerin desteklenmesi, enerji verimliliğini artırmak, mevcut karbon kaçağı araçlarını güçlendirmek ve rekabetçi fiyatlarla yeterli ve sürekli düşük karbonlu enerji tedarikini güvence altına alınması.
- Avrupa'nın endüstriyel ve stratejik özerkliğinin artırılmasına yönelik olarak kritik öneme sahip hammadde-lerin tedarikini yeni bir AB İlaç Stratejisi temelinde Kritik Hammaddeler ve İlaçlara İlişkin bir Eylem Planı ile güvence altına alarak ve stratejik dijital altyapıların ve temel kolaylaştırıcı teknolojilerin geliştirilmesinin desteklenmesi.

- Sanayinin karbondan arındırılmasını hızlandırmak ve endüstriyel liderliği sürdürmek için Temiz Hidrojen İttifakı kurulması, ardından Düşük Karbonlu Endüstriler, Endüstriyel bulutlar- platformlar ve hammadde-ler üzerine İttifaklar oluşturulması.
- Yeşil kamu alımlarına ilişkin daha fazla yasal düzenleme ve rehberlik çalışmaları yapılması.
- Yenilik yaratma, yatırımların artırılması ve becerilerin geliştirilmesine yeniden odaklanılması.

Bunlara ilave olarak, hem yatay hem de belirli teknolojiler için kapsamlı bir dizi eylemin yanı sıra, Komisyon, farklı sanayi ekosistemlerinin risklerini ve ihtiyaçlarını sistematik olarak analiz edecektir. Komisyon, bu analizi yaparken, kapsayıcı ve açık bir şekilde çalışması planlanan Sanayi Forumu ile yakın bir şekilde çalışacaktır. Sanayi Forumunun KOBİ'ler, büyük şirketler, sosyal ortaklar, araştırmacıların katıldığı sanayi temsilcilerinin yanı sıra Üye Devletler ve AB kurumlarından oluşması öngörülmüştür. Gerekliğinde, belirli sektörlerden uzmanlardan bilgilerini paylaşmaları istenecektir. Komisyonun hâlihazırdaki yıllık Sanayi Günleri ile tüm oyuncuların bir araya getirilmesinin sürdürülmesi planlanmaktadır.

Yeni Bir KOBİ Stratejisi

AB sanayisinde önemli bir yere sahip olan ve her üç kişiden birine istihdam sağlayan KOBİ'ler sanayinin yapısında kilit rol oynamakta ve yeni sanayi yaklaşımının da merkezinde yer almaktadır. AB'nin yeni Sanayi Stratejisi kapsamında bu stratejiye paralel olarak KOBİ Stratejisi de kabul edilmiştir⁶⁰. Strateji, KOBİ'lerin dijital ve yeşil ekonomiye geçişlerini desteklemekte ve öncü rol oynamalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda KOBİ'ler için kritik öneme sahip olan doğru becerilere erişimin güvence altına alınması da önem taşımaktadır. Avrupa Komisyonu, söz konusu geçişler için KOBİ'lerde kapasite oluşturmak üzere Avrupa İşletme Ağı'nı özel Sürdürülebilirlik Danışmanları ile geliştirecektir. Ayrıca, KOBİ'leri dijital yenilikleri entegre etme konusunda güçlendirmek için Avrupa'nın her bölgesine Dijital İnovasyon Merkezleri'ni yaymayı planlamaktadır. Dijital teknolojilere katılım konusunda gönüllülük yaratılması ve eğitim olanakları da sağlanması da öngörülen çalışmalar kapsamındadır.

KOBİ'lerin Tek Pazar'da ve dışında faaliyet göstermesini kolaylaştırmak için Komisyon, iş yapma veya ölçek büyütmenin önündeki düzenleyici ve uygulamadaki engelleri kaldırmaya yönelik eylemler önermektedir. Bunlar arasında, Komisyon, özellikle yeni bir sanal gözlemevi ve alternatif anlaşmazlıkların çözümü yoluyla, hızlı ödeme sağlamaya yönelik çabalarını artırmaktadır. KOBİ'lerin Avrupa'da halka açılmasını daha erişilebilir kılmak için, Komisyon ayrıca InvestEU KOBİ penceresi altında bir KOBİ İlk Halka Arzları (IPOs) Fonunu da destekleyecektir. Ayrıca, kadınların liderliğindeki şirketlere ve fonlara yatırımı teşvik ederek kadın girişimciliğini güçlendirecek. Ayrıca Komisyon, Avrupa'yı iş kurmak ve büyümek için en iyi yer haline getirmek üzere Üye Devletleri şirketlere tek noktadan yardım sağlamaya davet etmektedir. Yüksek teknolojili KOBİ'lerin ve yeni kurulan işletmelerin büyümesini hızlandırmak için en iyi uygulamaları paylaşmak ve benimsemek amacıyla Üye Devletler ile bir AB Başlangıç Uluslar Standardı (*Start-up Nations Standard*) üzerinde çalışacaktır. Bu tedbirler için siyasi taahhüdü sağlamak için, üst düzey bir AB KOBİ Elçisi, ulusal KOBİ elçileri aracılığıyla ve ayrıca bölgesel ve yerel makamlarla AB Üye Devletleri ile yakın ortaklık ve koordinasyonu sağlayacaktır. Bu elçiler aynı zamanda AB mevzuatında KOBİ perspektifini de güçlendirecektir.

⁶⁰ Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions An SME Strategy for a sustainable and digital Europe, COM(2020)103 final.

İşletmelere ve Tüketicilere Hizmet Veren Bir Tek Pazar

Tek Pazar, AB'nin en büyük başarılarından biri olarak kabul edilmektedir. Avrupa'daki işletmelere geniş bir iç pazar sağlayan Tek Pazar AB içinde rekabeti ve ticareti teşvik eder. AB vatandaşlarına daha geniş bir mal ve hizmet seçeneği ile daha fazla istihdam ve girişimcilik fırsatı sunmasının yanı sıra Tek Pazar Avrupalı şirketlere küresel sahnede lider olmaları için ihtiyaç duydukları gücü vermektedir.

Ancak Tek Pazar'ın sağladığı tüm bu imkânlarla birlikte, halen potansiyelinin tam olarak kullanılmasını kısıtlayan engeller de bulunmaktadır. Söz konusu engellerin kaldırılmasının sağlayacağı getirinin önümüzdeki on yılda 713 milyar avroya ulaşabileceği tahmin edilmektedir. Komisyonun Tek Pazar'ın önündeki engellere ilişkin raporu⁶¹ Avrupa'daki işletmelerin ve tüketicilerin bakış açısıyla Tek Pazar'daki geniş çaplı bir dizi engeli ortaya koymakta ve bu tür engellerin temel nedenleri kısıtlayıcı ve karmaşık ulusal kurallar, sınırlı idari kapasiteler, AB kurallarının kusurlu bir şekilde aktarılması ve bunların yetersiz uygulanmasına işaret etmektedir. Bu engelleri aşmak üzere Komisyon, AB hukukunun ihlallerinden kaynaklanan engelleri ele almak üzere Tek Pazar Kurallarının Daha İyi Uygulanması İçin Eylem Planı'nı kabul etmiştir. Eylem Planı, Tek Pazar kurallarının düzgün bir şekilde uygulanmasını sağlamak için Üye Devletler ve Komisyon arasında paylaşılan sorumluluklar çerçevesinde yenilenmiş bir ortaklığa dayanmaktadır. Bu bağlamda, Eylem Planı, Tek Pazar kurallarının uygulanmasına ilişkin işbirliğini güçlendirmek için Komisyon ve Üye Devletlerin Ortak Görev Gücü'nü başlatmaktadır. Komisyonun, ulusal ve yerel makamları Avrupa hukukunu doğru bir şekilde uygulama çabalarında desteklemesi ve Tek Pazar kurallarının ihlallerine karşı sert önlemler alması planlanmaktadır.

AB'nin Yeni Sanayi Stratejisi ve Döngüsel Ekonomi

Sürdürülebilirlik temelinde şekillenen AB'nin Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Yeni Sanayi Stratejisi kapsamında Avrupa Komisyonu, 11 Mart 2020 tarihinde Döngüsel Ekonomi Eylem Planı'nı ortaya koymuştur. Yeni Eylem Planı, AB'de ürünleri tüm yaşam döngüleri boyunca alınan önlemlerle ekonomiyi yeşil bir geleceğe uygun hale getirmeyi, çevreyi korurken sanayinin rekabet gücünü artırmayı ve tüketicilere yeni haklar vermeyi hedeflemektedir. 2015 yılından bu yana yapılan çalışmalara dayanan yeni plan, kullanılan kaynakların AB ekonomisinde mümkün olduğu kadar uzun süre tutulmasını sağlamak amacıyla döngüsel bir ekonomi için tasarım ve üretime odaklanmaktadır.

2050 yılına kadar iklim nötr olma hedefi, çevrenin korunması ve AB'nin rekabet gücünün artırılması için tamamen döngüsel bir ekonomiye ihtiyaç bulunmaktadır. Oysaki AB ekonomisi hâlihazırda çoğunlukla doğrusal bir yapıdadır ve ikincil malzemelerin ve kaynakların yalnızca %12'si ekonomiye geri dönüştürülmektedir. Pek çok ürün çok kolay bozulabilir, yeniden kullanılamaz, onarılamaz veya geri dönüştürülemez yapıdadır ya da yalnızca tek kullanım için üretilmektedir. Döngüsel ekonominin geliştirmesine yönelik hem işletmeler hem de tüketiciler için önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Döngüsel Ekonomi Eylem Planı ürünlerin üretilme şeklini dönüştürmeyi ve tüketicileri hem kendi çıkarları hem de çevre için sürdürülebilir seçimler yapma konusunda güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Yeni Döngüsel Ekonomi Eylem Planı'nın, ekonomimizin yeşil geçişini hızlandırması beklenmektedir. Sürdürülebilirlik zincirini tepeden tırnağa değiştirmek ve ürün tasarımını yeniden düzenlemek için kararlı eylemler ortaya koyulmaktadır. Eylem planının uygulanması ile aynı zamanda gelecekte döngüsel ekonomi alanında yeni iş

⁶¹ European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Identifying and Addressing Barriers to the Single Market, COM(2020) 93 final.

ve istihdam fırsatlarının yaratılması, Avrupalı tüketicilere yeni haklar sağlanması, inovasyon ve dijitalleşmeden yararlanarak kaynakların verimli kullanılmasının sağlanması hedeflenmektedir.

Esasen döngüsel ekonomiye geçiş süreci başlamış durumdadır. AB’de öncü işletmeler, tüketiciler ve kamu otoriteleri bu sürdürülebilir modeli benimseyerek döngüsel bir ekonomiye geçiş çalışmaları gerçekleştirmektedir. AB Sanayi Stratejisi’nin bir parçası olarak ortaya koyulan Döngüsel Ekonomi Eylem Planı bir dizi önlem alınması planlanmaktadır:

- **Sürdürülebilir ürünlerin AB’de norm haline getirilmesi.** Komisyon, AB pazarına arz edilen ürünlerin daha uzun süre dayanacak şekilde tasarlanmasını, yeniden kullanımının, onarımının ve geri dönüştürülmesinin daha kolay olmasını ve birincil ham madde yerine mümkün olduğunca geri dönüştürülmüş malzeme içermesini sağlamak üzere Sürdürülebilir Ürün Politikası ile ilgili hukuki düzenlemenin yapılması. Bu kapsamda ürünlerin tek sefer kullanımının kısıtlanması, erken eskimeyle mücadele edilmesi ve satılmayan dayanıklı malların imhası yasaklanması planlanmaktadır.
- **Tüketicilerin güçlendirilmesi.** Bu amaçla çevresel açıdan sürdürülebilir seçimler yapmalarına yardımcı olmak üzere ürünlerin onarılabilirliği ve dayanıklılığı gibi konularda güvenilir bilgilere erişebilmelerinin sağlanması ve bu kapsamda gerçek bir “Onarım Hakkı”dan yararlanmaları.
- **En çok kaynağı kullanan ve döngüsellik potansiyelinin yüksek olduğu sektörlerle odaklanılması.**

Bu çerçevede Komisyon aşağıdaki alanlarda somut eylemler başlatacaktır:

- Elektronik ve Bilgi-İletişim Teknolojileri: “Döngüsel Elektronik Girişimi” ürünlere daha uzun kullanım ömrü sağlanması ve atıkların toplanması ve işlenmesinin iyileştirilmesi.
- Piller ve Araçlar: Pillerin sürdürülebilirliğini ve döngüsel potansiyelini artırmak amacıyla yeni düzenleyici çerçeve oluşturulması.
- Paketleme: Fazla ambalajın azaltılması da dâhil olmak üzere AB pazarında yeni zorunlu şartlar getirilmesi
- Plastikler: Geri dönüştürülmüş içerik için yeni zorunlu şartlar ve mikro plastiklerin yanı sıra biyo bazlı ve biyolojik olarak parçalanabilen plastiklere özel önem verilmesi.
- Tekstil: Tekstil sektörünün rekabet gücünü ve yeniliği güçlendirmek ve tekstilin yeniden kullanımı için AB pazarını güçlendirmek amacıyla “AB Tekstil Stratejisi” kabul edilmesi.
- İnşaat ve Binalar: Binalar için döngüsellik ilkelerini teşvik eden “Sürdürülebilir Yapılı Çevre için kapsamlı bir Strateji benimsenmesi.
- Gıda: Gıda hizmetlerinde tek kullanımlık ambalaj, sofra takımı ve çatal bıçak takımlarının yeniden kullanılabilir ürünlerle ikame edilmesi için yeniden kullanıma ilişkin yeni yasal girişim gerçekleştirilmesi.
- **Daha Az Atık Yaratılması.** Hedef, atıktan tamamen kaçınılması ve ürünün ikincil hammaddeler için iyi işleyen bir pazardan yararlanan yüksek kaliteli ikincil kaynaklara dönüştürülmesidir. Komisyon, atıkların ayrı toplanması ve etiketlenmesi için AB çapında uyumlu bir model oluşturulmasını düzenlemeyi planlamaktadır. Eylem Planı ayrıca AB’nin atık ihracatını en aza indirmek ve yasadışı gönderilerle mücadele etmek için bir dizi eylem ortaya koymaktadır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR ULAŞIM VE KENTLER

Günümüzde, çoğu ulaşım aracının motorlara güç sağlamak için yakıt kullanımı dünya üzerinde oldukça yaygın. Dünyadaki birçok gelişmekte olan ülke hala fosil yakıtlardan yararlanmakta ve kirlilik derecesi bu ülkeler tarafından hala tolere edilmekte. Her yıl dünya enerjisinin yaklaşık %20 ila 25'i çeşitli ulaşım biçimleriyle tüketiliyor ve atmosfere salınan bu gazlar ciddi bir çevre tahribatına sebep oluyor. Ancak fosil yakıtların iklim değişikliğine neden olduğu bilgisi nedeniyle, çoğu ülke ulaşım için yenilenebilir ve sürdürülebilir enerji kaynaklarına yönelmeye başladı.

Sürdürülebilir ulaşım, mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarımızı dengeleyerek, yeşil ve çevre üzerinde düşük etkisi olan her türlü ulaşım aracını ifade ediyor. Sürdürülebilir ulaşım aynı zamanda çevreye olumsuz bir etkiye neden olabilecek kömür, petrol veya diğer fosil yakıtlardan ziyade yenilenebilir enerjiden yararlanıyor ve yenilenebilir enerji kaynaklarını kullandığı için çevre dostu olma özelliğini sahip.

AB'nin Yeşil Mutabakat Çerçevesinde Sürdürülebilir Ulaşım Hedefleri Nelerdir?

Yeşil Mutabakat, AB ulaşım sisteminin yeşil ve dijital dönüşümünü nasıl başarabileceğinin ve gelecekteki krizlere karşı nasıl daha dirençli olabileceğinin temelini atıyor. Yeşil mutabakat ile akıllı, rekabetçi, güvenli, erişilebilir ve uygun fiyatlı bir ulaşım sistemi sağlanarak 2050 yılına kadar emisyonlarda % 90 oranında bir azalma hedefleniyor. Yeşil alternatiflerin yaygın olarak mevcut olması ve geçişi hızlandırmak için doğru teşviklerin uygulanmasıyla tüm ulaşım modellerinin daha sürdürülebilir hale getirilmesi gerekiyor. Bu sebepten ötürü AB, 2030 ve 2050 yılı başta olmak üzere sürdürülebilir ulaşım alanında bazı hedefler belirledi. 2030 yılına ulaşılmak istenen hedeflerden bazıları;⁶²

- Avrupa'da en az 30 milyon sıfır emisyonlu otomobilin faaliyette olması
- 100 Avrupa şehrinin iklim nötr olması
- Yüksek hızlı tren trafiğinin Avrupa'da iki katına çıkarılması
- 500 km'nin altındaki yolculuklar için planlanmış toplu seyahatlerin karbon nötr olması
- Otomatik mobilitenin büyük ölçekte devreye alınması
- Sıfır emisyonlu araçların, gemilerin ve uçakların, yenilenebilir ve düşük karbonlu yakıtların ve ilgili altyapının alımını artırmak
- Sıfır emisyonlu havalimanları ve limanlar yaratmak

AB, 2030 yılı için koyduğu hedefleri hayata geçirdikten sonra 2050 yılı için de ulaşmak istediği hedeflerini gerçekleştirme istiyor. Bu hedefler ise;

- Neredeyse tüm araba, kamyonet, otobüs ve yeni ağır hizmet araçlarının sıfır emisyonlu olması
- Demir yolu yük trafiğinin ikiye katlanması
- Yüksek hızlı bağlantıya sahip sürdürülebilir ve akıllı ulaşım için tamamen işlevsel, çok modlu bir Trans-Avrupa Ulaşım Ağı (TEN-T) oluşturulması

⁶² Avrupa Komisyonu, "A fundamental transport transformation: Commission presents its plan for green, smart and affordable mobility" https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2329 Erişim Tarihi(18.01.2020)

- Yük taşımacılığını yeşillendirmek
- Sıfır emisyonlu havalimanları ve limanları yaratmak
- Şehirlerarası ve kentsel mobilitayı sağlıklı ve sürdürülebilir kılmak
- Karbonu fiyatlandırmak ve kullanıcılar için daha iyi teşvikler sağlamak

Konulan bu hedefler üzerine Avrupa Komisyonunun Avrupa Yeşil Mutabakatı'ndan Sorumlu Birinci Başkan Yardımcısı Frans Timmermans, AB'nin iklim hedeflerine ulaşabilmesi için, ulaştırma sektöründen kaynaklanan emisyonların net bir düşüş eğilimine girmesi gerektiğini ve insanların ve malların Avrupa'da hareket etme şeklinin değişeceğini ifade etti. Timmermans ayrıca COVID-19 krizinden sürdürülebilir, akıllı ve dayanıklı bir dönüş sağlamak için tüm ulaşım sistemi için iddialı hedefler belirlendiğinin altını çizdi.

Avrupa Komisyonunun Ulaştırımadan Sorumlu Komisyon Üyesi Adina Vălean ise ulaşımın Avrupalılar için önemine değinerek, dijital teknolojilerin, hareketliliğimizi daha akıllı, daha verimli ve daha yeşil hale getirerek hareket etme şeklimizde devrim yaratma potansiyeline sahip olduğunu vurguladı. Vălean ayrıca bu hedeflerin uygulanmasıyla, Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri doğrultusunda emisyonları azaltma yolunda sağlam bir yolda ilerleyen daha verimli ve dayanıklı bir ulaşım sistemi oluşturulacağını ifade etti.

AB'nin Sürdürülebilir Kent Hedefleri Nelerdir?

BM'ye göre, dünya üzerinde 3,5 milyar insan şu anda şehirlerde yaşıyor ve geliştirmekte olan ülkelerin katlanarak kentleşmesiyle birlikte, küresel kentsel nüfusun 2030 yılına kadar 5 milyar gibi ciddi bir rakama ulaşması bekleniyor. Şehirler Dünya topraklarının sadece %3'ünü oluşturuyor fakat aynı zamanda tüm dünyanın toplam enerji tüketimi ve karbon emisyonlarının üçte biri gibi bir oranı yine şehirlerden tüketiliyor. 800 milyondan fazla insan gecekondü mahallelerinde yaşıyor ve dünyadaki tüm şehir sakinlerinin yarısından fazlası, gerekli güvenlik standardından en az 2,5 kat daha yüksek seviyelerde kirlenmiş havaya maruz kalıyor.

2050 yılına kadar tüm nüfusunun yaklaşık %84'ü gibi bir ciddi kısmının şehirlerde yaşaması beklenen AB, tıpkı ulaşım da olduğu gibi kentler için de bir takım sürdürülebilir hedefler belirledi.⁶³ Bu hedeflerden bazıları ise;

- 2030 yılına kadar kentsel ortamlarda herkesin yeterli, güvenli, sürdürülebilir ve uygun fiyatlı konut, ulaşım ve temel hizmetlere erişimini sağlamak
- Olumsuz çevresel etkilerini azaltmak ve afetlere karşı dirençlerini artırmak için şehirlerin atık yönetimini, hava kalitesini, şehir planlamasını ve altyapısını iyileştirmek
- 2030 yılına kadar, özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi savunmasız gruplar için güvenli, kapsayıcı, erişilebilir ve yeşil kamusal alanlara evrensel erişim sağlanması

Birliğin sürdürülebilir kentler için belirlediği diğer bir hedef ise 2030 yılına kadar iklime duyarlı 100 tane şehre ulaşmak ve böylece 100 Avrupa kentini 2030 yılına kadar iklim nötrlüğüne yönelik sistematik dönüşümlerinde desteklemek, tanıtmak ve bu şehirleri tüm şehirler için birer yenilik merkezleri haline getirmek.⁶⁴

⁶³ Avrupa Komisyonu, "Sustainable Cities and Communities" https://ec.europa.eu/international-partnerships/sdg/sustainable-cities-and-communities_en (Erişim Tarihi:20.01.2020)

⁶⁴ RESET, "100 klimaneutrale Städte bis 2030 in Europa – wie realistisch ist dieser Plan?" <https://reset.org/blog/100-klimaneutrale-staedte-2030-europa-%E2%80%93-wie-realistisch-ist-dieser-plan-12282020> (Erişim Tarihi:20.01.2020)

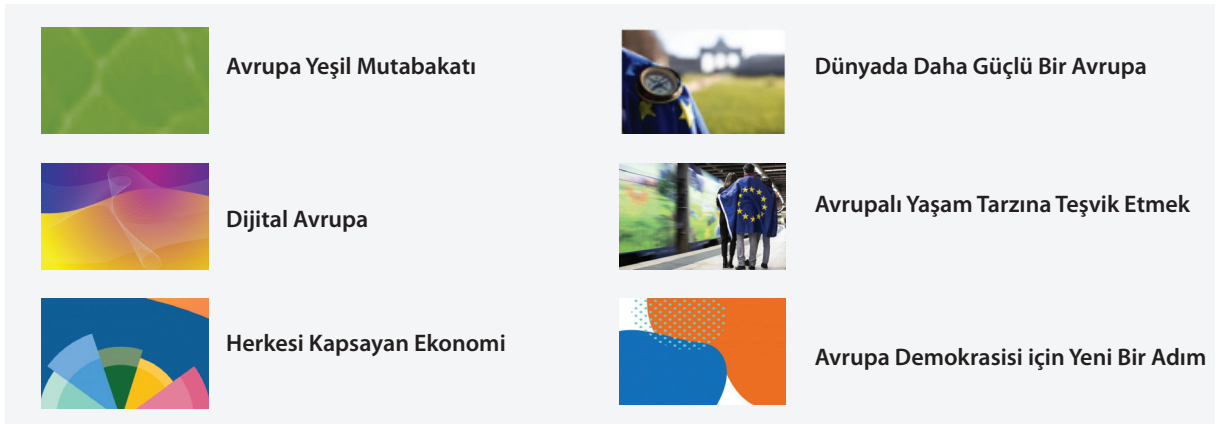
Henüz hiçbir şehrin belirlenmediği 100 aday şehrin, 2025 yılına kadar seçilmesi bekleniyor. Bu şehirlerde ilk olarak, AB'nin 2021-2027 yılları için 80,9 milyar avroluk araştırma ve yenilik programı olan *Horizon Europe'dan* finanse edilecek. Seçilen lokasyonların 2030 yılına kadar net sıfır emisyona ulaşmayı ve her şehir için ayarlanacak bir dizi sosyal ve ekonomik hedefi taahhüt etmesini gerektiriyor. AB, yapılacak tüm çalışmalarla toplu taşıma araçlarının elektrifikasyonu, akıllı sokak aydınlatması ve binaların ısı yalıtımı ve akıllı sayaçlarla güçlendirilmesini amaçlıyor. Bizler de tüm üyelerinin aynı teknolojiye ve çevre bilincine sahip olmadığı AB'de koyulan bu hedeflerin ne derece gerçekleştirilebileceğini ve ne derece de etki edeceğini hep birlikte göreceğiz.

TARIM SEKTÖRÜ: DOĞA-İNSAN İLİŞKİSİ GÜNCELLENİYOR

1 Aralık 2019 tarihinde göreve gelen Ursula von der Leyen Komisyonu'nun altı önceliğinin temel yapıtaşı olarak şekillenen Avrupa Yeşil Mutabakatı (*European Green Deal*), aynı zamanda AB'nin politikalarını ve hatta mevzuatını değiştirecek temel bir değer olarak konumlanıyor. 1 Ocak 2021 tarihinde AB Konseyi Başkanlığı'nı devralan Portekiz'in 6 aylık ajandasında İklim Yasası'nın onaylanmasının yer aldığını açıklaması, yeşil politikaların AB mevzuatında yer alması için üye ülkeler nezdinde girişimler olacağını gösteriyor. Bunun yanında koronavirüs salgınının kontrol altına alınması ve aşının geliştirilmesi ile Yeşil Mutabakat alt başlıklarına hız kazanarak odaklanılacağını söylemek mümkün olduğu için aday ülke Türkiye'nin de gündemini aynı dönüşüm projelerine odaklaması gerekiyor.

Şekil 1: 2019-2024 Döneminde Görev Alan Avrupa Komisyonu'nun 6 Önceliği⁶⁵

En kısa tanımıyla Yeşil Mutabakat, 2050 yılına kadar karbon salınımını sıfırlama gayesine ulaşmak için üretim, tüketim ve tedarik yöntemlerinde kapsamlı ve kalıcı dönüşümler gerçekleştirilmesi anlamına geliyor. Bu yönüyle, özellikle üretim ve insan-doğa ilişkisindeki birincil konumu nedeniyle Yeşil Mutabakat hedeflerinde öncelikli sektörlerden birisini AB'nin sera gazı emisyonlarının %10'undan sorumlu tarım sektörü oluşturuyor.⁶⁶

Yeşil Mutabakat'ın temel hedefleri arasında "ekosistemleri ve biyoçeşitliliği korumak ve verilen zararı telafi etmek" ile "adil, sağlıklı ve çevre dostu bir gıda sistemi hayata geçirmek" olarak ifade edilen alt başlıklar, doğrudan tarım, hayvancılık ve balıkçılık faaliyetlerini ilgilendiriyor. Bu hedeflerin detayları ve uygulama kuralları, 20 Mayıs 2020 tarihinde açıklandı. Avrupa Komisyonu aynı gün Tarladan Sofraya Stratejisi⁶⁷, Biyoçeşitlilik Stratejisi⁶⁸

⁶⁵ Avrupa Komisyonu Öncelikleri, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_en

⁶⁶ Daha fazla bilgi için bakınız: "Agri-environmental indicator - greenhouse gas emissions", <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/16817.pdf>

⁶⁷ Avrupa Komisyonu, "A Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food system", 20.05.2020, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:ea0f9f73-9ab2-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

⁶⁸ Avrupa Komisyonu, "EU Biodiversity Strategy for 2030 Bringing nature back into our lives", https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a3c806a6-9ab3-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

ve OTP Reformu ile Yeşil Mutabakat Arasındaki Bağlantılar Raporu'nu⁶⁹ kamuoyuna sunarak; sürdürülebilir gıda zinciri ile ekosistemlerin korunmasını beraber ele aldığını ortaya koydu. Yeni dönem politikaların çevre, tarımsal faaliyetler ve ekosistemlerin korunması üçgeninde şekilleneceğine dair önemli mesajlar veren söz konusu belgeler, aynı zamanda tüm sektörlerin döngüsel ekonomi, adil ticaret ve sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle olan organik bağına da dikkat çekiyor.

Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın belki de en fazla vurgulanması gereken unsuru, tüm politika alanlarının birbirini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemesi ve hiçbir sektörün bir diğerinden tamamen bağımsız olarak düşünülmemesidir. 11 Aralık 2019 tarihinden bu yana Yeşil Mutabakat'ın alt başlıkları olarak açıklanan strateji ve eylem planları bu gerçeği sürekli olarak hatırlatarak; özellikle birbirine yakın sektörler arasında köprüler kurma amacını taşıyor. Gezegen sıcaklığını en kötü ihtimalle 2°C ile sınırlandırma gayesinde karbon emisyonunu 1990 yılına eşit seviyeye getirmek için yola çıkan Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın bu hedefine ulaşılması için tüm sektörler birer basamak olarak konumlanıyor. Sektörlerdeki dönüşümlerin birbirini desteklemesi, bir sonraki aşamaya geçilebilmesi ve sonuç olarak "karbon nötr Avrupa"ya ulaşılabilmesi için büyük önem taşıyor.

Şekil 2: Avrupa Yeşil Mutabakatı ve 2050'ye Kadar Ulaşılması Taahhüt Edilen Temel Hedefleri⁷⁰

2030'a kadar sera gazı emisyonlarında 1990 yılına kıyasla %55 azaltım ve 2050 yılına kadar karbon nötr kıta haline gelmek	Temiz, makul fiyatlı ve güvenli enerji tedarikini sağlamak	Enerji ve kaynak verimliliği çerçevesinde inşa etmek ve yenilemek	Zehirli maddelerin yer almadığı bir çevre için hava, su ve ses kirliliğini yok etmek
Ekosistemleri ve biyoçeşitliliği korumak ve verilen zararı telafi etmek	Adil, sağlıklı ve çevre dostu bir gıda sistemi hayata geçirmek: Tarladan Sofraya Stratejisi	Sürdürülebilir ve akıllı ulaşım yöntemlerine geçişi hızlandırmak	Araştırmaları harekete geçirmek ve inovasyonu teşvik etmek
	Hiçkimseyi geride bırakmayan adil bir geçiş sistemi kurmak (Adil Geçiş Mekanizması- Just Transition Mechanism)	Temiz ve döngüsel ekonomi için gereken sanayi dönüşümlerini gerçekleştirmek	

AB Ortak Tarım Politikası'ndaki Dönüşüm Fikirleri

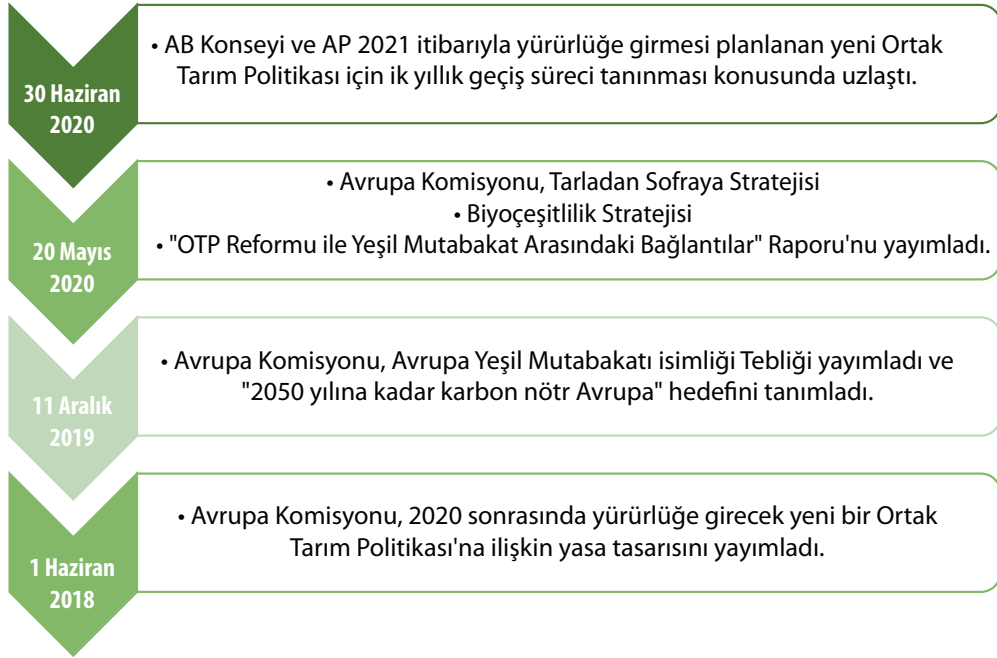
Bu bölümde tarım ve gıda sektörü özelinde incelenen Avrupa Yeşil Mutabakatı, daraltılan çerçeveye rağmen içerisinde birçok dönüşüm fikri, hedef, eylem planı ve mevzuat taslağı barındırıyor. Ancak 2021-2027 dönemi için tasarlanan politikaların içeriğine dair sunulanları sondan başa ilerleyen bir sıralamayla ortaya koymak, değişim dinamosunu oluşturan temel unsurların altı çizmek için kullanışlı bir yöntem olacaktır.

⁶⁹ Avrupa Komisyonu, "Analysis of links between CAP Reform and Green Deal", https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/sustainability_and_natural_resources/documents/analysis-of-links-between-cap-and-green-deal_en.pdf

⁷⁰ Avrupa Komisyonu, Avrupa Yeşil Mutabakatı, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Birliğin Ortak Tarım Politikası'na dair (OTP) bilinmesi gereken en güncel gelişme, 2021 yılında yürürlüğe girmesi düşünülen reformların iki yıl ertelenerek 2023 yılının Ocak ayına bırakılmış olmasıdır. Özellikle Mart 2020 itibarıyla Avrupa kıtasını etkisi altına alan COVID-19 pandemisinin etkisiyle üreticilerin ve sektör paydaşlarının talep ettiği geçiş süreci, sektörün çok yönlü uygulama değişikliklerine hazırlanmak için gerekli görülüyor. Avrupa Komisyonunun bir yıl olmasını önerdiği erteleme iki yıl olarak kesinleşmesi ise sektör paydaşlarının talebini dikkate alan AB Konseyi ile AP'nin ortak kararıyla gerçekleşti.⁷¹

Geçiş süreci öngörülmesinin arkasında 2018 yılında önerilen ve 2021-2027 AB bütçesi paralelinde üç sütunlu tarım politikasında üye ülkelere daha fazla özgürlük tanıyacak reformlara Avrupa Yeşil Mutabakatı hedeflerinin eklenmesi, birinci sebep olarak görülebilir. Ancak Mart 2020 itibarıyla koronavirus pandemisinin merkezi haline gelen AB'nin tarım ve gıda sektöründeki kırılganlıklarının artması ve bu nedenle önceliğin oluşan ekonomik belirsizliklerin giderilmesi olması hususundaki kamuoyu görüşü de erteleme arkasındaki bir diğer unsurdur.

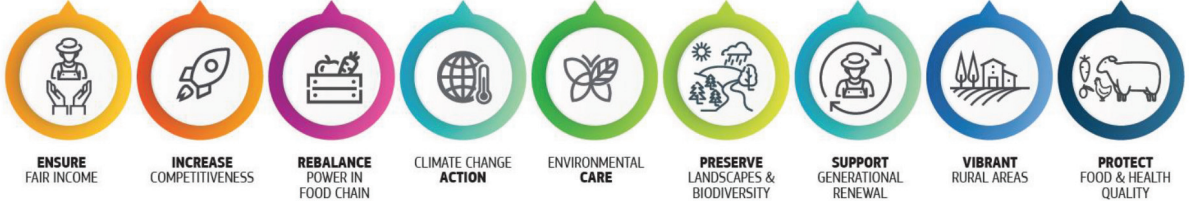

Juncker Komisyonu tarafından 1 Haziran 2018 tarihinde dokuz temel amaç çerçevesinde önerilen "2020 Sonrası OTP"nin temel hatları günümüze kadar aynı kalsa da yeşil politikalar odağında kapsamının genişletildiğini ve içerisindeki "sürdürülebilir" ile "sera gazı emisyonlarını azaltan" sıfatlarının pekiştirildiği bir yapıya büründüğünü vurgulamak gerekir. Bu yönüyle de üretim modellerinde radikal değişiklikler gerektirecek olan yeni dönem tarım politikaları, eş zamanlı gerçekleşmesi gereken tüm yenilenmelere adapte olmak için zamana gereksinim duyuyor. Yeşil ve dijital tarım politikalarının hedeflendiği yeni OTP ile 2013 yılında gerçekleşen reformların ba-

⁷¹ Euractiv, "Lawmakers agreed to delay post-2020 CAP by two years", Gerardo Fortuna, 01.07.2020, <https://www.euractiv.com/section/agriculture-food/news/lawmakers-agreed-to-delay-post-2020-cap-by-two-years/>

şarısız olduğu iki konuda özellikle ilerleme sağlanması hedefleniyor: Tarım politikalarında basit ve kolay uygulanabilir prosedürlerin uygulanması ve üreticilerin çevreci üretim konusunda teşvik edilmesi. Yeşil Mutabakat önceliği ile çevre faktörünü üreticilerin gündemine zorunlu şekilde getiren ve işleri hızlandırmak için başarılı bir adım atan von der Leyen Komisyonu, birçok alanda yaptığı gibi tarım-çevre ilişkisinde de Juncker Komisyonu'nun başlattığı inisiyatif miras olarak değerini artıran hamleler atmayı başardı.

Şekil 3: Yeni OTP'nin 9 Temel Amacı⁷²

OTP Reformlarına Yeşil Rötuşlar: Tarladan Sofraya ve Biyoçeşitlilik Stratejileri

11 Aralık 2019'da yayımlanan AB Yeşil Mutabakatı tebliğinin temel yapıtaşlarından birisi olan sürdürülebilir gıda zinciri hedefinin bir çıktısı olarak 20 Mayıs 2020 tarihinde sunulan "Tarladan Sofraya Stratejisi", OTP reform tartışmalarına eklenen temel iki unsurdan birisi olarak tanımlanıyor. 1 Haziran 2018'de önerildiği tarihten bu yana Üye Devletlerin, AB kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve diğer sektör paydaşlarının sıcak gündeminde yer alan OTP Reformu'nu bir üst aşamaya taşıyan strateji, üretime ek olarak işleme, paketlenme, tedarik ve tüketim adımlarını sürdürülebilirlik zincirinin elzem halkaları haline getiriyor. Bu yönüyle hem tamamlayıcı hem de yenilikçi yapısıyla insanlığın geleceğinde hak ettiği başrolü tarım sektörüne veren Tarladan Sofraya Stratejisi, gıda sistemlerinin ekosistem üzerinde yarattığı baskıyı gerçekçi bir dille kabul ediyor. Bu özelliğiyle aynı gün yayımlanan Biyoçeşitlilik Stratejisi'ne zemin hazırlayan ve iki strateji arasındaki organik bağı kuran Avrupa Komisyonu, OTP tartışmalarına "biyoçeşitlilik ve ekosistemleri koruma" amacını da ekliyor. Bu sayede sadece insan faktörünü hesaplayarak politikalar yürütülmeyeceğinin de altı çiziliyor.

Öncelikle stratejilerin sunduğu hedefler ve OTP'ye kattıkları incelendiğinde Tarladan Sofraya Stratejisi'nin üretim ve tedarik zincirlerini döngüsel bir hale getirmeyi hedeflediğini söylemek mümkün. Aynı zamanda sürdürülebilir tüketimin sağlıklı beslenmeyi teşvik edecek kilit unsur olduğu da vurgulanan Strateji, BM Gıda ve Tarım Örgütü ile Dünya Sağlık Örgütü'nün gıda sistemlerinin sağlıksız beslenme alışkanlıklarını teşvik ettiği yönündeki uyarılarını dikkate alarak gıda kaybı ve israfını da asgari düzeye indirme sözü veriyor. Paylaşılan zaman çizelgesine göre temel amacın 2023 yılında sunulacak sürdürülebilir gıda zincirleri yasal çerçevesinin hazırlanması olduğu belirtiliyor. İkinci öncelik olarak sunulan «gıda tedarikini ve gıda güvenliğini garanti edecek acil durum planlarının geliştirilmesi» konusunun ise koronavirüs sürecinde alınan derslerin doğrudan bir yansıması olarak en geç 2021'in son çeyreğinde tamamlanması öngörülmüyor.

Tarladan Sofraya Stratejisi'nin tamamlayıcısı Biyoçeşitlilik Stratejisi, AB Yeşil Mutabakatı'nın insan odaklı stratejilerinden farklı olarak insan dışındaki canlı hayatının korunması üzerine bireylere, devletlere ve örgütlere

⁷² Avrupa Komisyonu, "Future of the common agricultural policy", https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/future-cap_en

düşen görevleri sıralaması nedeniyle reform fikirlerine farklı bir boyut kazandırıyor. Bu yönüyle AB tarım ve gıda sektörünün doğrudan ve dolaylı olduğu karşılaştığı sorunların giderilmesinin kapsamlı çözümler ve bütüncül yaklaşımlar sayesinde mümkün olduğu belirtilerek; sorunların ekonomik, çevresel ve sosyo-ekonomik boyutu eş zamanlı olarak ele alınmaya çalışılıyor.

Tablo 1: AB Tarımının Karşı Karşıya Olduğu Sınamalar⁷³

	ZORLUKLAR	SONUÇLARI
Ekonomik Boyut	Gelir üzerindeki baskılar	Düşük yaşam standardı
	Rekabet gücünün düşük olması	Düşük gelir marjları
	Değer zincirindeki dengesiz güç dağılımı	Kırılgan pazarlık gücü
Çevresel Boyut ve İklim Boyutu	Küresel ısınma	Hava olaylarında aşırılıklar, kuraklık, sıcak hava dalgaları, haşereler ve orman yangınları
	Sürdürülebilir olmayan toprak kullanımı	Erozyon, toprak bozulması, tuzlanma
	Tarım kaynaklı amonyak salınımı	İnsan sağlığı ve çevre üzerindeki etkiler
	Besi ve pestisitlerin kullanımı, suyun aşırı kullanımı	Su kirliliği veya kıtlığı
	Doğal alanların ve habitatların kaybolması, arazi kullanım amacının değişmesi	Ekosistemin ve sağladığı faydanın yok olması, kamu alanlarının azalması, olumsuz koruma statüleri
Sosyo Ekonomik Boyut	Yavaş büyüme, düşük istihdam, genç nüfusun azalması	Nüfusta azalma, yaşlı çiftçi nüfusu, iş yaratma imkanlarının az olması
	Optimalin altında altyapı ve hizmet ile düşük sosyal dayanıklılık	Kırsalda daha düşük hayat kalitesi
	Bölgeler ve gruplar arasındaki eşitsizlikler	Kırsal/kentsel ayırım, kırsal yoksulluk

Gıda zincirinden ayrı olarak yaban hayatını korumaya odaklanan AB Biyoçeşitlilik Stratejisi, Kuşlar ve Habitatlar Yönergesi'nin sıkı şekilde uygulanması ile Yaban Hayatı Ticaretine Karşı AB Eylem Planı'nın yeniden düzenlenmesi vaatlerini içeriyor. Ancak yaban hayvanları ticaretinin illegal kısmına dikkat çekilmesi, stratejinin içeriğini bir yandan kısıtlarken; diğer yandan yaban hayatını koruma gayesinin gerçekleşmesini neredeyse imkânsız hale getiriyor. Nitekim yasal çerçevede belirlenmiş olan yaban hayvanı ticareti, sahiplendirilmesi, kafeslenmesi, avlanması veya etinin tüketilmesi, biyoçeşitliliği sınırlandıran bir etki yaratırken; illegal faaliyetleri tetikleyen yasal boşluklar oluşmasına neden oluyor. Bu anlamda zarar vermeme prensibinin insan-doğa ilişkisindeki temel norm olması gerektiğini hatırlatan paydaşlar, dönüşümün ise ancak insan faaliyetlerinin bu prensip etrafında yeniden önceliklendirilmesi sayesinde sağlanacağını ifade ediyor ve Strateji'nin daha kesin çizgiler kazanmaya ihtiyaç duyduğunu vurguluyor.

Öte yandan 2030 yılına kadar tarımsal üretimin %30'unun organik hale gelmesinin yanı sıra kara ve denizlerin %30'unun koruma altına alınması gibi hedefleri içeren strateji, iki ana temel sonuca ulaşma çabasını taşıyor:

⁷³ Commission Staff Working Document, Impact Assessment 1/3, 01.06.2018 s. 16, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-may2018-cap-swd-part1_en.pdf

İnsan faaliyetlerinin biyoçeşitliliği azami düzeyde koruyacak şekilde düzenlenmesi ve zoonotik virüslerin yayılmasının engellenmesi. Bu yönüyle bireyleri doğaya yaklaştırarak ekosistemi koruma bilinci aşılama isteğini ortaya koyan Komisyon, insan-doğa ilişkisindeki tarafların uğradığı zararı en aza indirmenin mümkün olduğunu savunuyor.

Her iki stratejinin birbirini tekrar eden ve hem sürdürülebilir gıda güvenliği hem de ekosistemlerin korunmasını sağlayacak ortak unsur olarak sunduğu en önemli vurgusu organik tarım odağında gerçekleşiyor. İlk olarak Tarladan Sofraya Stratejisi'nde organik tarıma yönelik atıf ve hedeflere bakıldığında özellikle 3 hususa dikkat çekildiği görülüyor: pestisit kullanımının %50 oranında azaltılmasının gerekliliği, Komisyonun Organik Tarım Eylem Planı yayımlama planı ve son olarak hem OTP hem de Ortak Balıkçılık Politikası'nda (OBP) organik faaliyetlerin payının artırılma gayesi. Bu vurguların paralelinde 2030 yılına gelindiğinde tarımsal toprakların en az %25'inde organik tarım yapılması ve organik balık yetiştiriciliğinde belirgin bir artış elde edilmesinin hedeflendiği de belirtiliyor.

2030 Biyoçeşitlilik Stratejisi'nde de 2030 yılına kadar organik tarım alanlarının %25 oranında artırılması hedefi, yapılması gerekenler listesindeki öncelikli yerini alırken; belgedeki bir diğer önemli vurgu organik tarımın ekonomik katkılarına yöneliktir. OECD verileri kullanılan belgede organik tarımın geleneksel tarım ile kıyaslandığında hektar başına %10-%20 oranında daha fazla istihdam yarattığı hatırlatılıyor.⁷⁴

Yeşil Büyüme Stratejisi'nin Tarımsal Perspektifi: Beklentiler ve Olası Engeller

Gıda sistemlerindeki dönüşüm isteğinin Birliğin tarım politikası üzerindeki etkilerini ve üreticilere sağlayacağı faydalarını "OTP Reformu ve Yeşil Mutabakat Arasındaki Bağlantılar" isimli çalışma belgesiyle açıklayan Komisyon, karmaşık ve birbirinden ayrı şekilde ortaya koyulan hedeflerin aslında yapbozun parçaları olduğunu vurguluyor.

İkinci Dünya Savaşı dönemindeki gıda güvenliği sorunlarından günümüze kadar evrilen AB tarım sektörü ve gıda zinciri, günümüzde Avrupa ekonomisine yılda 750 milyar avroluk gelir sağlıyor⁷⁵. Avrupa ekonomisinin ikinci büyük sektörü olan tarım ve gıda, günümüzde insan kaynaklı ekosistem tahribatının giderilmesi ve iklim kriziyle mücadele edilmesi hususunda öncül olması gereken bir sektör olarak konumlanıyor. Bu yönüyle Yeşil Mutabakat fikirlerinin Birliğin ilk ortak politikası olma özelliğini taşıyan tarım politikalarında yeni bir dönemi başlatacağını öngörmek mümkün.

9 temel amaç çerçevesinde önerilen ve son gelişmeler ışığında 2 yıllık bir geçiş sürecinin ardından yürürlüğe girecek olan yeni OTP'nin basit ve kolay uygulanabilir bir yapıya kavuşması, ortak politika reformunun arkasındaki birincil motivasyon olarak konumlanıyor. Ancak artan çevreyi koruma sorumluluğu ve israfın en aza indirildiği üretim modellerine üreticilerin adapte olması gerekiyor. Reformların oluşturacağı sürdürülebilir iş modelleri, etiketleme yöntemleri ve pazarlama standartları ile üreticilere yeni iş imkanları açılacağını altını çizen ve dönüşümlerin yaratacağı katma değere dikkat çeken Komisyon, tarım sektöründeki en önemli çıktılardan birisini, üreticilerin tedarik zincirlerindeki edilgen rollerinden çıkarak belirleyici hale gelmesi şeklinde tanımlıyor.

⁷⁴ OECD, "Farm Management Practices to Foster Green Growth", 2016, <https://www.oecd.org/publications/farm-management-practices-to-foster-green-growth-9789264238657-en.htm>

⁷⁵ Daha fazla bilgi için bakınız: https://europa.eu/european-union/topics/agriculture_en

Tablo 2: Yeni OTP'nin Yeşil Mutabakat ile Pekleştirilen Hedefleri⁷⁶

Politika Hedefleri	Özel Hedefler
Gıda güvenliğini garanti eden akıllı ve direnç gücü yüksek bir tarım sektörünün teşvik edilmesi	Kırsal bölgelerin tamamında tutarlı tarım geliri ve dayanıklılığın desteklenmesi
	Rekabetin ve piyasa yöneliminin geliştirilmesi
	Değer zincirinde çiftçilerin konumunun iyileştirilmesi
Çevre koruma ve iklim eylemlerinin desteklenmesi ve AB'nin çevre ve iklim hedeflerine katkıda bulunulması	İklim değişikliği zararlarını azaltmaya katkıda bulunulması ve adaptasyon
	Kaynakların sürdürülebilir ve verimli yönetiminin teşvik edilmesi
	Doğa ve doğal parkların korunması
Kırsal alanların sosyo-ekonomik karakterinin güçlendirilmesi	Çiftçi sayısının artırılması, iş imkanlarının kolaylaştırılması ve tarımda çalışan genç nüfusun artırılması
	Kırsal alanlardaki istihdam, büyüme ve yerel kalkınmanın teşvik edilmesi
	Bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi, kırsal alanlardaki yoksulluğun azaltılması ve toplumsal kapsayıcılığın artırılması
Diğer Politika Alanlarıyla Kesişen Amaçlar	
Tarım, gıda ve kırsal alanlardaki sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi	Gıda ve sağlık konularında toplum beklentilerinin karşılanması
Bilgi inovasyon ve dijitalleşmenin teşvik edilerek tarım sektöründe ve kırsal alanlarda modernleşmenin artırılması	İnovasyon ve bilgi paylaşımının beraber yürütülmesi ve nesilden nesle aktarılması
Politikaların iyileştirilmesi ve basitleştirilmesi	İlgili AB hedeflerinin gerçekleştirilmesi için OTP modelinin modernize edilmesi

1. Her üye ülkenin finansman önceliklerini belirleyeceği Stratejik Plan hazırlaması;
2. Performansa dayalı bir sistem oluşturulması,
3. Harcama alanları seçiminin yeniden tanımlanması,
4. Denetleme sistemlerinde değişiklikler yapılması şeklinde sıralanan ana başlıklar merkezinde uygulanması planlanan yeni OTP konusunda henüz kesin karara varılmadığını hatırlatmak gerekiyor. Üye ülkelere stratejik planlamaları çerçevesinde doğrudan ödemeler ve kırsal kalkınma politikalarında özerklik tanıyacak olan yapı, taraflar ve paydaşlar arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımını net çizgilerle belirlemiyor. Aynı belirsizliği Tarladan Sofraya ve Biyoçeşitlilik Stratejisi'nde de sürdüren Komisyon, önerdiği dönüşüm politikalarının şu anki aş-

⁷⁶ Commission Staff Working Document, Impact Assessment 1/3, 01.06.2018 , https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-may2018-cap-swd-part1_en.pdf

mada uygulanabilirlikten uzak olduğu eleştirisine maruz kalıyor. Avrupa Sayıştayının yanı sıra üreticiler ve tarım kooperatifleri çatı örgütü *Copa Cogeca* ile hayvan refahı üzerine çalışan *Eurogroup for Animals*, süreci yakından takip ederek teklifin içeriğini zenginleştirmeye yönelik analizlerini Komisyonun ve üye ülkelerin dikkatine sunuyor. Bu anlamda farklı tarafların perspektifinden bakılmasına rağmen eleştirilerin iki temel noktada kesiştiği ve yoğunlaştığı görülüyor: Hedeflerin ortaya koyulan faaliyet planlarıyla gerçekleşme ihtimalinin düşük olması ve üreticilerin adaptasyon döneminde finansal ve teknik anlamda desteklenmesi gerekliliği.

Kum saatindeki kumların inanılmaz hızlı aktığı bir dönemde yapılması gerekenlerin karmaşık içeriği, göz korkutucu olsa da eş zamanlı olarak verilecek kararlar ile 2030 ve 2050 yılı hedeflerine ulaşılması için çaba harcayan AB kurumları, tarım politikalarına dair tartışmalardaki çıkmazı sona erdirmeye konusunda da son derece kararlı görünüyor. Bu kararlılığı paylaşan AB Konseyi Dönem Başkanı (1 Ocak-30 Haziran 2021) Portekiz⁷⁷, 6 aylık süreç içerisinde OTP ve OBP konusundaki belirsizliklerin giderilerek fikir birliğine varılması için çabalayacağını belirtmesi de önem taşıyor. Yeşil ve dijital önceliklerin yanına tarım politikalarının geleceğini yerleştiren Portekiz'in bu girişimi, 2 buçuk yıldır sürekli yeni öğeler eklenerek devam eden süreci, net ve kesin çizgilerle sonlandırma konusunda umut vadediyor.

İnsan ve doğa ilişkisinin iklim akıllı büyüme ve kalkınma stratejileri kapsamındaki evrimi ve kâğıt üzerindeki hedeflere ulaşmada göstereceği başarı, önümüzdeki yıllarda tarım politikalarına dair en dikkat çekici ve yakından takip edilmesi gereken öge olacaktır. Yeşil Mutabakat ile yeni bir yaklaşım sunmaya çalışan AB'nin sosyal, çevresel, ekonomik ve hatta kültürel unsurları dönüştürme hedefi, orta ve uzun vadede nesiller arasında belirgin yaşam tarzı farkı yaratma potansiyeli barındırıyor. Aynı sebeple kısa vadede net şekilde görülemeyecek etkiler yaratacak söz konusu dönüşümlerin doğasını, büyük bir ihtimalle ülkelerin ve sektörlerin adapte olma hızı belirleyecek.

Tarım politikalarının insan ve ekosistemler merkezli yapısı, karmaşık, çok yönlü ve bazen de öngörülemez bir karaktere sahip olmasına neden olduğu için sektörün adaptasyon hızının bölgeler ve alt başlıklar nezdinde ciddi farklılıklar göstereceğini öngörmek mümkün. Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın temelinde konumlanan tarım politikaları, aynı zamanda insan-doğa ilişkisindeki merkezi konumu nedeniyle en fazla dönüşüme ihtiyaç duyan sektörler arasında yer alıyor. Ancak sektörün karmaşık ve çok katmanlı yapısı, yavaş bir değişim hızına sahip olunmasına neden oluyor. Bu yönüyle iklim akıllı, dijital ve çevreci üretim ve tüketim modellerine geçiş sürecinde sürekli olarak izlenmesinin yanı sıra hem AB hem de üye ülkeler düzeyinde teşvik politikalarının uygulanması, tarım politikalarındaki dönüşümleri hızlandıracak ve daha da önemlisi kalıcı hale getirecek temel unsurların başında geliyor.

⁷⁷ Portekiz AB Konseyi Başkanlığı öncelikleri için bakınız: <https://www.2021portugal.eu/en/programme/priorities/>

YEŞİL MUTABAKAT VE AB'DE SAĞLIK

Avrupa Yeşil Mutabakat, 2019 sonunda göreve gelen Ursula von der Leyen Başkanlığı'ndaki yeni Komisyon'un Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri⁷⁸ doğrultusunda geliştirdiği 2020 Yılı Çalışma Programı'nın⁷⁹ ortaya koyduğu altı politika hedefinden ilki ve ana çıkış noktası. Geleceğin Avrupa'sının büyüme stratejisi. Diğer politika hedeflerinden Avrupa Yaşam Tarzımızı Desteklemek hedefi altında yer alan Sağlığın Korunması da yine BM'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin 3'üncüsü olan Sağlık ve Kaliteli Yaşam'la örtüşüyor. Çalışma Programı'nda belirtilen diğer hedefler de göz önüne alındığında yeni Komisyon'un 2020 yılı için önceliğini teknolojik inovasyonla beslenen ekonomik büyüme ve çevrenin korunması olarak özetlemek mümkün.

Uzmanlar yeni Komisyon'un bu üç önceliğinin 'yeni stratejik paradigma' olarak tanımlanabileceğine değinerek bu üç hedefin birbirlerine bağlılıklarına ve sağlığın bu üç önceliğin herbiriyle olan ilişkisine dikkat çekiyor.⁸⁰ İklim değişikliği ve olumsuz çevresel faktörler insan sağlığını ve dolayısıyla da işgücünü ve sağlık sistemlerini etkileyerek ekonomik büyüme ve sosyal refah üzerinde ters etkiler yaratıyor ve sağlık ve kaliteli yaşamdan giderek uzaklaşılması sonucunu doğuruyor. Bu nedenle teknolojik inovasyonla beslenen ekonomik büyüme ve çevrenin korunması ilkeleri dijital dönüşümlerle de desteklenmek suretiyle her alanda olduğu gibi sağlık alanında yaratacağı sinerji beraberinde olumlu sonuçlar getirecektir.

Von der Leyen'in Avrupa'nın büyüme stratejisi olarak ortaya koyduğu ve sürdürülebilirlik perspektifinden Yeşil Mutabakat kapsamında belirttiği gıda sistemlerinin sürdürülebilirliği ve çevrenin korunması politika hedefleri, Avrupa'da sağlık konusuyla yakından ilgili Ursula von der Leyen'in AB vatandaşları için istediği 'daha sağlıklı işler, daha temiz, daha az kirliliğin olduğu şehirler ve daha yüksek kaliteli bir yaşam' hedefine ulaşmak için bu politika hedefleri kapsamında yapacağını açıkladığı girişimler olan Avrupa İklim Yasası'nın yanı sıra Tarladan Sofraya, AB 2030 için Biyofarklılık ve Sürdürülebilirlik İçin Kimyasal Stratejileri'nin her biri de bu bağlamda özelden insan sağlığı genelde ise kamu sağlığı ile son derece ilintili.

Çalışma programının Avrupa Yaşam Tarzımızı Desteklemek kapsamında koyduğu Sağlığın Korunması hedefini gerçekleştirmek için Avrupa Komisyonunun Sağlık ve Gıda Güvenliğinden Sorumlu Üyesi Stella Kyriakides'in, Komisyon Başkanı von der Leyen tarafından kendisine gönderilen görev mektubu doğrultusunda, açıkladığı hedefler arasında iki ana başlık bulunuyor. Bunlardan ilki kamu sağlığını korumak ve güçlendirmek. İkincisi ise gıda güvenliği ve hayvan ve bitki sağlığının korunması.

Kamu sağlığını korumak ve güçlendirmek için ele aldığı konulardan biri olan antimikrobiyal dirençle (Anti-microbial Resistance-AMR) mücadele için Avrupa Tek Sağlık Eylem Planı'nı (EU One Health Action Plan) uygulamaya koymak yönündeki niyetini dile getirmesi ve ilaçların ve gıda sisteminin daha yeşil hale gelebilmesi için Ar-Ge çalışmalarının ve inovasyonun önemine yapılan vurgu Yeşil Mutabakat ile sağlık arasındaki bağı kurmuş olması açısından önemli.

Kyriakides'in gıda güvenliği ve bitki sağlığına ilişkin olarak böcek ilaçlarına olan bağımlılığın yanı sıra gıdayla temas eden bazı maddelerin ve endokrin bozucu kimyasalların insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkisini

⁷⁸ UN Sustainable Development Goals, <https://sdgs.un.org/goals>

⁷⁹ Work Program for 2020, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/cwp-2020-publication_en.pdf

⁸⁰ "What Role for Health in the New Commission?", Simona Guagliardo, EPC, 4 February 2020, <https://www.epc.eu/en/Publications/What-role-for-health-in-the-new-Commission~2e5554>

azaltmak yönünde verdiği taahhüt Tarladan Sofraya Stratejisi ile yakından ilişkili. Bu bağlamda hayvan sağlığının önemine değinirken tek sağlık kavramına atıfta bulunması da dikkat çekici. Sağlıklı yaşamın desteklenmesi ve AB içinde daha iyi iş birliği ve insan sağlığına en büyük tehditlerden biri olan kanserin yenme projesi ve yeni bir Avrupa İlaç Stratejisi oluşturulması gibi noktaları ön plana çıkarması AB'nin sağlık alanındaki tavrını anlamak ve Yeşil Mutabakat ile ilişkilendirebilmek açısından önemli.

Bu noktada Tek Sağlık yaklaşımının ne olduğuna bakmakta fayda var. Tek Sağlık, insan, hayvan ve çevre sağlığının, birbirleriyle son derece yakından bağlantılı olduğunu ve hepsi için olabilecek en iyi sağlık düzeyinin sağlanabilmesinin disiplinler arası bir yaklaşımla uzmanların yerel, bölgesel ve küresel düzeyde işbirliğiyle olası olduğunu savunan bir yaklaşım. Yeni bir kavram olmamakla birlikte son yıllarda insanların hayvanlar, bitkiler ve çevreleri arasındaki etkileşimlerin değişikliğe uğramasının bir sonucu olarak daha büyük bir önem kazanmış durumda. Sayılarının artması ile birlikte insan topluluklarının yeni coğrafi alanlara doğru yayılmaları ve bunun bir sonucu olarak da vahşi hayvanlar ve diğer canlı hayvanlarla, evcil olanlar da dahil, fiziksel olarak çok daha yakın bir şekilde yaşadıkları gözlemlenmekte. Bunun yanı sıra dünyada iklim ve toprak kullanımı ile ilgili değişikliklerin oluşması sonucu orman alanlarının azalması veya yok olması, çiftçilik faaliyetlerinin yoğunlaşarak gibi nedenlerle çevre şartlarında ve yaşam alanlarında meydana gelen bozulmalar insanlar ve hayvanlar arasında hastalık bulaşmasına uygun ortamların ortaya çıkmasına neden olarak hastalık bulaşma olasılığını artırmış olduğu da biliniyor. Uluslararası ticaret ve seyahatlerin artması ise insanların, hayvanların ve hayvansal ürünlerin hareketliliğinin artmasına ve bunun sonucunda da hastalıkların sınırları aşıp hızla tüm dünyaya yayılmasını kolaylaştırıyor. Bu gelişmelere bir de hayvanların da insanlar gibi bazı hastalıklara ve çevresel felaketlere duyarlı olduğu ve hayvanlarda görülen bazı hastalıkların insanlarda ortaya çıkabilecek hastalıklar için erken uyarı olarak da görülebildiği gerçeği de eklenince insan sağlığının kendi ekosisteminin sağlığı ile ilişki içinde olduğunu daha net olarak görmek mümkün hale geliyor. İnsan, hayvan, bitki ve çevre sağlığının hep birlikte değerlendirilmesi gerektiğini, çözümlerin de bu alanlardaki uzmanların birbirleriyle işbirliği içinde çalışmalarını halinde daha sağlıklı insanlar, bulaşıcı hastalıklara karşı daha dirençli toplumlar ve daha sürdürülebilir ekonomilerden bahsedilebileceğini öngören ve Yeşil Mutabakat ile sağlık politikalarının kesiştiği noktada bulunan Tek Sağlık yaklaşımı işte tam da bu içinde yaşadığımız salgın nedeniyle daha da önem kazanmış durumda. Bunun nedeni Antimikrobiyal Direnç (AMR), gıda güvenliği, çevre kirliliği ve hayvanlardan geçen bulaşıcı hastalıkların, bu bağlamda ortaya çıkan sorunlar arasında yer alıyor olması.⁸¹ Yarasalardan insanlara geçen COVID-19 virüsünün daha sonra insandan insana geçecek şekilde mütasyona uğraması ile birlikte dünyada hızla yayılıp bir salgına dönüşmesinin insan sağlığı, sağlık sistemleri ve ekonomiler başta olmak üzere her alanda olumsuz etkilerinin oluşması tam da Tek Sağlık kavramını doğruluyor.

Antimikrobiyal direnç (AMR) bakteri, virüs, mantar ve parazitlerin gibi bazı mikropların zaman içinde aralarında gereğinden fazla antibiyotik kullanımı ve antibiyotiklerin doğru olmayan şekillerde atılması gibi bazı nedenler sonucu değişerek ilaçlara cevap vermemesi ile oluşarak tedavileri zorlaştıran ve hastalıkların yayılma riskin artırmasına neden olmakta ve insan, hayvan ve bitki sağlığını ciddi şekilde tehdit etmektedir. 25 Kasım 2020 tarihinde kabul edilen Avrupa İlaç Stratejisi içinde de çok önemli bir yeri olan antimikrobiyal direnç konusuna ilişkin olarak uygulanan Tek Sağlık yaklaşımının AB'nin Tarladan Sofraya Stratejisi kapsamında da uygulanması gerekliliğinin önemi daha da fazla ortaya çıkıyor.⁸² Tarladan Sofraya ve Biyofarklılık Stratejileri ile çevre ve sağ-

⁸¹ Center for Disease Control, <https://www.cdc.gov/onehealth/basics/index.html>, erişim 19.01.2021.

⁸² "Putting One Health thinking at the heart of the European Green Deal", Roxanne Feller, 3 November, 2020, <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/putting-one-health-thinking-at-the-heart-of-the-european-green-deal>,

lık politikaları arasında uyum sağlamak amacıyla birtakım önlemler almakta ve hedefler koymaktadır. Hayvan sağlığı için geliştirilen ve kullanılan inovasyonlar sayesinde bir yandan canlı hayvan üretiminin sürdürülebilirliği sağlanır ve hayvanlar veya onlardan alınan ürünlerin de yüksek kaliteli olması sağlanmış olurken diğer yandan da onları tüketen insanların gıda kaynaklı hastalıklara maruz kalmaları riski büyük ölçüde azalmış olmaktadır.

Sürdürülebilir Kimyasal Strateji, sağlıkla Yeşil Mutabakat arasındaki kritik ilişkinin bir başka boyutuna dikkatleri çekiyor. Üretilen kimyasal maddelerin %59'u inşaat, otomotiv elektronik, tekstil ve sağlık gibi başka sektörlerde kullanılmakta ve küresel düzeyde kimyasal madde üretiminin 2030 yılına kadar iki katına çıkacağı beklentisinden yola çıkılırsa zaten yüksek olan mevcut kimyasal kullanımı tüketici ürünlerinde de olmak üzere kullanımının daha yaygınlaşacağı bir gerçek.⁸³ Her alanda kullanılan kimyasal maddelerin güvenli ve sürdürülebilir bir şekilde üretilmeleri gerekiyor. Kimyasalların çevreye ve ekosistemlere verdiği zararın yanısıra insanların dayanıklılığını ve aşıların etkisini azalttığı bilimsel olarak ispatlanmış durumda. Kyriakides, en başta gelen hedefin AB genelinde vatandaşların sağlığını zararlı kimyasallardan korumak olduğunu ve bu Stratejinin de bu açıdan son derece kritik bir konumda bulunduğunu vurguluyor.

Kimyasalların kullanıldığı alanlardan biri de ilaç sanayi. Bir yandan insanların sağlığını korumak sorumluluğu ile üretim yapan bir sanayinin diğer yandan bu üretim sürecinin istenmeyen sonucu olarak ortaya çıkan ilaç ürünlerinin çevredeki varlığı gerçeğinden (Presence of Pharmaceuticals in the Environment- PIE) söz etmek gerekiyor. Üretim sürecindeki atıklar ve ilaçları kullanan insanlardan çevreye insan vücudunun atıkları olarak yayılmanın yanısıra kullanılmayan ilaçların bilinçsizce çevreye zararlı olacak şekillerde -tuvalete veya lavaboya dökülerek- elden çıkarılması ile ortaya çıkan bu duruma bir çözüm sağlamak ve daha sağlıklı ve daha sürdürülebilir bir gelecek için self-care, jenerik ilaç ve inovasyona dayalı ilaç üreten sanayilerin ortaklaşa girişimi oldukça önemli. EFPIA, AESGP ve Medecines for Europe'un bir araya gelerek oluşturdukları Ekolojik İlaç Öncülüğü olarak tanımlanabilecek proaktif bir girişim olan Eco-Pharmaco Stewardship⁸⁴, bir yandan hastaların ilaca veya ilaç ürünlerine erişimini sağlarken diğer yandan da ilacın tüm döngüsel sürecini de dikkate alarak ve çevresel risk değerlendirme sürecini güçlendirmeyi hedefliyor. Araştırma projeleri, İyi Üretim Uygulamaları ve Genişletilmiş Çevresel Risk Değerlendirmeleri olmak üzere 3 sütun üzerine oturuyor.

İnovatif İlaç Girişimi (Innovative Medicines Initiative -IMI) kapsamında Avrupa Komisyonu, akademi ve ilaç sanayi arasında gerçekleştirilen iPiE projesi olarak gerçekleştirilen ve 2006 yılı öncesinde onaylanmış ilaçların aktif maddelerinin çevredeki varlıklarına ilişkin daha fazla bilimsel bazda bilgi toplama amacıyla yürütülen ve 2019 yılında sona eren proje bu anlamda önemli. Önemi eski ve yeni ilaçların çevreye olan etkisinin daha iyi anlaşılmasını hedefleyerek ileriye dönük ilaç üretiminin daha yeşil bir şekilde üretilmesi için veri oluşturmasından kaynaklanıyor. İkinci dayanağı üretim sürecinde ilaç etken madde atıklarının çevreye en az zarar veren sanayi uygulamalarının tespit edilmesi ve böylece iyi üretim uygulamalarının sanayi genelinde uygulanması için yapılan girişimler. Son olarak mevcut olarak uygulandığı şekliyle yalnızca bir kere ilacın onaylanmasından önce yapılan Çevresel Risk Değerlendirmelerinin genişletilerek ilaçların tüm yaşam döngüleri süresince yeniden gözden geçirilmesini ve bu yapılırken de ilacın üzerine yoğunlaşmaktansa ilacın ne kadarının çevreye nüfuz ettiği üzerine odaklanmayı öngören bir yaklaşımın benimsenmesi bu girişimin ana noktalarını oluşturuyor.

⁸³ Chemical Strategy for Sustainability

⁸⁴ Pharmaceuticals in the environment, <https://aesgp.eu/environment>, erişim 19.01.2021.

İlaç sanayinin, çalışanları, kamuyu ve çevreyi korumak için geliştirdiği Çevre, Sağlık, Güvenlik ve Sürdürülebilirlik⁸⁵ (Environment, Health, Safety and Sustainability- EHS&S) uygulamaları sağlık ve güvenliğe ilişkin konuların çevre üzerindeki etkilerinin risk değerlendirmelerinin yapılması ve kontrol edilmesini bir yandan hedeflerken diğer yandan da doğal kaynakların hızla tüketilmesinin sürdürülebilir olmadığı görüşünden yola çıkarak özellikle dönüştürücü sağlık inovasyonları yaratmak üzerine odaklanmayı hedefliyor.

Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen ve Avrupa Sağlık Birliği'nin ana dayanaklarından biri olan Avrupa İlaç Stratejisi, bir ilacın tüm yaşam döngüsünü kapsıyor ki bu bir ilacın araştırma geliştirmesinden laboratuvar test edilmesi ve klinik deneylerden pazarlama izni, üretim, sağlık teknolojisi değerlendirmesine kadar olan sürecin her aşaması anlamına geliyor. Tüm bunları yaparken de Birliğin son zamanlarda öncelik olarak belirlediği çevre politikaları, teknolojik ve dijital dönüşüm, yapay zeka ve Ar-Ge alanlarında sanayi, ticaret ve rekabet politikaları ve Avrupa Yeşil Mutabakatı ile uyumlu ve bu programları destekleyecek şekilde AB'nin dünyada stratejik bağımsızlığını sağlamayı da nihai hedef olarak belirlemiş bulunuyor. Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Margaritis Schinas'ın da belirttiği gibi Strateji hastayı merkeze koyan bir yaklaşım benimsiyor ve hasta ihtiyaçlarının karşılanması ve sağlık sistemlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması ile AB her açıdan büyük önem taşıyan ilaç sanayinin rekabet ve inovasyon kapasitesinin artırılması ve dolayısıyla ilaç sanayinin sürdürülebilirliğinin sağlanması arasında bir denge kurmak temeli üzerine oturuyor. Bunu yaparken de Tek Sağlık yaklaşımı çerçevesinde antimikrobiyal dirençlilikle mücadele etmek üzere iyi kalite, güvenli, etkili ve çevreye zararı olmayan ilaçlar geliştirilmesine destek olmayı hedefliyor.

COVID-19 salgınından alınan derslerin bir sonucu olarak AB'nin krizlere hazırlıklı olma ve cevap oluşturma kapasitesini artırmak ve böylece salgında ortaya çıkan tedarik güvenliği sorununa çözüm üretmek ve daha dirençli bir Avrupa ilaç sanayi de İlaç Stratejisinin olduğu kadar Sağlık için Avrupa ve Avrupa Sağlık Birliği'nin ana hedeflerinden. DSÖ dahil, dünya ülkelerinin, Avrupa Hastalıkları Önleme ve Kontrol Merkezi'nin ve genelde AB'nin her anlamda COVID-19 salgınına hazırlıksız yakalandığı noktasından yola çıkarak AB'nin sağlık güvenliğine ilişkin mevcut düzenlemelerin güçlendirilmesini ve sınırları aşan sağlık tehditleri ve krizlerin karşısında acil harekete geçebilme potansiyelini artırmayı hedefleyen bir dizi öneriyi içeren Avrupa Sağlık Birliği, 11 Kasım 2020 itibarıyla Avrupa Komisyonu tarafından kabul edildi. Avrupa Hastalıkları Önleme ve Kontrol Merkezi (ECDC) ve Avrupa İlaç Ajansı (EMA) gibi AB kurumlarının yetkilerini artırmak, ABD'deki Biomedik İleri Araştırma ve Geliştirme Kurumu (*Biomedical Advanced Research and Development Authority-BARDA*) benzeri yeni bir kurum yaratmak suretiyle Sağlık için Avrupa (*EU4Health*) programı hedeflerini genişletilmiş olarak 2027 yılı ötesine taşımayı merkezine koymuş durumda. AB'nin sağlık alanındaki yetkilerini mevcut anlaşmalar çerçevesinde artırmayı hedefleyen Avrupa Sağlık Birliği AB vatandaşlarının sağlığını, COVID-19 salgınında olduğu gibi, sağlık tehditlerine karşı korumanın yolu olarak epidemiyolojik gözetim, planlama, risk yönetimi ve yaşam bilimlerinin her alanı ile işbirliği içinde önceden uyarı sistemleri geliştirmeyi odağına koyuyor. Bu da aslında insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre sağlığı arasındaki birbirine geçmiş olan ilişkiyi temel alması açısından Tek Sağlık yaklaşımı ile de örtüşüyor. Bu anlamda Yeşil Mutabakat çerçevesinde ele alınan diğer program ve girişimlerle de uyumlu ve tamamlayıcı nitelikte.

⁸⁵ Environment, Health, Safety and Sustainability, <https://efpia.eu/about-medicines/development-of-medicines/regulations-safety-supply/environment-health-safety-and-sustainability/>, Erişim tarihi: 17.01.2021.

'yeni stratejik paradigma' olarak tanımlanabilecek ve Komisyonun önceliklerini özetleyen teknolojik inovasyonla beslenen ekonomik büyüme ve çevrenin korunması konuları gerçekten de birbirleriyle ve sağlıkla girift bir etkileşim içindeler. Sağlık konusunda gerekli adımlar atılmadığı takdirde yeni Komisyon'un koymuş olduğu önceliklerde tatmin edici sonuçlar almak çok olası değil. Aynı şekilde Yeşil Mutabakat'ın unsurları olan iklim değişikliği ve kimyasalların çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin düzeltilmemesi, gıda güvenliğinin sağlanmaması ve biyofarklılığın korunmaması halinde insanların ve kamu sağlığının korunması ve güçlendirilmesi de pek olası değil. Hepsinin aynı anda bir arada ele alınması gerekiyor. Avrupa Komisyonu da bu yolda politikalarını şekillendirmeye devam ediyor.

AB'NİN KÜRESEL İKLİM LİDERLİĞİ VE YEŞİL MUTABAKAT'IN DIŞ POLİTİKA BOYUTU

AB, Aralık 2019'da göreve gelen Ursula von der Leyen Komisyonu'nun kilit girişimleri arasında yer alan Avrupa Yeşil Mutabakatı ile küresel iklim değişikliğiyle mücadele mimarisinde üstlendiği öncü rolü daha da ileri taşıma yolunda büyük bir adım attı. Komisyon Başkanı von der Leyen'in görevdeki 11'inci gününde açıkladığı ve "AB'nin Ay'a ayak basma anı"⁸⁶ olarak nitelendirdiği bu iddialı girişim, Avrupa'yı 2050 yılına kadar ilk karbon nötr kıta haline getirmeyi hedefliyor. Girişimlerini, 2050'ye kadar net sıfır emisyonu taahhüdünü yasal olarak bağlayıcı kılan ilk İklim Yasası ile sürdüren Avrupa Komisyonu, AB'yi düşük karbonlu bir ekonomiye dönüştürme çabalarının omurgasını oluşturan Yeşil Mutabakat ile ortaya koyduğu iddialı vizyonu gerçekleştirmek üzere enerjiden sanayiye, ticaretten ulaşırmaya pek çok sektöre ve politika alanına dokunan kapsamlı eylemler ve stratejiler açıkladı. 750 milyar avroluk koronavirüs kurtarma fonu Yeni Nesil Avrupa kapsamındaki kaynakların %37'sinin Yeşil Mutabakat hedeflerine ayrılması da bu "yeşil gündemin", Birliğin politika öncelikleri arasındaki merkezi konumunu teyit ediyor.

Dış Politika ve Güvenlik Bağlamında İklim Değişikliği ve AB

Von der Leyen'in imza girişimi Yeşil Mutabakat, temel olarak AB'nin yapısal dönüşümünü sağlamayı amaçlayan bir büyüme stratejisi olarak tasarlanırsa da aslında "jeopolitik bir Komisyon" taahhüdüyle göreve gelen von der Leyen Komisyonu'nun, AB'yi stratejik hareket edebilen, güçlü ve bütünleşik bir aktör haline getirme hedefi açısından da büyük önem taşıyor.

İklim değişikliğinin aslında bir güvenlik meselesi olduğu görüşü, Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası bağlamda zemin kazanmaya başladı ve önceleri alçak politika konusu olarak ele alınan bu olgu, yüksek politikaya geçiş yaptı. Kuraklık, su ve gıda kıtlığı, biyoçeşitlilik kaybı, sel ve kasırga gibi doğal afetlere ek olarak kısıtlı doğal kaynaklar üzerinde rekabeti artırma, göç ve çatışma bölgelerinde istikrarsızlığı tetikleme gibi pek çok risk barındıran iklim değişikliği, tehdit algılamalarında üst sıralara yükselmiş durumda.

İklim değişikliği ile uluslararası güvenlik arasındaki bağlantı, AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana'nın Mart 2008'de sunduğu rapor⁸⁷ ile ilk kez Birliğin güvenlik yaklaşımının parametreleri arasına katıldı. Solana'nın raporunda, iklim değişikliğinin; var olan yıkıcı eğilimleri ve riskleri katlayarak artıran bir "tehdit çarpanı" olduğu ve AB'nin çıkarlarını doğrudan etkileyen güvenlik risklerini barındırdığı ortaya konulmuştu. Öte yandan Münih Güvenlik Konferansı Başkanı kıdemli diplomat Wolfgang Ischinger'in belirttiği gibi; iklim değişikliği, aslında 2008'den beri AB'nin güvenlik ajandasının bir unsuru olmasına karşın dış politika pratiğinde kendi başına ele alınan değil de sonradan akla gelen bir konu olmayı sürdürüyor.⁸⁸

⁸⁶ Avrupa Komisyonu, "Press remarks by President von der Leyen on the occasion of the adoption of the European Green Deal Communication", 11.12.2019, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_19_6749 Erişim tarihi: 20.01.2020

⁸⁷ AB Konseyi, "Climate Change and International Security - Paper from the High Representative and the European Commission to the European Council", S113/08, 14.03.2008, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/99387.pdf Erişim tarihi: 12.01.2020

⁸⁸ Wolfgang Ischinger, "Building Back a Better EU Foreign Policy: Climate and Security after COVID-19", Wilson Center, 30.09.2020, <https://www.wilsoncenter.org/article/building-back-better-eu-foreign-policy-climate-and-security-after-covid-19> Erişim Tarihi: 12.01.2020

2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alarak milyonlarca kişinin hayatını kaybetmesine, sınırların kapanmasına, tedarik zincirlerinin bozulmasına ve günlük hayatın aksamasına neden olan koronavirüs salgını, konvansiyonel olmayan güvenlik risklerinin güvenlik anlayışının merkezine yerleştirilmesi gerektiğini acı şekilde hatırlattı. 2020'de koronavirüs salgınının etkisiyle sanayi üretiminde yaşanan düşüşle birlikte karbon emisyonlarında gözlemlenen azalma, ilk etapta iklim hedeflerine ulaşılmasında ilerleme yaşandığı izlenimini yaratsa da, salgının devlet bütçelerine verdiği zararın giderilmesi ihtiyacının bazı ülkeleri daha agresif sanayi politikalarına yöneltebileceği, bunun da emisyonlarda artışı tetikleyebileceği düşünülüyor.⁸⁹

AB'nin çok taraflı iklim eylemi çabalarında Kyoto Protokolü'ne ve Paris Anlaşması'na giden süreçte üstlendiği liderliği, Yeşil Mutabakat ile ortaya koyduğu iddialı vizyonla daha da ileri taşıyacağı konusunda büyük bir beklenti oluşmuş durumda. İklim değişikliğinin, AB vatandaşlarının yüzde 93'ü tarafından ciddi bir sorun olarak nitelendirilmesinin ve gerek ulusal düzeyde gerekse AB düzeyinde politika eylemlerinin vatandaşların büyük çoğunluğunun desteğini almasının bunda önemli rolü var.⁹⁰ ABD'nin, uluslararası çok taraflı kurum ve anlaşmalardan çekilme yönünde politikalar izleyen Trump'ın başkanlığı döneminde Paris İklim Anlaşması'ndan çekilmesinin yarattığı boşluk da AB'nin küresel anlamda sorumluluk alması yönündeki beklentileri artıran bir unsur olarak dikkat çekiyor.

Yeşil Mutabakat'ın dış politika boyutu, AB dış eyleminde; "yeşil diplomasi", çok taraflı platformlarda işbirliği ve benzer düşünen ülkelerin desteğinin alınması konularını ön plana çıkarıyor. İklim değişikliğiyle mücadele konusundaki küresel çabalara öncülük eden AB'nin, küresel emisyonların yüzde 10'undan daha azından sorumlu olduğu göz önünde bulundurulduğunda; Birliğin iddialı yeşil vizyonunun pratikte karşılık bulabilmesi için diğer uluslararası aktörler tarafından benimsenmesi önem taşıyor. Bu da, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın güçlü bir yeşil diplomasi ile tamamlanmasını zorunlu kılıyor. İklim eyleminin, ortaklarla işbirliğinin kilit öncelikleri arasına katılması ve Birliğin dış eyleminde kullandığı tüm araçları kapsayan iddialı bir yeşil diplomasi yürütülmesi hedefi, AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell tarafından da dile getiriliyor.⁹¹ Yeşil Mutabakat bu doğrultuda, AB'nin ortaklarıyla angajmanını, içerisinde buldukları durum ve ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanacak özel coğrafi stratejiler temelinde yürütmesini öngörüyor.⁹²

AB'nin yeşil dönüşümünün ancak komşu ülkelerin de benzer adımları atması halinde etkili şekilde sağlanacağı düşüncesinden hareketle, yeşil düzene geçişte komşu ülkelerin desteklenmesi, Yeşil Mutabakat'ın önemli bir boyutunu oluşturuyor. Avrupa Komisyonu, bu kapsamda "Batı Balkanlar için Yeşil Gündem" girişimini Ekim 2020'de açıkladı. 10 Kasım 2020 tarihinde Sofya'da gerçekleşen Berlin Süreci Zirvesi'nde Batı Balkan ülkelerinin liderleri tarafından imzalanan bu girişim kapsamında, bölge için Yeşil Mutabakat'a paralel hedefler belirleyerek Batı Balkanların AB'de bu alandaki gelişmelerin gerisinde kalmamasını amaçlıyor.

⁸⁹ Mark Leonard; Jeremy Shapiro, "Sovereign Europe, dangerous world: Five agendas to protect Europe's capacity to act", European Council on Foreign Relations, Policy Brief, 01.12.2020, <https://ecfr.eu/publication/sovereign-europe-dangerous-world-five-agendas-to-protect-europes-capacity-to-act/> Erişim tarihi: 12.01.2020

⁹⁰ Avrupa Komisyonu, "Special Eurobarometer 490- Climate Change", https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/support/docs/report_summary_2019_en.pdf Erişim Tarihi: 12.01.2020

⁹¹ Josep Borrell, "The EU Green Deal – A global perspective", From the Blog, EEAS, 12.12.2019, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/71928/eu-green-deal---global-perspective_en Erişim Tarihi: 12.01.2020

⁹² Avrupa Komisyonu, "Communication from the Commission- The European Green Deal", COM(2019) 640 final, 11.12.2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN> Erişim Tarihi: 12.01.2020

Yeşil Mutabakat kapsamında, Avrupa Komisyonluk Politikası'nın güney ve doğu boyutunda yer alan komşu ülkelerle iklim, çevre ve enerji ortaklıkları kurulması hedefleniyor. Birliğin Komisyonluk, Kalkınma ve Uluslararası İşbirliği Aracı kapsamındaki fonların %25'i bu doğrultuda ayrılmış durumda. AB'nin yakın çevresinde yer alan ülkelere ek olarak, diğer coğrafyalardaki ülkelerle angajmanına da "yeşil" bir boyut kazandırılması, Yeşil Mutabakat kapsamında önemli bir öncelik teşkil ediyor. Birliğin özellikle Afrika, Latin Amerika, Karayip, Asya ve Pasifik ülkeleriyle ilişkilerinde başvurduğu tüm finansal ve diplomatik araçlara Yeşil Mutabakat önceliklerinin entegre edilmesi bu kapsamda üzerinde durulan hususlar arasında yer alıyor.⁹³

Kalkınma yardımının Yeşil Mutabakat hedefleri doğrultusunda kullanılması sonucunda AB'nin, gelişmekte olan ülkelerin yenilenebilir enerjiye ve çevre dostu yeşil teknolojilere geçişine önemli katkı sunabilme potansiyeli bulunuyor. Küresel iklim finansmanında %40 paya sahip olan AB, gelişmekte olan ülkelerin Paris İklim Anlaşması hedeflerine ulaşmalarını teşvik etmek üzere en fazla iklim finansmanı sağlayan aktör konumunda. Çin'in imza projesi Kuşak ve Yol Girişimi, bu alanda AB'nin en önemli rakibi olarak görülüyor. Öte yandan, Kuşak ve Yol Girişiminin, kırılğan ekonomiye sahip ülkeleri borç yükü altına soktuğu, yolsuzluğu artırdığı ve kömür santrallerinin inşasına finansman sağlayarak çevresel standartları aşağı çektiği eleştirileri, AB'nin doğru koşulluluk ve araçlarla bu girişim karşısında çok daha etkili bir alternatif sunabileceğini gösteriyor.⁹⁴

Uluslararası Yeşil Koalisyonlar

AB'nin benimsediği iddialı yeşil gündemin başarıya ulaşmasında benzer düşünen ülkelerle "yeşil ortaklıklar" kurulması önem taşıyor. Yeşil Mutabakat'ın bir başarı hikayesine dönüşmesinde; ABD, Çin, Hindistan gibi yüksek emisyon değerlerine sahip ülkelerin desteğinin belirleyici olacağı politika çevrelerinde kabul görüyor.⁹⁵ Küresel sera gazı emisyonlarının yüzde 80'inden sorumlu olan G20 ekonomileri, AB'nin yeşil gündeminde özel bir yer tutuyor. Bu çerçevede, bu yıl G20 Dönem Başkanlığı'nı İtalya'nın üstleniyor olması, AB'nin yeşil önceliklerinin G20 gündemine yansıtılması, iklim değişikliğine karşı ortak ve eşgüdümlü bir yaklaşım geliştirilmesi için önemli bir fırsat olarak görülüyor.⁹⁶

AB'nin G20'deki ortaklarından; Japonya, Güney Afrika, Güney Kore ve Kanada, 2050'ye kadar net sıfır emisyonu ulaşmayı hedef olarak belirlemiş durumda. Dünyanın en büyük karbondioksit üreticisi ve halihazırda küresel sera gazı emisyonlarının neredeyse yüzde 30'undan sorumlu olan Çin de 2020 sonbaharında iklim hedeflerini güncelleyerek, 2030 yılına kadar emisyonlarda zirve yapmayı ve 2060 yılına kadar iklim nötr hale gelmeyi hedeflediğini açıkladı. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in yeni iklim hedeflerini, AB'nin daha iddialı emisyon hedefleri benimsemesi konusunda bastırdığı 14 Eylül 2020 tarihindeki AB-Çin Zirvesi'nden bir hafta sonra gerçekleşen

⁹³ A.g.e.

⁹⁴ Elenora Tafuro Ambrosetti, "The 'Climate Dimension' of EU Foreign Policy in the Neighbourhood", Valdai Discussion Club, 17.12.2020, <https://valdaiclub.com/a/highlights/the-climate-dimension-of-eu-foreign-policy/> Erişim tarihi: 12.01.2020

⁹⁵ Mark Leonard; Jeremy Shapiro, "Sovereign Europe, dangerous world: Five agendas to protect Europe's capacity to act", European Council on Foreign Relations, Policy Brief, 01.12.2020, <https://ecfr.eu/publication/sovereign-europe-dangerous-world-five-agendas-to-protect-europes-capacity-to-act/> Erişim tarihi: 12.01.2020

⁹⁶ Teresa Coratella, "Out of the south: Why Italy and Portugal should lead on climate change, health security, and multilateralism", European Council on Foreign Relations, 22.12.2020, <https://ecfr.eu/article/out-of-the-south-why-italy-and-portugal-should-lead-on-climate-change-health-security-and-multilateralism/> Erişim Tarihi: 17.01.2021

BM Genel Kurulu'na hitabında açıklaması, stratejik bir hamle olarak görülüyor.⁹⁷ Pekin'in diğer yandan kömürlü termik santral inşa planına hız vermesi⁹⁸ beyan ettiği hedeflerle çelişiyor ve iklim eyleminde AB açısından bir ortak olarak inandırıcılığı konusunda soru işaretlerine neden oluyor.

Yeşil Mutabakat kapsamında, AB'den düşük azaltım hedeflerine sahip ülkelerden ithal edilen karbon yoğun ürünlere uygulanması planlanan sınırdaki karbon vergisi de Çin'in tepkisini çekmiş durumda. Karbon sınır uyarılma mekanizmasını, tek yanlı ve korumacı bir önlem olarak nitelendiren Pekin, bunun aynı zamanda Paris Anlaşması'nın emisyon azaltmada ortak ancak farklılaştırılmış sorumluluklar ilkesine aykırı olduğunu iddia ediyor.⁹⁹

Biden Döneminde Transatlantik Gündemde Yeşil İvmeye Doğru

Dünyanın en büyük ikinci karbondioksit üreticisi konumundaki ABD'nin, iklim değişikliğini inkâr eden Donald Trump'ın başkanlığı sırasında Paris İklim Anlaşması'ndan çekilmesi, çok taraflı iklim değişikliğiyle mücadele çabalarına büyük darbe vurmuştu. 20 Ocak 2021 tarihinde ABD Başkanı olarak göreve gelecek Joe Biden'ın Beyaz Saray'daki ilk gününde Paris Anlaşması'na geri döneceğini duyurması, Avrupalı karar alıcıları rahatlattı. ABD'nin iklim değişikliğiyle küresel mücadelede liderlik etmesi gerektiğini ifade eden Biden'ın, iklim eylemini Avrupalı muhataplarıyla görüşmelerinde sık sık dile getirmesi, olumlu bir gelişme olarak görülüyor. Biden'ın, başkanlık kampanyası sırasında AB'nin izinden giderek ABD'nin 2050'ye kadar iklim nötr hale gelmesi için 2 trilyon dolarlık bir plan sunması ve Paris Anlaşması'nın mimarlarından biri olan eski Dışişleri Bakanı John Kerry'yi İklim Değişikliği Özel Temsilcisi olarak görevlendirmesi, yeni dönemde ABD'nin iklim değişikliğiyle mücadele kararlılığını yansıtan önemli sinyaller.¹⁰⁰

İklim değişikliği, Avrupa Komisyonunun Biden'ın başkanlığında Atlantik'in iyi yakası arasındaki ilişkilerin onarılması ve canlandırılması amacıyla tasarladığı "Küresel Değişim için Yeni AB-ABD Gündemi" başlığını taşıyan teklifinin önemli boyutlarından birini oluşturuyor. Biden'ın, başkanlık koltuğuna oturmasıyla ABD ile "kapsamlı bir Transatlantik Yeşil Gündem" oluşturmayı hedefleyen Avrupa Komisyonu, bu alanda bir dizi öncelikli adım belirlemiş durumda.

Mart 2021'de gerçekleşecek Kunming BM Biyoçeşitlilik Zirvesi (COP 15) ve Kasım 2021'de toplanacak Glasgow BM İklim Değişikliği Taraflar Konferansı (COP26) öncesinde, 2050'de sıfır emisyona ulaşma hedefi başta olmak üzere Vaşington ile Brüksel'in pozisyonlarının koordine edilmesi ve iddialı azaltım hedefleri öngören küresel çabalara öncülük edilmesi, bu gündemin ilk bileşenini oluşturuyor.

Ticaret anlaşmaları müzakerelerinde Paris İklim Anlaşması'nı imzalama ve onaylama konusunda güçlü bir "ye-

⁹⁷ Olivia Lazard, "Climate Change and Europe's New Geopolitical Role", Carnegie Europe, 27.10.2020, <https://carnegie-europe.eu/strategieurope/83053> Erişim tarihi: 12.01.2020

⁹⁸ Mark Leonard; Jeremy Shapiro, A.g.e.

⁹⁹ Gisela Grieger, "EU-China relations: Taking stock after the 2020 EU-China Summit", Briefing, European Parliamentary Research Service, Haziran 2020, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651987/EPRS_BRI\(2020\)651987_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651987/EPRS_BRI(2020)651987_EN.pdf) Erişim tarihi: 12.01.2020

¹⁰⁰ Thomas Pellerin-Carlin; Edward Knudsen, "Making Transatlantic Relations Green A Common Agenda for Climate Action", Jacques Delors Institute, Policy Brief, Aralık 2020, https://www.institutdelors.eu/wp-content/uploads/2020/12/PB_201203_EU-US-cooperation-on-climate_Pellerin-Carlin_EN.pdf Erişim tarihi: 12.01.2020

şil koşulluluğun” uygulanması ve karbon sınır uyarlama mekanizması, Brüksel ile Vaşington’un ortak hareket edebilecekleri alanların başında geliyor. Nitekim ticaret-iklim ilişkisi, Komisyonun teklifinde de önemli bir yer kaplıyor. Karbon kaçağının önlenmesiyle müşterek mücadelede AB’nin karbon sınır uyarlama mekanizması başköşede konumlanırken, bu alandaki çabaların 2021 ortasında hayata geçirilmesi planlanan “Transatlantik yeşil ticaret gündemi” kapsamında Dünya Ticaret Örgütü nezdinde oluşturulacak “Ticaret ve İklim Girişimi” ile sürdürülmesi planlanıyor.

AB ve ABD arasında çevre dostu yeşil teknolojiler geliştirmek üzere bir “yeşil teknoloji ittifakının” kurulması; sürdürülebilir finansman için düzenleyici bir küresel çerçevenin tasarlanması; ormansızlaşma ile mücadeleye öncülük edilmesi ve okyanusların korunmasına yönelik çabaların artırılması, Komisyonun AB-ABD işbirliğinin yeşil önceliklere katma değer sağlayacağını düşündüğü alanların başında geliyor.¹⁰¹

İklim değişikliğiyle mücadelede çok taraflılığı teşvik eden AB, Yeşil Mutabakat ile içsel dönüşümünü gerçekleştirerek bu alandaki öncü konumunu konsolide etmeyi ve diğer ortaklarına rol model olmayı hedefliyor. Joe Biden’ın ABD Başkanı olarak göreve gelmesiyle Atlantik’in diğer yakasında çok taraflılığa ve iddialı iklim hedeflerine bağlı bir ortağın bulunması, AB’nin yeşil vizyonunun küresel bir başarı hikayesine dönüştürülmesi açısından değer taşıyor.

---

¹⁰¹ Avrupa Komisyonu ve AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi, “Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council - A new EU-US agenda for global change”, 02.12.2020, JOIN(2020) 22 final, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/joint-communication-eu-us-agenda_en.pdf Erişim tarihi: 12.01.2020

YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN ÜYE VE ADAY ÜLKELER İÇİN FİNANSMANI

Avrupa Birliği, 2050 yılına kadar dünyanın ilk “iklim nötr bloğu” olmayı hedefliyor. Bu doğrultuda, Avrupa Komisyonu, 11 Aralık 2019’da Avrupa Yeşil Mutabakatı’nı sundu. Komisyon Başkanı Ursula von der Leyen, Avrupa’yı iklim nötr hale getirme vizyonunun eşi benzeri görülmemiş bir dönüşümle gerçekleşeceğini ve bu dönüşümün herkes için adil ve işe yarar olması gerektiğini, dolayısıyla kimsenin geri planda bırakılmamasını belirterek dönüşüm için seferber edilecek olan 1 trilyon avronun yeşil bir yatırım dalgasını açığa çıkaracağına dikkat çekti. Bu amaçla, Avrupa Birliği, 2050 yılına kadar, net sera gazı emisyonlarının olmadığı ve ekonomik büyümenin kaynak kullanımından ayrıldığı modern, kaynak verimli ve rekabetçi bir ekonominin olduğu bir birlik olacaktır. Bu hedef hem AB hem de kamu sektörlerinin yanı sıra özel sektörlerden de önemli yatırımları gerektiren bir hedef olması sebebiyle oldukça önemlidir. Bu doğrultuda AB, Yeşil Mutabakat’ın finansmanının sağlam bir zeminde desteklenebilmesi adına kapsamlı bir çalışma yaparak Avrupa Yeşil Mutabakat Yatırım Planı’nı sundu.

Avrupa Yeşil Mutabakat Yatırım Planı

Sürdürülebilir Avrupa Yatırım Planı olarak da adlandırılan Avrupa Yeşil Mutabakat Yatırım Planı, adından da anlaşılacağı üzere Yeşil Mutabakat’ın yatırım direğidir. 14 Ocak 2020’de Komisyon, Planı; Avrupa Parlamentosu, Konsey, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ve Bölgeler Komitesine sundu. Komisyonun belirttiğine göre Yeşil Mutabakat tarafından belirlenen hedeflere ulaşılması için, Plan önümüzdeki on yıl içinde sürdürülebilir yatırımlarda en az 1 trilyon avroyu harekete geçirecek. Yeşil Mutabakat Yatırım Planı, AB finansmanını harekete geçirerek iklim nötr, yeşil, rekabetçi ve kapsayıcı bir ekonomiye geçiş için gerekli olan kamu ve özel yatırımları kolaylaştırmak ve teşvik etmek için elverişli bir çerçeve oluşturacak. Yeşil Mutabakat kapsamındaki Plan, esas itibarıyla üç boyuta dayanıyor:

- **Finansman boyutu:** Önümüzdeki on yıl içinde en az 1 trilyon avroluk sürdürülebilir yatırımların seferber edilmesidir. AB bütçesinden iklim ve çevresel eylem harcamalarının daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir kısmı, Avrupa Yatırım Bankasının da entegre olmasıyla beraber özel fonlarla desteklenecektir. Plan ayrıca, ulusal bütçelerden AB projelerine, InvestEU ve ETS fonları (modernizasyon ve inovasyon fonları) tarafından seferber edilen kamu ve özel yatırımlara yapılan katkılara dayanmaktadır.
- **Etkinleştirme boyutu:** Kamu ve özel yatırımların önünü açmak ve bu yatırımları yönlendirmek için gerekli teşviklerin sağlanmasıdır. AB, sürdürülebilir finansmanı, finansal sistemin merkezine koyarak yatırımcılara gerekli mekanizmalar sağlayacaktır. Ayrıca, yeşil bütçeleme ve satın alımları teşvik ederek ve adil geçiş bölgeleeri için devlet yardımını onaylama prosedürlerini kolaylaştırmanın yollarını tasarlayarak kamu makamlarının sürdürülebilir yatırımlarını kolaylaştıracaktır.
- **Pratik destek boyutu:** Komisyon, sürdürülebilir projelerin planlanması, tasarlanması ve yürütülmesinde kamu makamlarına ve proje sahiplerine destek sağlayacaktır.¹⁰²

¹⁰² European Commission. Financing the green transition:The European Green Deal Investment Plan and Just Transition Mechanism. Erişilebilir: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2020/01/14-01-2020-financing-the-green-transition-the-european-green-deal-investment-plan-and-just-transition-mechanism (son erişim tarihi:17.01.2021)

Burada ayrıca belirtilmesi gereken önemli bir fon kaynağı da InvestEU programıdır. InvestEU, AB'nin ekonomik ve sosyal krizlerden kurtulmak için uzun vadeli finansman sağlamak adına oluşturduğu bir yatırım programıdır. Yeşil Mutakabat düzenlemelerine yönelik olarak InvestEU Fonu, 2021-2030 döneminde yaklaşık 279 milyar avroluk iklim ve çevre düzenlemelerine dair özel ve kamu yatırımlarını güçlendirmeyi planlıyor. Bu noktada InvestEU'nun salt amacı, iklim ve çevre ile ilgili projelere seferber edilen yatırımların en az %30'unu desteklemektir. Ayrıca Fon, dönüşümden en çok etkilenen bölgelerde 45 milyar avroluk sürdürülebilir yatırımları harekete geçirmek için yeni bir özel InvestEU programı ile de adil geçişe katkıda bulunuyor. InvestEU Danışma Merkezi aracılığıyla sürdürülebilirlik uygulamalarını ve danışmanlık desteğini de teşvik edecek, kamu ve özel proje destekleyicilerinin yeşil yatırım projelerini tanımlamasına, geliştirmesine ve uygulamasına yardımcı olacaktır. Buna ek olarak, InvestEU Portalı, Avrupa Birliği işletmelerine, proje destekleyicilerine ve dünya çapındaki yatırımcılara etkili iletişim kurulabilmesi için ücretsiz bir çevrimiçi araç sunacak. Dolayısıyla InvestEU Fonu, Yeşil Mutakabat Yatırım Planı'nın tamamlayıcı bir parçası olmaktadır. Öte yandan, AB bütçesinin diğer bir kalemi olan inovasyon ve modernizasyon fonları, Emisyon Ticareti Programı kapsamında karbon ödeneklerinin açık artırılmasından elde edilen gelirlerle kısmen finanse edilmektedir ve Avrupa Birliği'nin iklim hedefi için en az 25 milyar avro sağlamayı da hedefliyor.¹⁰³

Tek başına AB bütçesi, iklim değişikliğiyle mücadele etmek ve/veya iklime yönelik küresel yatırım ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olmayabilir ve bu sebeple AB bütçesi, Üye Ülkeler ve özel sektörler, Yeşil Mutabakatın finansmanında önemli rol oynayacaklar. 2021'den 2027'ye kadar planlanmış olan AB bütçesi, planlanan süre zarfında çevre ve iklim ile ilgili hedeflere önemli ölçüde yatırım yapacak. Bu doğrultuda Komisyon, bütçenin %25'inin iklim eylemine katkıda bulunmasını ve çeşitli programlarda (örneğin, Avrupa Kırsal Kalkınma Tarım Fonu, Avrupa Tarımsal Garanti Fonu, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Uyum Fonu, Horizon Avrupa ve Yaşam Fonları) bu eylemin desteklenmesini önerdi. 7 ila 10 yıl sürecek bir dönüşüm tahmin edildiğinde ve 2027'den sonra da iklim hedefinin korunduğu varsayıldığında, AB bütçesi Yeşil Mutakabat Yatırım Planı'na toplamda 503 milyar avro aktaracak. Bu yatırımın, iklim ve çevre projeleri için yaklaşık 114 milyar avroluk ek ulusal ortak finansmanın sağlanmasının da önünü açacağı tahmin ediliyor.¹⁰⁴

Komisyon, Avrupa Yeşil Mutakabat Yatırım Planı'nın bir parçası olarak yeni bir Adil Geçiş Fonunu da dahil eden Adil Geçiş Mekanizması'nın kurulmasını önerdi. Aşağıda detaylandırılacağı üzere "hiç kimsenin geride kalmasını" sağlamak için oluşturulan Adil Geçiş Mekanizması, AB bütçesinden gelen finansman, üye ülkelerden eş finansman, InvestEU ve Avrupa Yatırım Bankası'ndan gelen katkılarla 2021-2027 dönemine yönelik en az 100 milyar Avroluk yatırımları seferber edecektir. On yıllık bir süre için öngörülen Adil Geçiş Mekanizması yaklaşık 143 milyar avroluk bir yatırımı harekete geçirecek.

¹⁰³ European Commission. The European Green Deal Investment plan and Just Transition Mechanism Explained. Erişilebilir: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_24 (son erişim tarihi:18.02.2021).

¹⁰⁴ European Commission. The European Green Deal Investment plan and Just Transition Mechanism Explained. Erişilebilir: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_24 (son erişim tarihi:18.02.2021).

Adil Geçiş Mekanizması

Adil Geçiş Mekanizması (*Just Transition Mechanism*), iklim nötr bir ekonomiye geçişin adil bir şekilde gerçekleşmesini ve bu geçişin kimseyi geride bırakmamasını sağlamak için oluşturulmuş önemli bir araçtır. Geçişe konu olan tüm bölgeler tabii olarak fona gerek duyarlar ve Avrupa Yeşil Anlaşma Yatırım Planı bu gerekliliğe cevap olarak oluşturulmuştur. Fakat özel olarak bu mekanizma geçişten en çok etkilenen bölgelerde, geçişin sosyo-ekonomik etkilerini hafifletmek için 2021-2027 dönemine yönelik en az 100 milyar avroluk bir destek sağlamayı planlıyor.¹⁰⁵ Özellikle fosil yakıt tedarik zincirine bağlı çalışan işçilere ve topluluklara yardımcı olmak için gerekli yatırımları yapacak olan Adil Geçiş Mekanizması üç ana finansman kaynağından oluşuyor:

1- Komisyonun bir sonraki uzun vadeli AB bütçesi önerisi üzerine gelen ve 7,5 milyar avroluk yeni AB Fonu alacak olan Adil Geçiş Fonu. Üye Ülkeler ilgili fondan yararlanabilmek için Komisyonla diyalog içinde, özel bölgesel adil geçiş planları aracılığıyla geçişin konu olacağı uygun bölgeleri belirlemek zorunda kalacaklar. Ayrıca, Adil Geçiş Fonu'ndan gelen her avroyu Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve Avrupa Sosyal Fonu Plus'tan gelen parayla eşleştirmeyi ve ek ulusal kaynaklar sağlamayı taahhüt etmek durumundadırlar. AB bütçesinden elde edilen bu kaynaklar, uyum politikası kurallarına göre ulusal eş finansman ile daha da tamamlanacaktır. Tüm bu uygulamalar birlikte ele alındığında daha fazla yatırımı harekete geçirecek olan 30 ila 50 milyar avro fon sağlayacaktır. Adil Geçiş Fonu öncelikle birçok insanın kömür, linyit, petrol şistleri ve turba üretiminde çalıştığı bölgelere ve/veya sera gazının yoğun olduğu endüstrilere ev sahipliği yapan bölgelere hibe sağlayacaktır. Örneğin, işçilerin geleceğin iş piyasası için gerekli beceri ve yeterlilikleri geliştirmelerine yardımcı olacak ve KOBİ'lerin, start-up'ların ve inkübatörlerin bu bölgelerde yeni ekonomik iş fırsatları yaratmalarını da destekleyecektir. Ayrıca Fon, enerji verimliliği gibi temiz enerji geçişine yapılan yatırımları da destekleyecektir.

2- InvestEU'nun 45 milyar avroya kadar yatırımı harekete geçirmesi için özel olarak oluşturulacak Adil Geçiş Şeması. 45 milyar avroya kadar yatırım üretme hedefi, InvestEU programı için AB bütçesinden yaklaşık 1.8 milyar avroya kadar bir provizyon sağlamaktadır. Şema, ilgili geçiş bölgelerine fayda sağlayan ve ekonomilerinin yeni büyüme kaynakları bulmasına yardımcı olan sürdürülebilir enerji ve ulaşım da dahil olmak üzere özel yatırımları çekmeye çalışacaktır. Karbondan arındırma, bölgelerin ekonomisinin çeşitlendirilmesi, enerji, ulaşım ve sosyal altyapı projeleri önemli yatırım alanları olacaktır. Tüm süreçler InvestEU'yu tanımlayan ilkelere göre çalışacak ve böylece InvestEU kapsamındaki finansmanın bir kısmı adil geçiş hedeflerine odaklanacaktır.

3- AB bütçesiyle desteklenen Avrupa Yatırım Bankası ile 25 ila 30 milyar avro arasında yatırım seferber etmek için bir kamu sektörü kredisi tesisi. Kamu sektörüne verilen krediler, örneğin merkezi ısıtma şebekelerine yapılan yatırımlar ve binaların yenilenmesi gibi alanlarda kullanılacaktır. Komisyonun önerdiği kredi tesisi, AB bütçesinden 1,5 milyar avroluk bir katkı ve riskini göze aldığı 10 milyar avroluk bir Avrupa Yatırım Bankası kredisine güvenecektir.¹⁰⁶

¹⁰⁵ European Commission. Financing the green transition: The European Green Deal Investment Plan and Just Transition Mechanism. Erişilebilir: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2020/01/14-01-2020-financing-the-green-transition-the-european-green-deal-investment-plan-and-just-transition-mechanism (son erişim tarihi: 18.01.2021)

¹⁰⁶ European Commission. Financing the green transition: The European Green Deal Investment Plan and Just Transition Mechanism. Erişilebilir: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2020/01/14-01-2020-financing-the-green-transition-the-european-green-deal-investment-plan-and-just-transition-mechanism (son erişim tarihi: 18.01.2021).

Adil Geçiş Fonu tüm AB Üye Ülkelerine destek sağlayacaktır. Teklif, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden çekilme niyetini dikkate alarak 27 üye ülkeden oluşan bir birlik için tasarlanmıştır. Fonun finansal araçlarının dağılımı, Üye Ülkelerin iklim tarafsızlığına geçiş ile başa çıkmak için gerekli yatırımları finanse etme kapasitesini yansıtabilir. Fonun tahsisat yönteminde şu durumlar dikkate alınacaktır;

- ▶ sera gazı yayan en yüksek karbon yoğun bölgelerin geçiş zorluğunun ölçüğü,
- ▶ sanayide, petrol şistinde, kömür ve linyit madenciliğinde ve turba üretiminde potansiyel iş kayıpları neticesinde oluşacak sosyal zorluklar ve istihdam için işçilerin daha sonra yeniden vasıflandırılması ihtiyacı,
- ▶ Üye Ülkelerin ekonomik gelişme düzeyi ve ilgili yatırımın kapasitesi.¹⁰⁷

Üye Ülkeler, bir transfer mekanizması aracılığıyla Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve Avrupa Sosyal Fonu+ kapsamındaki kaynaklarından Adil Geçiş Fonu tahsislerini tamamlayacaklardır. Ayrıca, uyum politikası kurallarına uygun olarak ortak finansman şeklinde Birlik kaynaklarını tamamlamak için ulusal kaynaklar da sağlayacaklardır. Birliğin ortak finansman seviyesi, belirlenen bölgelerin bulunduğu bölge kategorisine göre belirlenecektir. Bu sistem, Adil Geçiş Fonu için toplam kaynakları 30 milyar ile 50 milyar Euro arasında bir seviyeye getirecektir. Ayrıca, Komisyon üye ülkelere ve yatırımcılara Adil Geçiş Platformu'nda teknik yardım sağlayacaktır. "Adil Geçiş Güvenin Platformu"nun oluşturulmasını planlayan Komisyon, Üye Ülkelere Adil Geçiş Mekanizması aracılığıyla mevcut desteğin kilidini açmaları için yardım sağlayacaktır. Nihayetinde bir bütün olarak ele alındığında, Adil Geçiş Mekanizması finansmandan daha fazlasını ifade etmektedir. Adil bir geçiş platformuna dayanan Komisyon, Üye Ülkelere ve yatırımcılara teknik yardım sağlayacak ve etkilenen toplulukların, yerel makamların, sosyal ortakların ve sivil toplum kuruluşlarının ilgili destek süreçlerine dahil olduğundan emin olacaktır. Nihai olarak Adil Geçiş Mekanizması, bölgesel adil geçiş planlarına odaklanan güçlü bir yönetim çerçevesini içerecektir.

Aday Ülkeler için Yeşil Dönüşümün Finansmanı

Avrupa Komisyonu 17 Eylül 2020'de, iklim krizine yanıt veren ve Avrupa'nın benzersiz ekosistemlerini ve biyolojik çeşitliliğini korumaya yardımcı olan araştırma ve yenilik projeleri için 1 milyar avroluk bir çağrı başlatmaya karar verdi. Ufuk 2020 Programı Yeşil Mutabakat Çağrısı, 2050 yılına kadar Avrupa kıtasını iklim nötr hale getirme hedefi doğrultusunda dönüştürücü politikalar tasarlamayı, Ar-Ge ve yenilik projeleri yoluyla bu hedefleri desteklemeyi amaçlamaktadır. Ufuk 2020 çağrısı, yeşil zorlukları inovasyon fırsatlarına dönüştürmeyi hedefliyor. İklim krizine yönelik zorlukların aciliyeti göz önüne alındığında Ufuk 2020 çağrı programı, kısa ve orta vadede net fark edilebilir sonuçlar hedeflerken uzun vadeli bir değişim perspektifini de temel alıyor. Bu çağrı kapsamında finanse edilen projelerin, çağrıda belirtilen alanlarda somut faydalar sağlaması bekleniyor. Ufuk 2020 kapsamında pilot uygulamalar, yenilikçi ürünler, yeşil ve dijital dönüşümün yönetimiyle ilgili proje önerileri ve tedarik zincirlerinde inovasyon uygulamaları merkez alınacaktır. Program kapsamında enerji başlığında toplam 128 milyon avro, binalarda enerji verimliliği için 60 milyon avro, çevreci havalimanları ve limanlar için 10 milyon avro, Tarladan Sofraya stratejisine destek olacak projeler için 74 milyon avro kaynak ayrılmış du-

¹⁰⁷ European Commission. The European Green Deal Investment plan and Just Transition Mechanism Explained. Erişilebilir: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_24 (son erişim tarihi:18.02.2021).

rumda.¹⁰⁸ Ufuk 2020 çağrısını finanse eden 1 milyar avroluk yatırım aynı zamanda Avrupa'nın bilgi sistemlerini ve altyapılarını oluşturmaya devam edecek. Çağrı, az gelişmiş ülkelerin ihtiyaçlarını ele almak için uluslararası işbirliği fırsatlarını da içeriyor.

Aday ülkeler için iddialı bir yeşil dönüşümün uygulanması, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde önemli miktarda kamu ve özel finansman gerektirecektir. Bu, AB'nin kamu finansmanının olası yatırım boşluğunu doldurmak için özel finansman alanlarını daha da güçlendirmesini gerektirecektir. Dönüşüm için AB üye ülkelerinden sağlanacak ek desteğin yanı sıra ilgili aday ülkenin öz kaynaklarının seferber edilmesi de gerekecektir. Bu kapsamda, Komisyon, Yeşil Mutabakat'ın uygulanması için gereken ölçekte kamu ve özel yatırımları harekete geçirebilecek yeşil tahviller gibi yenilikçi finansal araçları desteklemeyi düşünüyor. Ayrıca, aday ülkeler için sağlanan Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) III önerisi, yeşil dönüşümün ve sürdürülebilirliğin uygulanması için özel bir programlama çerçevesi öngörmektedir.¹⁰⁹ Öneriye göre, IPA yararlanıcıları, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kaynakları geliştirmeye ve iklim eylemi ve çevrenin korunmasına yönelik daha geniş AB hedefleri doğrultusunda kaynak verimli, güvenli ve sürdürülebilir düşük karbonlu ekonomilere geçmeye teşvik edilecek.

Genel olarak denilebilir ki, Avrupa Yeşil Mutabakat Yatırım Planı'na katkıda bulunan fonlar ve programlar, çok çeşitli projelere özel finansman sağlayacaktır. Hem küçük projeler (örneğin, bireysel ev enerji yenileme) hem de büyük projeler (örneğin, elektrikli araç şarj istasyonları ağının kurulması) bu finansmandan özel programlar ve ürünler aracılığıyla yararlanabilecektir. Yatırım desteği, ilgili projenin taşıdığı risk seviyesine göre ayarlanacaktır. Yeşil Mutabakat Yatırım Planı kapsamında finanse edilen projeler, iklim hedeflerine ulaşılmasına, yeni, temiz enerji ve dairesel ekonomi endüstrilerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunacak ve 21'inci yüzyıla uygun rekabetçi bir Avrupa ekonomisi için önemli bir ortam yaratacaktır.

Finanse edilen yatırımların gerçekten sürdürülebilir olduğunun denetlenmesi noktasında ise Birliğin iddialı iklim hedeflerine ulaşılması süreci, ilgili programlar kapsamında konuşlandırılan ve belirli metodolojilere dayanan gelişmiş, sağlam bir raporlama ve izleme sistemi ile desteklenecektir. Daha genel olarak, Komisyon her yıl tüm paydaşlarla sürdürülebilir bir yatırım Zirvesi düzenleyecektir. Kuşkusuz ki bu durum, Yeşil Mutabakat Yatırım Planı'nın tüm cephelerindeki ilerlemeyi özetlemek ve eylem için yeni yollar belirlemek adına bir fırsat olacaktır.

¹⁰⁸ European Commission. European Green Deal Call: €1 billion investment to boost the green and digital transition. Erişilebilir: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1669 (son erişim tarihi:19.01.2021).

¹⁰⁹ European Parliament. Text adopted-Instrument for Pre-Accession Assistance. Erişilebilir: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0299_EN.html (son erişim tarihi:19.01.2021).

ⁱ Avrupa Komisyonu(2021), 'Fit for 55': delivering the EU's 2030 Climate Target on the way to climate neutrality, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0550&from=EN>

ⁱⁱ Avrupa Komisyonu(2021), Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Directive 2003/87/EC establishing a system for greenhouse gas emission allowance trading within the Union, Decision (EU) 2015/1814 concerning the establishment and operation of a market stability reserve for the Union greenhouse gas emission trading scheme and Regulation (EU) 2015/757, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/revision-eu-ets-with-annex_en_0.pdf

ⁱⁱⁱ Avrupa Komisyonu(2021), Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing a carbon border adjustment mechanism, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/carbon_border_adjustment_mechanism_0.pdf

^{iv} Avrupa Komisyonu(2021), Proposal for REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Regulation (EU) 2018/842 on binding annual greenhouse gas emission reductions by Member States from 2021 to 2030 contributing to climate action to meet commitments under the Paris Agreement, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/proposal-amendment-effort-sharing-regulation-with-annexes_en.pdf

